

Lumina Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
SI PAVEL

AN XXIV/NR.2
APRILIE – IUNIE 2019
NEW YORK

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXIV/ Nr.2
APRILIE – IUNIE 2019
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York

INCORPORATED IN AUGUST 1993

www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.

(14th Street/ 27th Ave.)

Astoria, New York

Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, vichiro7@hotmail.com

Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactori: SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURĂȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXIV/ Nr. 2

Aprilie – Iunie 2019

TEOLOGIE

† NICOLAE, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Statelor Unite ale Americii și Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi
Pastorală la praznicul Învierii Domnului 2019 7

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN
Învierea Domnului ca teme existențial 11

LIVIU ȘOPILEA, Simbolul crucii la români 13

MARIANA PÂNDARU, *Cântece până la cer*
Cântec III, Cântec VI..... 17
Cântec VII, Cântec VIII, Cântec IX..... 18

THEODOR RĂPAN, *I. Gerar. Taina Lăuntrului*
Sonetul I, Sonetul II..... 19
Sonetul III, Sonetul IV..... 20

ESEU

MARIAN NENCESCU,
Viața „întru” 21

THEODOR DAMIAN
Recunoștința ca stare existențială 22

MARIANA FLOAREA, *Sâmbăta lui Lazăr, Carusel* 25

ADRIANA WEIMER, *Lumină de stea, Drumul spre Infinit* 26
Întru spirit și timp, Mereu înspre voi..... 26

EMINESCIANA

VALENTIN COȘEREANU Eminescu în 1878 și poezia <i>Învierea</i>	27
TUDOR NEDELCEA, Brâncoveanu – 300, Eminescu – 125 Eminescu despre Constantin Brâncoveanu	37
ANGELA BACIU, <i>am stat de vorbă cu ei</i>	42
LUCIA OLARU NENATI O coincidență tulburătoare la Ipotești	43
IOAN IACOB Arc poetic transatlantic: Mihai Eminescu – Edgar Allan Poe Melancolia poescă/ eminesciană (fragment).....	51

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

M. N. RUSU Casa Regală și pregătirea Unirii prin ziarul <i>Românul</i> al lui Vasile Goldiș	55
ANGELA BACIU, <i>sava</i>	56

PROZA

DAN CIUPITU Viața cărților	57
ELENA MITRU Zăpada proletară: peisaj uitat?	62
VIOREL DIANU Lumina de sus	65
LUCREȚIA ANDRONIC, <i>Albă și sfântă</i>	69
<i>Ceașca de ceai</i>	70

<p>CORNEL UNGUREANU Theodor Damian și „perihorezele” sale <i>Perihoreze. Poezii</i>, de Theodor Damian 71</p>	
ALINA CHICET, <i>Dinamism, Sevă spre Înalt</i>	73
PASSIONARIA STOICESCU, <i>Droguri, Fatum</i>	74
<p>THEODOR CODREANU Nicușor Darabană. Între aforism și poezie <i>Nechibzuitele iubiri și Rătăcit în lumină</i> de Nicușor Darabană .. 75</p>	
<p>REDACTȚIA ROMANIAN JOURNAL, NEW YORK Împărtășind o bucurie. Theodor Damian profesor emerit.....</p>	80
<p>MARIAN NENCESCU Popasuri pe Calea Adevărului Speculativ. O interpretare pentadică <i>Monumente pentru Eroii Culturii Române</i> de Alexandru Surdu 81</p>	
<p>LINA CODREANU Poetul - solitar călător prin Timp <i>Cu gândiri și cu imagini</i> de Cassian Maria Spiridon 87</p>	
STEFANIA OPROESCU, <i>Merg acasă, O dimineață oarecare</i>	90
<p>TUDOR NEDELCEA Nicolae Maresș despre Mihai Eminescu în limba polonă <i>Mihai Eminescu în limba polonă</i> de Nicolae Maresș 91</p>	
<p>THEODOR DAMIAN Despre iubire încă ceva <i>Seara nucilor verzi</i> de Mihaela Malea Stroe..... 95</p>	
<p>IOAN N. ROȘCA Mihaela Albu – <i>Armoarul cu poeme</i> 97</p>	
STEFANIA OPROESCU, <i>Măine, Năluca</i>	100

UNIVERSALIA

- HEINZ-UWE HAUS
*Time, Consciousness and Writing: Peter Malekin Illuminating
the Divine Darkness*..... 101
- THEODOR DAMIAN, *You look at the icon* 104
Love your brethren 105
Translated from Romanian by Muguras Maria Vnuck
and David Vnuck

PROZOPOEMA

- IOAN GĂF-DEAC, *Clopot mut*..... 107

SAPIENȚIA

- ALEXANDRA ROCERIC, *Sapientia* 108
- LUMINIȚA COJOACĂ, *Peșitul ideilor, Îngerul intrat în biserică* 109
- ION HAINEȘ, *Muntele Kogaion* 110

ISTORIE

- RADU PETRESCU-MUSCEL
*Demnitatea unui veac. Elena Ion Arnăuțoiu, stegarul rezistenței
anticomuniste*..... 111
- ANGELA MELANIA CRISTEA, *Shamanism* 114

PUNCTUL PE I

- VICTOR RAVINI
Dacă ciobanul din Miorița a fost sau nu a fost omorât 115
- MIHAELA ALBU, *Joc liber*..... 124

MIHAELA MALEA STROE, A fi sau a nu fi... <i>mioritic!</i>	125
FOTOALBUM.....	129
ANTOLOGIE DE CENACLU	
<i>Daruri regale, Izvorul tămăduirii</i> de Carrie Hooper	147
RECENZII	
FLORIN-CORNELIU POPOVICI Adriana Weimer, <i>Cuvântul din cuvânt</i> . Antologie de poeme	149
TUDOR CICU Când paradisul coboară pe pământ <i>La margine de curcubeu</i> de Camelia Ardelean.....	157
RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ.....	161
ANUNȚURI.....	163

Așadar Învierea lui Hristos devine temeiul nostru statornic de a trăi altfel viața noastră aici, cu bucuria plenară a anticipării zilei celei neînserate din Împărăția Cerurilor spre care înaintăm alături de Iisus cel înviat, mărturisind și cântând:

*Hristos a înviat din morți
Cu moarte pe moarte călcând
Și celor din morminte
Viață dăruindu-le.*

Pastorală la praznicul Învierii Domnului 2019

† NICOLAE

din mila lui Dumnezeu

Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Statelor Unite ale Americii și Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi

Iubitului cler și dreptmăritorilor creștini din sfânta noastră Arhiepiscopie, pace și bucurie sfântă de la Hristos Domnul cel Înviat, iar de la noi arhierească binecuvântare.

*Acum toate s-au umplut de lumină: și cerul și pământul și cele dedesubt.
Deci să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos
(Canonul Învierii, Cântarea a treia).*

Prea Cucernici Părinți, Iubiți Credincioși,
Hristos a înviat!

Cuvintele sfințelor slujbe ale Învierii Domnului ne îndeamnă să primim lumina Învierii, să descoperim lumea întreagă ca pătrunsă de această lumină și să prăznuim, bucurându-ne de vestirea Învierii. „Bucurați-vă ceruri, bucură-te pământule, cum o mamă se bucură când își hrănește copiii înfometați, cum se bucură copiii să primească hrană din mâna mamei! Învierea lui Hristos este singura izbândă în care nu există biruitori și învinși, ci întreaga umanitate se bucură, de la cel dintâi creat până la ultimul”¹ proclamă Sf. Nicolae Velimirovici.

Care sunt motivele acestei bucurii ale prăznuirii Învierii lui Hristos? De ce se bucură umanitatea împreună cu întreaga creație? Care sunt roadele Învierii lui Hristos de care ne împărtășim cei ce credem în Înviere? Se cuvine să deslușim răspunsurile la aceste întrebări pentru a prăznu *cu înțelegere* Învierea Domnului.

Prin Înviere, Hristos a biruit cei doi dușmani ai vieții și demnității umane, păcatul și moartea. Căci în rai, Adam nu cunoștea nici păcat, nici moarte, nici teamă, nici rușine. Comuniunea cu Izvorul vieții îi aducea necunoașterea morții, iar deplina ascultare de Dumnezeu lipsa oricărei părtașii cu păcatul. Unde nu este moarte, nu există nici frică, unde nu este păcat, nu este nici rușinea care se naște din păcat. Dar păcătuiind, adică părăsind ascultarea de Dumnezeu, frica și rușinea l-au cuprins: “Am auzit glasul Tău în rai și m-am temut, căci sunt gol și m-am ascuns” (Facere 3, 10), răspunde Adam la chemarea lui Dumnezeu. Glasul care până atunci îl

facea viu și încrezător, devine, după păcatul neascultării, vocea care îl înfricoșează și îl determină să se ascundă. Călea păcatului, a neascultării de Dumnezeu pe care Adam pornise îl duce către pământ, către lutul din care fusese creat: „În sudoarea frunții îți vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce” (Facere 3, 19).²

Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ia asupra Lui firea noastră umană înrobită de păcat pentru a o îndrepta înapoi către Dumnezeu, a-i reda demnitatea, a o elibera de păcat și de moarte. Prin Întrupare și Înviere firea umană este vindecată, înnoită și i se redă șansa veșniciei. Sfântul Grigorie Palama spune: „Învieirea Domnului este înnoirea firii omenești și plămuirea din nou a lui Adam cel dintâi, care fusese înghițit de moarte prin păcat și reîntors prin moarte în pământul din care a fost plămădit; este întoarcerea omului la viața cea fără de moarte”.³ Hristos se coboară în adâncurile iadului pentru a-i slobozi pe strămoși de legăturile morții și a zgudi *încuietorile* acestui loc al întunericului. Hristos cel Înviat se înalță până la ceruri descoperind tuturor călea către Înviere: „Prăznuim omorârea morții, sfărâmarea iadului și începătura altei vieți veșnice”⁴, cântăm în dimineața Învierii. Iar Sf. Ioan Gură de Aur, în *Cuvântul său de învățătură*, ne încredințează de biruința vieții asupra morții prin Învierea Mântuitorului: “Nimeni să nu se teamă de moarte, că ne-a izbăvit pe noi moartea Mântuitorului; a stins-o pe ea Cel ce a fost ținut de ea... Unde-ți este, moarte boldul? Unde-ți este, iadule, biruința? Înviat-a Hristos și tu ai fost nimicit... Înviat-a Hristos și viața stăpânește.” Această vestire a biruinței asupra morții, a stăpânirii vieții este motivul bucuriei noastre și a întregii creații.

Prin Înviere, Hristos a devenit și cel mai mare *Doctor* din istoria umanității, ne descoperă Sf. Nicolae Velimirovici, căci El ne-a adus vindecare de o boală mai cumplită decât toate bolile, care este păcatul. Doctoria împotriva păcatului este El Însuși, Domnul cel Înviat. Istoria aduce mii și mii de mărturii că cei care au folosit această doctorie, hrânindu-se cu ea, s-au făcut sănătoși și sfinți.⁵ Mărturiile confirmă cuvintele lui Hristos Însuși: „Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Trupul Meu este adevărată mâncare și sângele Meu adevărată băutură... cel ce Mă mănâncă pe Mine va trăi prin Mine” (Ioan 6, 54-57). Învierea lui Hristos ni s-a făcut prilej de bucurie, căci acum ne hrănim cu adevărata mâncare și băutură. În Sfânta Euharistie primim Trupul și Sângele lui Hristos cel Înviat “spre tămăduirea sufletului și a trupului, spre iertarea păcatelor și viața de veci”. Și trăim prin Hristos viața Lui, lipsită de păcat și de stricăciune.

Prea Cucernici Părinți, Iubiți Credincioși,

Descoperirea acestor înțelesuri ale Învierii Domnului ne poate lumina întreaga viață creștină, ridicându-ne la o altă înțelegere a sensului viețuirii noastre pe pământ: „Dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, unde se află Hristos, șezând de-a dreapta lui Dumnezeu”, ne spune Sf.

Apostol Pavel. „Cugetați cele ce sunt de sus, nu cele de pe pământ. Căci voi ați murit și viața voastră este ascunsă cu Hristos întru Dumnezeu.” (Coloseni 3, 1-3). Înțelegerea sensurilor Învierii Domnului, a petrecerii noastre cu *Hristos în Dumnezeu* trebuie să fie izvor de bucurie, lumină și nădejde: *bucurie* că viața a biruit moartea și orice ispită a lumii care se îndreaptă mai degrabă spre moarte poate fi învinsă; *lumină* pentru lumea păcatului, adică șansă de îndreptare și întoarcere către Dumnezeu pentru fiecare din cei rătăciți; și *nădejde* că Dumnezeu nu va lăsa lumea, ci cu Înțelepciunea Sa o va conduce spre Împărăția cea veșnică.

Cu aceste gânduri vă îndemn să aduceți, prin cuvânt și faptă, *bucurie, lumină și nădejde* celor apropiați, dar și celor bolnavi sau singuri, cunoscuți sau străini. Vă îmbrățișez în Hristos Domnul Cel Înviat și vă urez Sărbători fericite în familie și în parohie!

Al vostru frate întru rugăciune către Dumnezeu,

† Mitropolit NICOLAE

Chicago, Praznicul Învierii Domnului, 2019

NOTE:

¹ Bishop Nikolai Velimirovici, *Homilies*, volume one, Lazarica Press, Birmingham, 1996, p. 205.

² *Ibidem*, pp. 206-207.

³ Sfântul Grigorie Palama, „Omilia 18. La Duminica Mironosițelor”, în *Omilii*, vol. I, Ed. Anastasia, București, 2004, p. 225.

⁴ Canonul Învierii, Cântarea a șaptea.

⁵ Bishop Nikolai Velimirovici, *op. cit.*, p. 209.

Viorica Colpacci, *Trinity*

Învierea Domnului ca temei existențial

Unde îți este, moarte, boldul?

Unde îți este, iadule, biruința?

Sf. Ioan Gură de Aur (Utrenia Învierii)

Între toți filosofii existențialiști, vechi și noi, Iisus Mântuitorul a fost cel mai important. El vine după antici și odată cu ei, și premerge pe moderni. Marile teme existențialiste: filosofia ca mod de viață, libertate și responsabilitate, autenticitate și absurd, sens, decizie și situație, pentru a enumera câteva, dezbătute de filosofi moderni celebri precum Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger, Simone de Beauvoir, Sartre, Camus, Dostoevski ș.a., sunt toate succint, practic și explicit cuprinse în învățătura Domnului Hristos.

Una dintre învățăturile fundamentale predicate de Iisus, și care, vrând, nevrând, mai mult sau mai puțin direct îi va face pe ceilalți filosofi să graviteze în jurul Mântuitorului, uneori nu în mod deplin conștientizat, este aceea despre Învierea din morți, învățătură care schimbă radical înțelegerea despre lume și viață, care cere în mod imperativ un anumit fel de a fi cu aplicații și implicații profunde și decisive atât în viața interioară a persoanei, cât și în viața sa exterioară.

Vorbind despre existențialism și existență, volens nolens mergem și înspre o discuție despre esență. Fără a intra în amănunte, s-ar putea pune aici următoarea întrebare: Care este esența existenței umane? Unii vor răspunde precum Descartes: *cogito, ergo sum* (gândesc, deci exist). Acest răspuns însă nu este în deplină concordanță cu ceea ce relevă Iisus despre esența și sensul vieții. Kierkegaard ar spune-o mai bine decât Descartes, punând accentul pe credință (*credo, ergo sum*), iar Dostoevski și mai bine, punând accentul pe iubire (*amo, ergo sum*), câtă vreme omul este chip al lui Dumnezeu care este iubire (I Ioan 4, 8). Deci, cum ne asigură Sf. Ioan Teologul, rămânând în iubirea lui Dumnezeu (adică practicând iertarea și mila față de aproapele, iertarea fiind, de fapt, o formă a milei) rămânem în Dumnezeu adică în comuniune deplină cu Făcătorul tuturor lucrurilor, izvorul vieții și al nemuririi, făcut cunoscut nouă în Iisus Hristos Cel care ne-a garantat că prin credința în El, chiar dacă vom muri, vom fi vii (Ioan 11, 25), El numindu-se pe Sine ca fiind Învierea și Viața.

Cum îi este însă caracteristic, Iisus își validează învățătura Sa prin fapte. Deci vorbind despre Înviere, Iisus se arată pe Sine Domn, Stăpân asupra vieții și morții înviind pe fiul văduvei din Nain, pe fiica lui Iair, pe Lazar, prietenul Său, și El Însuși, înviind a treia zi din morți. Deci Învierea Sa, în principal, ne obligă să realizăm că are rost și merită efortul să țintim spre asemănarea cu Dumnezeu (dobândirea sfințeniei și a nemuririi, sau, altfel spus, a nemuririi printr-o viață curată, sfântă) intrând în taina iubirii și

aplicând-o la viața noastră de zi cu zi cu tot ce implică ea (iertare, milă, etc., atitudini caracteristice lui Dumnezeu în primul rând, de unde și nevoia de urmare a modelului divin).

Învierea lui Hristos ne amintește pentru ce l-a făcut Dumnezeu pe om, care este scopul creației și țelul ultim al vieții, și anume, transfigurarea universului și îndumnezeirea omului. Despre aceasta din urmă elaborează Sf. Atanasie cel Mare când justifică întruparea Fiului lui Dumnezeu în istorie: „Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să devină dumnezeu”. Procesul îndumnezeirii începe încă de aici prin grija specială a noastră față de suflet, potrivit învățaturii Mântuitorului, cu irevocabile consecințe pentru viața veșnică.

Despre existența sufletului după moarte au vorbit și anticicii. Chiar superba exclamație a lui Horațiu, *non omnis moriar* (nu se moare de tot) este extraordinară în acest sens. Totuși, una este să ai intuiția că după despărțirea de trup sufletul își continuă existența în veșnicie și alta este să vorbești clar și concret despre Înviere, despre învierea trupurilor, cum a făcut și a demonstrat Iisus.

Cu alte cuvinte, intuițiile anticilor despre existența sufletului după moarte au reprezentat o pregătire aperceptivă pentru învățătura lui Iisus despre Înviere, învățatură prin care El se definește pe Sine Însuși, cum spuneam, atunci când declară: „Eu sunt învierea și viața” (Ioan 11, 25), declarație care este în consens cu alte definiții fundamentale, sau mărturisiri despre Sine, poate pe cât de ciudate pentru auditorii Săi nepregătiți pentru astfel de revelații, pe atât de important de reținut, interpretat și aplicat: „Nimeni nu s-a suit în cer decât numai Cel ce s-a pogorât din cer, Fiul Omului care este în cer” (Ioan 3, 13); „Eu sunt pâinea vieții” (Ioan 6, 35); apa cea vie (Ioan 4, 14); „Eu sunt lumina lumii” (Ioan 8, 12), și multe altele asemănătoare, mărturisiri, afirmații, declarații pe care niciun om, cât de celebru ar fi fost în timpul său nu le-a făcut nici înainte de Iisus, nici după El.

Toate aceste mărturisiri despre Sine, extrem de curajoase erau în totală consonanță cu faptele Sale nu mai puțin șocante, dar prin care Iisus dovedea lumii că este Fiul lui Dumnezeu, că este Dumnezeu adevărat și om adevărat, că deci, prin El, omul are capacitatea de a se îndumnezei, dar pus în el de Dumnezeu la creație (*homo capax infiniti*) și că în aceasta constă demnitatea cea mai înaltă care îl face pe om să fie o faptură singulară în întregul univers ce i s-a dat pentru a-l cunoaște, înțelege și administra.

Iată de ce Învierea Domnului deschide o unică perspectivă pentru înțelegerea de către om a propriei lui existențe, persoane, situații, sens, cu implicațiile aferente legate de libertate și responsabilitate, discernământ și decizie în viața de zi cu zi, dar cu prelungire în eternitate.

Așadar Învierea lui Hristos devine temeiul nostru statornic de a trăi altfel viața noastră aici, cu bucuria pleneră a anticipării zilei celei neînserate din Împărăția Cerurilor spre care înaintăm alături de Iisus cel înviat, mărturisind și cântând:

Hristos a înviat din morți
Cu moarte pe moarte călcând
Și celor din morminte
Viață dăruindu-le.

LIVIU ȘOPILEA

Simbolul crucii la români

Considerat unul dintre simbolurile fundamentale ale omenirii, crucea are o istorie extrem de veche. Prezența crucii este semnalată cu mult timp înaintea creștinismului, în majoritatea civilizațiilor vechi și pe toate meridianele globului.

Mărturiile despre cruce ne parvin din Egipt și din Grecia, din China și din Mexic, din Imperiul Roman și din lumea celtică. Peste tot crucea este semnul plastic ce concentrează în forma sa sculptată, incizată, pictată sau caligrafiată o cantitate foarte mare de informații referitoare la universul spiritual al unei civilizații.

Structura plastică a crucii devine o adevărată emblemă, un simbol al credințelor ce i-a animat pe cei ce au realizat respectivele forme.

Pentru *antici* crucea era sinteza celorlalte trei simboluri fundamentale: cercul, centrul și pătratul. Intersecția celor două brațe ale crucii genera „centrul”, adică locul unde se întâlnește cerul cu pământul, în care timpul și spațiul se amestecă.

Crucea este legătura dintre Cosmos și centrul originar, este permanenta comunicare dintre pământ și cer, de sus în jos și de jos în sus. Din această perspectivă crucea este simbolul intermediarului al mijlocitorului care rânduiește și măsoară spațiul sacru, ordonează vetrele de locuire, străbate câmpiile și cimitirele. Încrucișarea brațelor sale marchează răspântiile.

Crucea este un simbol ascensional cu dublă semnificație. Ea explică misterul centrului ce are puterea de a emana, de a răspândi dar și de a aduna. În *lumea celtică* simbolul crucii se combină cu simbolismul „cercului”. Crucea celtică este înscrisă într-un cerc, având brațele egale. La intersecția lor apare un mic glob care face trimitere la simbolismul „centrului”.

Liviu Șoptelea, *Troiță albastră*

În evoluția sa crucea a cunoscut mai multe variante de reprezentare. În unele dintre acestea brațele crucii înscrise în cerc depășesc limitele acestuia, devenind „roată”. În alte civilizații simbolul crucii exprimă totalitatea lumii care se ordonează sub semnul crucii.

Tradiția creștină îmbogățește foarte mult simbolismul inițial al crucii, incluzând imaginea mântuirii și patimilor lui Hristos.

Crucea se identifică la români cu Iisus răstignit, motiv pentru care ea devine cel mai viu simbol al lor. Crucea este slăvită la sărbători speciale, cum ar fi: Aflarea Sfintei Cruci, Arătarea Sfintei Cruci, Scoaterea Sfintei Cruci, Duminica Sfintei Cruci, Înălțarea Sfintei Cruci, este cântată în imnuri liturgice și este adorată ca „relict sfânt”, fiecare bucățiță din lemnul său.

În iconografia creștină crucea s-a bucurat de o mare atenție, existând mai multe modalități plastice de reprezentare a simbolismului:

- crucea în formă de X și T
- crucea cu vârf și o singură bară orizontală
- crucea cu vârf și două bare orizontale
- crucea cu vârf și 3 bare orizontale
- crucea cu brațe egale, înscrisă în pătrat („crucea greacă”)
- crucea cu brațe inegale, înscrisă în dreptunghi („crucea latină”).

Fără a se exclude unele pe celelalte, aceste variante exprimă particularități culturale de percepție și interpretare simbolică a aceluiași adevăr creștin: crucea, expresia pătimirii și a mântuirii.

Din bogatul simbolism al crucii, spiritualitatea populară românească a conservat mai multe categorii de martori vizuali ce pot fi întâlniți în casa și gospodăria țărănească tradițională, în vatra satului, la răspântii, pe hotare și pe ogoarele cu semănături.

Motivul crucii este realizat într-o infinitate de variante plastico-decorative, în materiale și în tehnici dintre cele mai diverse: cioplit, incizat, sculptat, țesut, brodat, pictat pe lemn, piatră, sticlă, os, suprafață textilă sau piei de animale; simbolul crucii atestă de fiecare dată credința românilor în forța invincibilă a simbolismului capabil de a le proteja viața, alungând răul dincolo de spațiul vital al individului, al familiei, al comunității și al neamului. Crucea ocrotește viața, o ajută să se împlinească, deschizând perspectiva nemuririi.

Pentru *români* crucea este protectoarea casei, apărătoarea holdelor și a semănăturilor, este scutul de care se lovește tot răul, fără șansa de a-l atinge pe omul credincios care știe să se apere.

În temeiul unor astfel de convingeri, indiferent de zona etnografică în care ne aflăm, pe tot cuprinsul României, observăm cum țărani își pun pe acoperișul caselor, uneori și pe al grajdurilor, cruci de lemn, ceramică sau metal pentru „a-și feri casele de fulgere și de trăsnete și de alte rele”.

Pe monumentalele porți din Țara Oltului, Maramureș, Târnave, Odorhei și Ciuc, Bucovina sunt cruci sculptate alături de rozete, „pomi ai

vietii”, „Soare și lună”, uneori chiar „Arhanghelii”, în speranța că aceste simboluri vor împiedica forțele răului să intre în gospodăria.

Întâlnim și la unele case ancadrame de uși și ferestre împodobite cu aceleași simboluri pentru „a opri răul să intre în casă”, deoarece „acolo unde crucea veghează, răul nu poate trece pragul”.

Credințele legate de nevoia protejării simbolice a pragurilor ce despart spațiul omului de spațiul nedefinit cuprind nenumărate referiri la eficiența protectoare (apotropaică) a crucii amplasate în asemenea locuri.

Amenajarea spațiului de locuit aduce în atenție soluții decorative ingenioase și diferențiate în funcție de specificul zonal.

Dincolo de marea diversitate a formelor de amenajare a spațiului de locuit descoperim, ca o constantă, simbolul crucii. Este prezent pe ștergarele și batiștele ce împodobesc pereții, pe străchinile agățate în cuiere de lemn sau așezate pe podișoare (dulapuri), pe lăzile de zestre și pe spătarele scaunelor ce înconjoară masa.

În jurul vetrei, al sobei sau al cuptorului, gospodinele adună nenumărate vase necesare pregătirii bucatelor. Multe dintre aceste obiecte de uz gospodăresc sunt lucrate și împodobite de meșterii țărani cu motivul crucii.

În Bucovina sărărițele din lemn au cruci decupate pe margini, la fel vasele pentru dus pasca la Biserică. Întâlnim simbolul crucii chiar pe copturile specifice de Sf. Paști sau cu ocazia ritualurilor de înmormântare sau nuntă, precum și pe diferite „bucate”.

Lingurile din lemn din multe regiuni ale țării au pe coadă crestă sau traforat, mai rar pictat, tot semnul crucii. Un obicei străvechi, pastoral, din Apuseni, Mărginimea Sibiului și Țara Hațegului obligă pe tinerii păstori plecați cu turmele la vârat să ofere iubitelor, când se întorceau toamna în sat, o furcă de tors. Sentimentele tânărului erau « apreciate » în concordanță cu frumusețea furcii. După cât de bine era lucrată și împodobită furca, diversele motive care erau pictate, gradul de dificultate a pozițiilor decorative, fata judeca „intensitatea” iubirii feciorului.

Adevărate capodopere ale artei lemnului, aceste furci – însemne premaritale de altfel – aveau la loc de cinste între decorațiuni și motivul crucii.

Fata, viitoarea nevăastă, dacă accepta furca, torcea pe ea caerele de lână și fuioarele de cânepă necesare realizării țesăturilor de casă. Pentru necesarul acestei activități era invocată “puterea crucii “ de pe furcă. Crucea veghea ca firul să se tragă egal iar fata să nu fie deocheată la șezători.

Costumul popular de sărbătoare, mai ales cămășile, au inclus simbolul crucii mai ales în broderiile care le împodobesc, pentru a-i proteja de rele pe cei care le poartă.

În zonele pastorale din Carpați (Neamț, Loviște, Hațeg) cămășile cu barbure și glugile ciobănești sunt categorii de port tradițional bărbătesc ce etalează la loc de cinste simbolul crucii.

Simbolul crucii îl întâlnim și în țesături de perete (păretale) din diferite zone ale țării, spre a veghea somnul stăpânilor. La fel întâlnim motivul crucii, cusut, țesut sau brodat pe ștergere decorative, fețe de pernă, lenjerii de pat, etc.

În Țara Vrancei femeile au inclus crucea în rafinate broderii de pe veșmintele de sărbătoare. Tot în Vrancea întâlnim simbolul crucii pe tiparele de caș precum și pe bățele ciobănești.

Toate aceste exemple vorbesc despre funcția protectoare (apotropaică) a acestui simbol. Desigur, sunt multe genurile creației populare românești care atestă existența simbolului crucii.

La margini de drumuri, la intrarea în sate, la răspântii, la izvoare și fântâni dar și printre semănături, descoperi cruci din piatră sau lemn, sculptate sau pictate, care străjuiesc tăcute și misterioase respectivele perimetre. Împreună cu troițele, aceste cruci veghează viața oamenilor, iar aceștia le cinstesc la sărbători. La Rusalii și la Sânzâiene, la Nedei și la Praznice sau Hramuri, oamenii se adună în jurul lor pentru a practica diverse ceremonialuri de alungare a spiritelor rele și de invocare a belșugului, fertilității și a sănătății.

MARIANA PÂNDARU

Cântece până la cer

Cântec III

*Din inima mea
crescuse în sus
un vis frumos
care apoi s-a dus*

*Din umărul meu
crescuse în jos
o gheară ce
mi-a răsucit
viața pe dos*

*Așa am trecut
din primăvară în primăvară
trăindu-mi viața
de umbră amară.*

Cântec VI

*Zvâcnea în pulpa zilei
asprul miros de iută
și cobora din munți
o ploaie lină, mută*

*Eram ca niciodată
aproape de pământ
îmi înverzise părul
sub fluiere de vânt*

*Abia îmi aminteam
de vorba ta sălcie
căzută între noi
ca o anomalie*

*Se desprindeau din pietre
umbre de flori albastre
semănând întru totul
cu destinele noastre.*

Cântec VII

*Eram fluture alb
abia atins de rouă
născut în miezul nopții
din ochi de lună nouă*

*De-acolo dintre munți
am coborât spre voi
și nu mi-am mai aflat
drumul înapoi*

*Stau norii sus pe creste
ca turmele de miei
și vara e pe ducă
în toate ale ei*

*Va trece sub zăpezi
și nostalgia mea
cu fluturele alb
Măria Sa.*

Cântec VIII

*Scoică, scoică
acum te-ai deschis?*

*După ce, multă vreme
am privit lumea
cu ochiul închis?*

*Și-acolo unde credeam
că pasărea cântă
era tot timpul
o lumină înfrântă*

*Și când cuvintele
alunecau printre
fantasme de colilie
inima mea sta împietrită
la margine de colivie*

*De parcă totul, totul
s-ar fi încins
pe tabla de joc
a celui învins.*

Cântec IX

*Mi s-a prins un nor de ceață
pe ochiul cel stâng
și nu pot frumoase păsări
să vă mai ajung*

*Libertatea voastră
este cât pământul
nu vă arde apa
nu vă pierde vântul...*

*Mi s-a pus un nor de ceață
pe ochiul cel drept
și nu pot frumoase păsări
să vă mai aștept*

*Libertatea voastră
este cât pământul
nu vă arde apa
nu vă pierde vântul.*

I. Gerar. Taina Lăuntrului

Sonetul I

*Fiind ecou nespuselor cuvinte
Port gând smerit de înzăuat iubirea,
Pohtirea ochiului aduce știrea:
Ah, gura sufletului nu mă minte!*

*Dor nepereche-mi mistuie simșirea,
Zarzării iernii își croiesc veșminte
Și mă-nlumin străfulgerând morminte
Cu măști de ierburi miruindu-mi firea.*

*Plânsu-m-au iambii? Corbii scurmă-n lună
Cu gheara-ndurerată și nebună
Sub primele silabe translucide.*

*Și scriu sonet după sonet întruna
Sperând că lacrima, doar ea, străbuna
Va-nmuguri tăcerea ce ucide...*

Sonetul II

*Setos de Cântec ard stindarde mute,
Fântânile, sleite, îmi beau Clipa,
Lumină-mi-se Calea și aripa,
Rămân pribeagul zării nebătute!*

*Culeg din rouă tainele când pripa
Își năruie pridvoare-n pas de ciute,
Mă port pe ape furișate plute,
Sub maluri de-ntristare-ascund risipa.*

*Privindu-te, mă-ntreb: cine rămâne
Să-nchidă ochii nopților păgâne
Și candela-ndurării cine-aprinde?*

*Mi-e inima văpaie vrăjmășită,
Din tot ce sunt – o lacrimă-nflorită,
Vârtej lunatic încrustat sub grinde!*

Sonetul III

De tine azi sunt trist ca niciodată,
Zeița mea cu noaptea prinsă-n plete,
Izvoarele iubirii-mi țin de sete,
Cum să te las splendorilor furată?

Parfumul rotunjimii din sonete
Mi-l dă pe fluturi slova-ngândurată,
În smirna rugăciunii, neaflată,
Topește-mi versul prefăcut pecete!

Sortit să te iubesc nebun – ce viață!
Mă urlă lupii-n cruda dimineață:
De ce-ai plecat? Cum? Te-au uitat Poeții?

Mai dă-mi la schimb fantasme înmiite
Și buzele eternelor ispite:
Prădată-mi fu averea tinereții!

Sonetul IV

Mă simt de iarnă prins ca-ntr-o capcană,
Zăpada nemuririi se afundă,
Văpaie sunt! Văpaia naște undă:
Ah, inimă, neprihănită rană!

Aș vrea, târziu, doar vântul să-mi răspundă –
La sânul tău se cuibăre o mreață,
Cum toate-mi sunt sălbatică prihană,
Praful din stele mările inundă!

Hai, cer de finistere, vino iară,
În alambicul nopții mă coboară
Cu aburul magiilor pe frunte!

Zadarnic scriu și melizez cuvinte:
Sunt condamnatul fără de veșminte
Ce duce-n vis Câmpia pe un munte!

MARIAN NENCESCU

Viața „întru”

Pătruns de sensul *devenirii întru ființă*, omul, susține Constantin Noica, trăiește anxietatea între *a nu fi și a fi întru* (s.n.). Ce este, așadar, libertatea alegerii? Este drama opțiunii între automatismul lucrului gata făcut, și aspirația către ființă. Această libertate e însă parțială și relativă câtă vreme rațiunea nu ne ajută să dăm sens *devenirii*. Cu toată rațiunea, omul rămâne o ființă necunoscută, iar filosofia este doar o cale prin care percepem „ceea ce se știa de mult”. Semnificativ, Constantin Noica vorbește și despre „eșecul nostru rațional, despre mizeria infra-umană”. Ființă rațională, dar neajunsă la raționalitatea deplină, omul se lasă adesea dus de „fanatismul rațiunii”. Este „forma noastră de nebunie”, afirmă Constantin Noica, este o „însănătate”. Numai orientându-ne ethosul, scoțându-l din zodia „neutralității”, putem da un răspuns favorabil problemei ontologice. Concluzia: filosofia poartă răspunderea pentru tot ce se întâmplă, sau nu se întâmplă, în lume, dând sens moral rânduilor noastre omenești. Fie că e vorba de orizontul cunoașterii științifice, ori de tumultul vieții artistice, sau de frământările religioase, totul în lumea contemporană se întemeiază pe „modalitatea filosofică”, și obligatoriu, are „sens”.

Din această opinie nicasiană rezultă și sentimentul de *răspundere* pe care autorul îl acordă practicării filosofiei. Răspundem nu doar pentru gândirea noastră de azi, dar și pentru tema platoniciană, pentru tot restul vieții, pentru toate celelalte vieți. Inclusiv, răspundem și pentru *filosofare*. Important este să nu gândim împotriva ființei, ori fără ea. Obligatoriu este să gândim *întru*, și (neapărat) într-o *dialectică a cercului* („Cercul ființei, înăuntrul căreia se desfășoară existența noastră spirituală este cel care îndreptățește o dialectică de cercuri”!).

Concret, regăsim această dialectică a lui *întru* în toate situațiile, ne asigură Constantin Noica, de la *Istoriile* lui Herodot, la populația *bora-bora*, din centrul Braziliei, identificată și cercetată de Levi-Strauss în cartea sa *Tropice triste*. „Întru este ceva primitiv, ceva bun și ceva original”, ne asigură Constantin Noica „Întru” au trăit, sau credem noi că au trăit, maramureșenii lui Dragoș-Vodă, helveții lui Wilhelm Tell, ori aborigenii brazilieni, cercetați de Levi-Strauss, dar fiecare se situează în alt câmp ideatic. Nu ne aflăm într-o situație comună de viață, ci într-una de gândire, de creație. Viața *întru* nu e contra, a ceva sau spre ceva, ci este „laolaltă”. „Întru” le cuprinde pe toate. Este o noțiune „stranie de câmp”, fără determinări concrete. „Întru” este cunoaștere, este unitate radicală „Nu ieși(ți) din întru”, ne îndeamnă Constantin Noica, „decât pentru a pași în alt

întru"! Așa s-a întâmplat în experiența anterioară a omului, și tot așa se va întâmpla în era civilizației tehnice".

Să mai susții în aceste condiții că Noica a fost un exponent al „naționalismului” românesc, poate chiar al „național-comunismului”, reprezintă un mod vulgar de a-i interpreta opera. De altfel, nici opinia colectivă și nici un autor de bună credință nu i-a receptat cărțile în acest sens. Concluziile fascinante ale lui Constantin Noica, de la cele de natură filosofică, la „simplele” exerciții stilistico-estetice, sunt rezultatul unui mental deosebit, iar nu un simplu exercițiu „ideologic”.

Întru-l lui Constantin Noica este mai mult decât o realitate a gândului, este *întrupare*, este duhul universal al firii „care era pe când nimic nu avea chip”, cum scrie la *Letopiseț*. Este o lecție de istorie, de estetică, de filosofie, este *tratatul nescris* al Limbii Române.

THEODOR DAMIAN

Recunoștința ca stare existențială

Recunoștința, teologic vorbind, este un dar divin pe care l-am primit prin chipul lui Dumnezeu după care am fost creați, alături de alte daruri, și pe care, în virtutea libertății și discernământului ce ne caracterizează ontologic, trebuie să-l folosim nu doar atunci când considerăm că situația o impune, ceea ce ar face din recunoștință un act ocazional, ci tot timpul, făcând din ea o însușire permanentă a persoanei ce suntem, adică o stare, un mod de a fi, și asta, dacă nu pentru altceva, cel puțin pentru faptul (care se cere conștientizat) că datorăm tuturor toate; lui Dumnezeu, în primul rând, și desigur și celor de lângă noi de care depindem în mod direct sau indirect, sau de care am depins (de ex. părinții când eram mici), dar fără de care nu am fi pentru restul vieții cine suntem.

Pe de altă parte recunoștința este un răspuns firesc și necesar la binele primit. Omul este ființă responsabilă, deci înzestrată cu o capacitate specială de a răspunde. Dar răspunsul este reacție la ceva, adică la o chemare, în acest caz. Când cineva te cheamă este anormal să nu răspunzi. Iar darul pe care cineva ți-l face este, de fapt, o chemare. Căci darul, fie că-ți este necesar, fie doar că te bucură, are calitatea de a te ridica spiritual de la un nivel la altul, de a contribui la efortul personal de împlinire spirituală, dacă vrem, precis, de împlinire a integrității personale care este un proces ce durează toată viața.

Omul fiind făptură imperfectă e normal să tindă spre desăvârșire, să fie angajat în mod deliberat, conștient și voluntar la propria îmbunătățire.

Dacă omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu (rațiune, voință simțire), asemănarea cu Dumnezeu (sfințenia și nemurirea, sau obținerea nemuririi prin sfințenie, printr-o viață curată, sfântă) ține de efortul său propriu.

Giovanni Pico della Mirandola, în celebrul său tratat *De hominis dignitate* spune exact acest lucru în cuvinte semnificative:

„Nu ți-am hărăzit, o, Adame, nici un chip, nici un loc, și nici un dar care să fie numai al tău, pentru ca atât chipul, cât și locul și darurile toate să le dorești și să le stăpânești prin tine însuși. Natura îngrădește celelalte specii prin legi stabilite de mine. Tu însă, neîngrădit de nicio opreliște, te definești prin propriul tău discernământ în voia căruia eu te-am lăsat. Te-am așezat în mijlocul lumii ca să poți cerceta mai bine toate câte le cuprinde lumea. Nu te-am zămislit nici ca pe o ființă cerească, nici pământescă, nici muritoare, nici nemuritoare, pentru ca prin tine însuși, în mod liber, ca un pictor bun sau ca un sculptor dibaci, să-ți desăvârșești propria ta formă”.¹

Revenind, darul este o chemare pentru că atunci când cineva îți dăruiește ceva, acela și acest lucru, atestă, confirmă faptul că ești. Darul te cheamă în interiorul unei relații, te situează „întru”, cum ar spune C. Noica. Te aduce din afară înlăuntru; și o nouă relație este un nou univers. De aceea, prin darul care te invită într-un nou univers primești mult mai mult decât darul în sine. Ca și cum darul ar fi doar un pretext pentru ceva mult mai înalt, mai bogat, mai complex.

Și atunci, cum să nu recunoști? (pentru a parafraza minunatul titlu al cărții scriitorului Petru Dumitriu, *Cum să nu-l iubești*). Cum să nu fii recunoscător, ba chiar copleșit în starea de grație?

Și dacă recunoștința este legată de dar, și darul reprezintă o chemare, aceasta duce cu gândul la chemarea dintâi, cea de la neființă la ființă, când Dumnezeu a creat universul și omul. „Dumnezeu a zis și toate s-au făcut” (Ps. 32, 9), deci la chemarea lui Dumnezeu: „să facem om...” omul intră întru existență, dar existența lui este răspunsul chemării creatoare dintâi. Deci omul fiind răspuns la chemare, este ființă de răspuns, răspundere, responsabilă. Vocația omului (voco – vocare = a chema) este responsabilitatea. Și parte a acestei responsabilități este grația sau recunoștința, tot ca răspuns la chemarea ce se face prin dar.

Chiar și etimologic vorbind, re-cunoștința este o cunoaștere din nou a unui fapt, o conștientizare a acestuia care te face să zici ceva, să acționezi într-un fel, care deci te scoate din starea de letargie existențială pentru că evidența faptului te împinge, te obligă la reacție.

Atât de importantă este grația în viața omului că Mântuitorul Hristos îi dedică acesteia una dintre cele mai frumoase parabole care fac parte din tezaurul înțelepciunii omenești, cea din pilda celor zece leproși. Pilda e construită în așa fel încât accentul să cadă exclusiv pe necesitatea imperativă a recunoștinței ca act existențial. Spun existențial pentru că în parabolă leproșii erau excomunicați din comunitate, dintre cei dragi, lepra

produsese o cădere din starea normală și dezirabilă de existență. Ei au ieșit în afară din această condiție. Vindecarea lor a însemnat deci reintegrarea în condiția existențială normală. Există aici o vizibilă paralelă între aducerea omului dintru neființă întru ființă și aducerea leproșilor din iadul unei existențe condamnate la normalitatea de care s-au bucurat mai înainte. În primul caz, al creației divine, al existenței umane ca dar de la Dumnezeu, se înțelege că recunoștința nu poate fi act ocazional, ci atitudine permanentă, stare existențială. Cum spune proverbul: *dum spiro spero*; cât trăiesc sper; în contextul nostru, sunt recunoscător. În al doilea caz, după reintegrarea în normalitate, atitudinea normală, necesară, firească a celor nouă leproși trebuia să fie recunoștința.

De aici întrebarea critică a Mântuitorului când numai unul s-a întors să mulțumească: „Dar ceilalți nouă unde sunt? Oare nu toți zece s-au vindecat?” (Luca 17, 12-19).

Deci, cum spuneam, tot ce avem am primit. Sf. Ap. Pavel atrage atenția asupra acestui important lucru când, în Epistola I către Corinteni, pune întrebarea foarte filosofic: „Ce ai pe care să nu-l fi primit? Și dacă l-ai primit, de ce te fălești ca și cum nu l-ai fi primit?” (4, 7). Iată un nou temei pentru argumentul în favoarea stării de recunoștință ca mod normal de a fi.

În altă ordine de idei, recunoștința consfințește relația (după cum nerecunoștința, ingratitudea o distruge). A nu fi recunoscător pentru ce ai primit este ceea ce viciază relația; este ca și cum ai ascunde ceva, iar acest lucru, cum observă și Anoushka von Heuer, te împiedică a exista în mod total pentru celălalt,² adică împiedică transparența totală, facilitează deci îndoiala, neînțelegerea, confuzia, reacția negativă, încetarea darului, excluderea. Iar dacă vorbim de Dumnezeu, excluderea înseamnă moarte.

Așadar, la nivel uman recunoștința are capacitatea de a umaniza relația, iar la nivelul relației noastre cu Dumnezeu, ea are un caracter mântuitor.

NOTE:

¹ *Oration on the Dignity of Man*, Gateway, Chicago, 1956, p. 7.

² *Le huitième jour ou La dette d'Adam*, Ed. Jean-Luc de Rougement, Genève, 1980, p. 76.

Sâmbăta lui Lazăr

*Adevărat că nu
mai e timp de amintiri
făcute din îngrijorări și tăcere --
doar spațiul e larg
și caili pot întoarce
prin tremurul ierbii
îndrăgostită de moarte.
Pe sub scumpia-nflorită
candele-s noi
și pietrele zac nelămurite
sub soarele vechi.
Toate la locul lor...
Și prunul pitic
– un mușuroi alb de eternitate –
din care furnicile au ieșit
ca sufletul dintr-un trup.
Toate la locul lor...
Doar forfota copiilor
și fluturii amuțiți
au dispărut
într-un peretar decolorat
din acel imprevizibil trecut.*

Carousel

*Mai ții minte, vara ce respira
vâlve de flăcări în dansul nebunelor iele?
Și limfa mâinilor noastre leșina
ca și cum îngeri ne umblau pe sub piele?
Și cerul se lăsa atâta de jos
că puteam atinge norii cu mâna?
Și sângele meu se vindea bucuros
pe o frunză, pe-un nu știu ce prea-plin, luminos?
Oare mai știi ciudatul contur al umbrelor noastre
ce orbite dansau contopite, albastre –
Și derutant înclinau o balanță-nroșită pe cer?
Apoi atât de încet, pe băjbăite opreau
Acel amețitor carousel?*

Lumină de stea

Se va întoarce
fructul în sămânță
și strălucirea solară
în lumină de stea
își va regăsi cerul;

se va întoarce
izvorul la matcă
și cuvântul în sens
își va regăsi calea;

cântecul
se va reîntoarce
în sfere
și rugăciunea
va renaște
calea sfințirii.

În lumină voi apune,
în lumină voi trece,
cum lumina-n vitralii
îndumnezeită-n
Altare.

Drumul spre Infinit

Venim din infinit...
drumul spre Infinit
il învățăm
într-o viață.

Întru spirit și timp

Pun piatră peste piatră,
cuvânt peste cuvânt,
faptă peste faptă;

și templul
se construiește pe sine,
precum piramidele

– inexplicabile dimensiuni
în spațiu și timp;

și timpul
mă construiește pe mine,
precum piramidele

– inexplicabile dimensiuni
ale spiritului.

Și piatră peste piatră,
cuvânt peste cuvânt,
faptă peste faptă
vor dura piramide
întru spirit
și timp.

Mereu înspre voi

Port
bucuria stelei
în noapte:
și-n întuneric,
lumina-mi
se revarsă-n
priviri
mereu înspre voi.

VALENTIN COȘEREANU

Eminescu în 1878 și poezia *Învierea*

Caracterizându-l ca pe un om „de o conștiinciozitate profesională nealterată”¹, G. Călinescu reconstituie atmosfera anului 1878 prin înseși cuvintele lui Eminescu: „Ca un fel de refugiu de multele inconveniente ale vieții, Dumnezeu, în înalta sa bunăvoință, a dat omului răsul cu toată scara, de la zâmbetul ironic până la clocotirea homerică. Când vezi capete atât de vitreg înzestrate de natură încât nu sunt în stare a înțelege cel mai simplu adevăr, capete în care, ca în niște oglinzi rele, totul se reflectă strâmb și în proporții pocite, făcându-și complimente unul altuia și numindu-se sarea pământului, ai avea cauză de a te întrista și de a despera de viitorul omenirii, dacă n-ai ști că după o sută de ani, de pildă, peste amândouă despărțămintele geniilor «contemporani», peste balamuc și pușcărie, va crește iarbă și că, în amintirea generației viitoare, toate fizionomiile acestea vor fi pierit fără de nici o urmă, ca cercurile din fața unei ape stătătoare.”²

Anul acesta este, așadar, unul în care prin forța împrejurărilor Eminescu începe lupta gazetărească, pe care n-a iubit-o niciodată, dar pe care și-a îndeplinit-o cu cea mai mare conștiinciozitate, profesionalitate și responsabilitate, făcând din *Curierul de Iași*, iar mai târziu din ziarul *Timpu*, adevărate redute de putere, politică și culturală... „în 1878, când fu să se acorde evreilor, sub presiunea Congresului de la Berlin, un anume îndreptățit regim de drepturi cetățenești, Eminescu, contrariat, ar fi declarat vociferând că se va expatria în Asia sau în America.”³ În legătură cu atitudinea poetului e destul să cităm din ceea ce scria: „Că sunt și evrei ce merită egala îndreptățire, cine o contestă ?”⁴

Călinescu ține și el să remarce că „Această combativitate făcu dușmani poetului și, cum se întâmplă, cei mai aprigi nu fură dintre cei mai de seamă, ci acei scribi fără talent care priveau cu ochi răi ascensiunea lui poetică.”⁵

Prin urmare, așa cum va scrie Caragiale („Frigul pentru cei fără paltoane e cu 15 grade mai mare decât pentru cei împaltonați”⁶), se pare că frigul din interiorul poetului-gazetar începe din acest an.

Când găsește, însă, prilejul, Eminescu le va răspunde fără drept de replică: „Că unu-i român din Ardeal, că celălalt în copilărie cântăva vreme a legat cartea de gard și și-a făcut mendrele prin actori, nu dovedește nimic rău în privirea caracterului, nici în privirea inteligenței lor. Dacă vor cerceta mai departe, vor găsi că unul a legat araci în via părintească și că celălalt a ținut coarnele plugului pe moșia părintească și la urmă, că amândoi sunt viță de țaran românesc, pe care nu-l faci străin nici în ruptul capului și pace bună...”⁷

În 13 ianuarie, apare *Observatorul*, la Sibiu, sub conducerea lui George Barițiu, iar la București încep seriile de reprezentații cu celebrul Ernesto Rossi (*Hamlet, Othello* etc.), precum și cel al lui Toma Micheru (în februarie), de care toată lumea mondenă este interesată.

Și mai interesat era Eminescu de aspectele sociale și politice care-l dureau, așa încât acum se dezlănțuie compunând *Scrisoarea III* (scriind pentru sine și Veronica): *Povestea codrului, Povestea teiului, Singurătate și Departe sunt de tine*, iar în planul ziaristicii susținând editorialul *Concesiuni economice*, articolele *Patrioți fără prihană, Drepturile noastre asupra Dobrogei, Colonizarea Dobrogei, Anexarea Dobrogei, Primejdia partidelor politice și necesitatea unei mâini de fier, Ca la noi la nimenea, Românii peninsulei balcanice, Liberalii și conservatorii față cu interesele țării, Comedia minciunii*, articole pe tema *Oștirea română* etc.

Dar conținutul acid al subiectelor nu-l împiedică să constate fără putință de tăgadă că „Sămânța din care a răsărit acest popor, e nobilă și poporul nu va pieri decât atunci când Românii vor uita noblețta seminției lor.”⁸

Pe de altă parte, în anul acesta se inaugurează calea ferată Caransebeș – Orșova, precum și Ploiești – Câmpina, Sinaia – Predeal.

Numai că evenimentele îl perturbă oarecum pe poet: de la faptul că acum încasează Eminovici suma de 2.000 de lei de la Cristea Marinovici, căruia îi vânduse moșia de la Ipotești, până la faptul că este îndemnat să se fotografieze ori să rămână politicos în ceea ce scrie, până la pacea de la San Stefano, între Turcia și Rusia, Eminescu le trăiește pe toate făcând ceea ce-i dictează conștiința și scriind în același stil. De aici i s-au tras destule necazuri, căci sfaturile de temperare mai mult sau mai puțin aluzive, nu făceau altceva decât să-l îndârjească. Așa era el, iar atunci când și *ai lui* greșeau, nu prididea să-i dea în vileag. Dar de aici și până la teoriile conspiraționiste în legătură cu sfârșitul tragic (și călăuzit) al poetului, teorii forțate și speculative, este o cale lungă.

Îndârjirea de care se vorbea mai sus a fost tradusă în pasaje de genul celui de mai jos, când gazetarul își descarcă năduful spunând despre Holban: „D-sa a spus neadevărul despre un autor cu renume european și l-a spus cu intenția de a-l spune. Ignoranța este o nenorocire, nu o vină, minciuna este o vină pozitivă; ignoranța arată că capul este deșert, minciuna arată că inima și caracterul sunt de nimic. Un om ignorant poate fi de treabă, unul cu-n asemenea caracter niciodată...”⁹

Cu toate acestea, Eminescu nu merge până la absurd, iar când, la București, moare D. Petrino, cel care-l dăduse în judecată pentru furt din biblioteca ieșeană, are pentru activitatea lui poetică, cuvinte de laudă, sfârșind prin a spune: „Cât de trist e a vedea un poet mort și a-i asculta panegiricul, în care numai despre poet nu se vorbește !?// În o viață atât de bogată și atât de zbuciumată, d. N. Ionescu [cel care-i făcuse panegiricul n.n.] nu a găsit decât un hârb democratic !”¹⁰

Și tot acum prezența lui Caragiale este semnalată pentru prima dată la seratele „Junimii” bucureștene, iar în plan european are loc Congresul literar internațional, la Paris, prezidat de Victor Hugo.

În iunie Eminescu pleacă la Florești, în valea Giroltului, la moșia junimistului Mandrea, pentru a traduce din limba germană documentele adunate din arhivele vieneze de Eudoxiu Hurmuzachi. A primit, spune Slavici, un onorariu de câteva mii de lei pentru această traducere (un volum de câteva mii de pagini), de la baronul Hurmuzachi. Ce se știe până acum, e că din cele câteva mii, o mie a cheltuit pentru o excursie pe valea Oltului.

În iulie, Eminescu se interesează de un frate dacă a ajuns la Craiova. E vorba de ofițerul Matei, cel care a dat informații despre viața poetului lui Corneliu Botez, când acesta a tipărit volumul omagial din 1909. Matei, după informațiile date de col. Gramont, „A făcut campania ca sublocotenent cu reg. 4. A luat parte în lupta de la Smârdan și a fost decorat cu «Steaua României» cl. 5-a. Asemenea a luat parte la înconjurarea Plevnei și a fost decorat cu «Virtutea militară»”.¹¹

Poetului i se mută cu bună intenție lucrurile la Maiorescu acasă, la București, dar nu rezistă în atmosfera unde totul era ceasornic din toate punctele de vedere. Poetul nu rezistă sub nici un chip la un program fix. Complăcându-se în creativitatea lui structurală, Eminescu a preferat să se culce când termină de lucru, să doarmă când și cât vrea, așa că în scurt timp se mută într-o locuință din curtea bisericii Caimata, cărându-și lada cu manuscrise – singura și prețioasă lui avere – așa cum o va face toată viața.

Între timp, în iulie, armata română e pusă pe picior de pace.

Tot în aceeași lună, împreună cu câțiva alți prieteni din studentie, Teodor V. Ștefanelli îl vizitează la București, unde se vor bucura împreună, rememorând timpurile adolescenței.

Pe 20 august, moare la Ağafton, schitul din apropierea Ipoteștilor, unde fusese stareță, maica Olimpiada, sora mamei poetului, Sofia Iurașcu, la 57 de ani.

La sfârșit de septembrie (30) Eminescu îi scrie unui necunoscut, despre necazurile familiei: „Nu știi ce tată am. Sărac și împovărat de o familie grea (șapte copii) e cu toate astea înzestrat cu-o deșertăciune atât de mare încât ar putea servi de prototip pentru acest viciu, după părerea mea cel mai nesuferit din lume. Măritându-se sora mea, el i-a promis o zestre de două mii de galbeni. Este ridicol când un om promite în scris ceea ce nici are nici poate realiza, dar obligațiunea față de cumnatu-meu este pozitivă și bătrânul meu e ca și ruinat...”¹²

În încheiere îi solicită un serviciu, dar ține să spună că „De nu vei găsi o ocupațiune pentru mine, fă-te ca și cum n-ai fi primit scrisoarea asta...”¹³

Dar toate acestea nu-l împiedică să-și ducă mai departe crezul său artistic și să scrie o cronică favorabilă piesei *Ruy Blas* (17 octombrie), iar pe 2 noiembrie, o alta pentru reprezentarea piesei lui Alecsandri, *Despot Vodă*.

În această dată, Caragiale citește la „Junimea” bucureșteană piesa *O noapte furtunoasă sau Numărul 9*.

Acum (25 decembrie) moare fostul profesor al poetului de la Universitatea din Viena, Ludwig Ritter von Arndts.

Cât despre atacurile din acest an surprinse ceva mai sus, Călinescu observă pe bună dreptate că „Aceste atacuri, oricât de execrabile, nu înnegurau spiritul poetului și, dacă le răspundea uneori, o făcea numai pentru că găsea prilej bun de a ilustra teoria păturii superpuse. În ce privește tăgăduirea meritelor sale literare, Eminescu rămânea rece, mulțumindu-se să înăbușe în sine un dispreț desăvârșit pentru scribii contemporani. Ceea ce stârnea amărăciunea lui era munca istovitoare de redacție, ce-i răpea deopotrivă zilele și nopțile pentru un salariu neîndestulător și nu la vreme plătit. Eminescu a luptat ani de zile aproape singur cu greutățile redacționale, scriind articole de fond, reportaje parlamentare, compilând informații, corectând și paginând.”¹⁴

Aceasta era în fond viața lui privată din 1878, care, în esență, se confunda cu cea creativă și profesională. Și poate e momentul să ne întrebăm de ce a murit Eminescu atât de tânăr și să nu speculăm în fel și chip, punând sub acuzare, născocind imaginare vini, la unii dintre cei mai apropiați ai săi?

Învierea

*Prin ziduri înnegrite, prin izul umezelii,
Al morții rece spirit se strecură-n tăcere;
Un singur glas îngână cuvintele de miere,
Închise în tartajul străvechi evanghelii.*

*C-un muc în mâni moșneagul cu barba ca zăpada,
Din cărți cu file unse norodul îl învață
Că moartea e în luptă cu vecinica viață,
Că de trei zile-nvinge, cumplit muncindu-și prada.*

*O muzică adâncă și plină de blândețe
Pătrunde tânguioasă puternicile bolți:
„Pieirea, Doamne Sfînte, căzu în orice colț,
Înveninând pre însuși izvorul de vieți.*

*Nimica înainte-ți e omul ca un fulg,
Ș-acest nimic îți cere o rază mângâioasă,
În pâlcuri sunătoare de plânsete duioase
A noastre rugi, Părinte, organelor se smulg.”*

*Apoi din nou tăcere, cutremur și sfială,
Și negrul întuneric se sperie de șoapte...
Douăsprezece pașuri răsună... miez de noapte...
Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală.*

*Un clocot lung de glasuri vui de bucurie...
Colo-n altar se uită și preoți și popor,
Cum din mormânt răsare Christos învingător
Iar inimile toate s-unesc în armonie:*

*„Cântări și laude-nălțăm
Noi, ție unuia,
Primindu-l cu psalme și ramuri
Plecați-vă neamuri,
Cântând Aleluia !*

*Christos au înviat din morți,
Cu cetele sfinte,
Cu moartea pre moarte călcând-o,
Lumina ducând-o
Celor din morminte !”*

* * *

În legătură cu poezia *Învierea*, cu totul aparte în lirica eminesciană, dar și cu articolul gazetarului în strânsă legătură cu subiectul¹⁵, judecata poetului român ar trebui așezată pe frontispiciul școlilor și astăzi: *Omul trebuie să aibă înaintea lui un om ca tip de perfecțiune, după care să-și modeleze caracterul și faptele*¹⁶, astăzi, când lipsa modelelor a dus la o degradare fără precedent a noilor generații. Cu siguranță că poetul nostru știa inscripția dantescă a intrării în Purgatoriu: *Lasciate ogni speranza, voi, che'ntrate !*¹⁷).

Tema poeziei, care aduce în discuție pseudo-credința, ipocrizia și dorința infernală de îmbogățire peste marginile nevoilor omenești, este una din care răzbate atâta credință în poezia lui Eminescu, încât cu greu ar putea cineva să reproșeze poetului că a fost un om necredincios. *Credința* la Eminescu, pe care o extindea de la cea religioasă la valoarea ei generalizatoare – a crede în ceva/cineva – exprimă la poet tot ceea ce ar trebui să facă un om atunci când lucrează în folosul omenirii, nu în al său propriu, iar pentru acest lucru ar trebui „un cântec încăpător precum foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare” (L. Blaga), pe care Eminescu l-a exprimat în poezie și l-a concentrat în articolul citat mai sus: „Pentru a fi buni, pentru a se respecta unii pe alții și a-și veni unul altuia în ajutor, [oamenii] au nevoie de religie...”

Printre cuvintele cele mai alese, dar mai cu seamă cele mai pline de miez și adevăr, iată un singur pasaj al gazetarului Eminescu în legătură cu sărbătoarea sfântă:

„Ce este adevărul ?

De două mii de ani aproape ni se predică să ne iubim, și noi ne sfășiem. De mai multe mii de ani Buddha-Cakya-Muni visează împăcarea omenirii, liniștea inimii și a minții, îndurarea și nepizmuirea, și cu toate aceste de tot atâtea mii de ani, de la începutul lumii, războaiele presură pământul cu sânge și cu cenușă. În locurile pe unde au înflorit odinioară cetăți frumoase pasc pe risipe turmele, și ceea ce necesitatea au ridicat, ura au dărâmat; ba, chiar în numele celui care propovăduia iubire, s-a ridicat în nenumărate rânduri sabia și chiar astăzi aceeași cruce, același simbol de mântuire e în ajunul de a încurca (ca pretest, nu negăm) Europa într-un război al cărui sfârșit nici un muritor nu-l poate prevedea.

La întrebarea ce și-o face David Strauss, scriitorul vieții lui Isus, de mai suntem noi creștini sau ba, o întrebare la care răspunde negativ, noi adăogăm alta: fost-am vreodată creștini ? – și suntem dispuși a răspunde nu.

Mai adevărate sunt cuvintele lui Calist, patriarhul de Constantinopol, care, într-o fierbinte rugăciune pentru încetarea secetei, descrie caracterul omenesc:

Nu numai dragostea ta am lepădat, ci și ca fiarele unul asupra altuia ne purtăm și unul altuia trupurile mâncăm prin feluri de lăcomii și prin nedireaptă voința noastră. Deci, cum suntem vrednici a lua facerile de bine ale Tale ? Că Tu ești drept, noi nedirepți; Tu iubești, noi vrăjmășuim; Tu ești îndurat, noi neîndurați; Tu făcător de bine, noi răpitori ! Ce împărtășire avem cu tine, ca să ne și împărtășim bunătăților Tale ? Mărturisim direptatea Ta; cunoaștem judecata cea de istov a noastră; propovăduim facerile Tale de bine; a mii de morți suntem vinovați; iată, sub mâna Ta cea lucrătoare și care ținea toate petrecem. Lesne este mâniei Tale celei atotputernice ca într-o clipeală să ne piarză pe noi și, cât este despre gândul și viața noastră, cu dreptul este nouă să ne dăm pierzării, prea direpte judecătoriile ! Dar... îndurării cei nebiruite și bunătății cei negrăite nu este acest lucru cu totul vrednic, prea iubitorule de oameni stăpâne !

Rar ni s-a întâmplat să vedem șiruri scrise cu atâta cunoștință de caracterul omenesc: Tu ești bun, recunoaștem că noi suntem răii-răilor, dar bagă de seamă că nu-i vrednic de tine să-ți răsplătești asupra noastră pentru că ai sta în contradicție cu calitățile tale de atot bun îndelung răbdător, lesne iertător.

Video meliora proboque, deteriora sequor

Vedem cele bune și le aprobăm, dar urmăm cele rele.

Astfel, cu multă umilire strigăm:

Călcând aceste porunci ale tale și în urma poftelor și a voilor noastre îmblând, tot păcatul în fieștecare zi cu osârdie facem: clevetire, hulă, ținere în minte de rău, călcare de jurământ, vorba mincinoasă, vorbă de rușine firească și afară de fire, și ceea ce nu se află nici în dobitoacele cele necuvântătoare, acestea foarte pagânește, de nou le izvodim. Stinsu-s-au întru deșertăciune zilele noastre; de ajutorul tău ne-am golit; batjocură și răs ne-am făcut celor dimprejurul nostru; numele Tău cel prea sfânt și Închinat prin noi a se huli de păgân l-am făcut. Învechindu-ne în răutate; și în cărări neînțelepțește șchiopătând, toți ne-am abătut, împreună netrebnci ne-am făcut; nu este cine să înțeleagă, nu este până la unul. Ciuma și robia și îmbulzeala și sărăcia și multe feluri de morți și dese pre noi de trei ori ticăloșii ne-au despărțit ca prin niște băți ca acestea să ne tragi la tine macar nevrând noi; ci nici așa nu s-au făcut ceva mai mult despre noi. Datu-ne-ai pe noi păgânilor spre robie și spre pradă și spre junghiere și spre jefuire celor fărădelege și nici așa n-am înțeles, nici ne-am depărtat de la vicleșugurile noastre și de la fără-de-legile noastre. Nici prin cele de întristare, nici prin cele rele nu ne-am înțelepțit, nici prin facerile tale de bine și prin darurile tale nu ne-am făcut mai buni!

Și astfel a fost totdeauna.

În loc de a urma prescripțiunile unei morale aproape tot atât de veche ca și omenirea, în loc de a urma pe Dumnezeu, omenirea necorigibilă nu-l urmează deloc; ci, întemeiată pe bunătatea lui, s-așterne la pământ în nevoi mari și cerșește scăpare. Și toate formele cerșirii le-a întrebuițat față cu acea putere înaintea căreia individul se simte a fi ca o umbră fără ființă și un vis al înșelăciunii. Conștient despre nimicnicia bunurilor lumii, înțelegând că această viață cu trebuințele ei prime e deja destul de grea pentru a o mai îngreua cu alte scopuri deșerte decât cele pe care le are din natură, omul totuși pune o deosebită valoare pe împrejurarea de a domni asupra altora, de a robi pe alții, de a-și întinde stăpânirea peste tot pământul, de s-ar putea.

Ce-i ajută lui Cezar c-a fost un om mare ? Astăzi poate cenușa lui lipește un zid vechi împotriva ploii și furtunii.

Stau oare în vrun raport mijloacele ce le punem în mișcare cu rezultatele la cari ajungem ?

Într-adevăr, privită prea de aproape, ce ne prezintă viața decât împlinirea normală a unor trebuințe din cele mai simple ? A bea, a mânca, a dormi, a se îmbrăca, adică a-și hrăni existența și a o apăra contra intemperțiilor. Conform cu acest scop, albina adună vara ca să aibă iarna; furnicile își zidesc locuințele lor simple grămădind în ele merinde; bursucul își adună provizii pentru iarnă, și încolo fiecare din aceste animale lasă lumea lui Dumnezeu să fie precumu-i, neinteresându-se mai departe nici de politică nici de nimica.

Omul, pentru îndeplinirea tot a acestor trebuințe primare, are nevoie de un stat cu zeci de mii de funcționari, de o oaste cu sute de mii de oameni, de drumuri de fier, de căi de comunicație, universități și școli, diplomați,

adunări legiuitoare, biruri, avocați, societăți academice, gazete, marșandemod, teatru, bani de hârtie, tunuri, corăbii, prafuri de dinti, mânuși, câini de vânat, biblioteci, cazarm, filosofi, cafea, spitale și altele ca acestea.

Nu-i asta o socoteală de mofluz ?

De aceea Faust, în care se întrupează omenirea cu pofta, ambiția și deșertăciunea ei, dar și cu geniul și setea ei de știință, stând înaintea ultimei probleme, își toarnă venin dintr-o fiolă veche într-un pahar și voiește să-l bea... când iată că sună încet clopotele și cântecele de la Înviere... și paharul îi cade din mână... el e recâștigat pentru viață.”¹⁸

Poezia *Învierea* se regăsește în manuscrisul 2261, f. 77-79 și a apărut tipărită mai întâi în ediția lui Nerva Hodoș din 1902.

În ediția Perpessicius, ea se găsește în *Opere*, IV, pp. 358-359, iar la *Note și variante*, în *Opere*, V, pp. 367-371, cu radiograma manuscriselor pe prima pagină citată. Iat-o:

2254, f. 99.....cca 1877;
2259, f. 321-322.....1878;
2289, f. 58;
2261, f. 77-79.....1878;
2259, f. 339-343;
2260, f. 219+220+182.

Versiunile se regăsesc în manuscrisul 2254, f. 99:

*Prin zidurile negre, prin tainiți cu năsălii,
Al morții rece suflet se strecură-n tăcere;
Un singur glas îngână cuvintele de miere,
Închise în pereții străvechii [evanghelii].*

*C-un muc de ceară-n mână un moș alb-ca zăpada,
Din cărți cu unse pagini poporul îl învață
Că moartea e în luptă cu vecinica viață,
Că de trei zile lumea e-a nimicirii pradă.*

*O muzică adâncă și plină de blândețe
Se-nalță tânguioasă sub falnicele bolți:
Pieirea e sădită în fiecare colț,
Căci a pătruns și vasul al vecinicei viețe.*

*Tăcere și-ntuner, cutremur și sfială
Din când în când pătrunse de dureroase șoapte,
Cu douăspre pasuri sosește miazănoapte:
Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală.*

*O falnică strigare, fior de bucurie,
Și la altar se uită și preoți și popor
Christos ce din mormântu-i răsare-nvingător
Și glasuri s[e] amestec în blândă armonie:*

*„Christos au înviat din morți
Cu moarte pre moarte călcând
Și celor din morminte
Viața aducând.”*

Și în manuscrisul 2259, f. 321-322:

*Prin zidurile negre, prin tainiți – cu năsălii,
Al morții rece suflet se strecură-n tăcere;
Un singur glas îngână cuvintele de miere
Închise în trătăjul străvechii evanghelii.*

*C-un muc în mâni moșneagul cu barba de zăpadă,
Din cărți cu unse file norodul îl învață:
Că moartea e în luptă cu vecinica viață,
Că de trei zile lumea e-a nimicirii pradă.*

*O muzică adâncă și plină de blândețe
Pătrunde tânguioasă puternicele bolți:
Peirea e sădită în fiecare colț,
Căci au pătruns pre însuși izvorul de viețe.*

*Apoi din nou... tăcere... cutremur și sfială,
Din când în când pătrunde de dureroase șoapte...
Cu douăsprezece pasuri sosește miez-de-noapte...
Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală.*

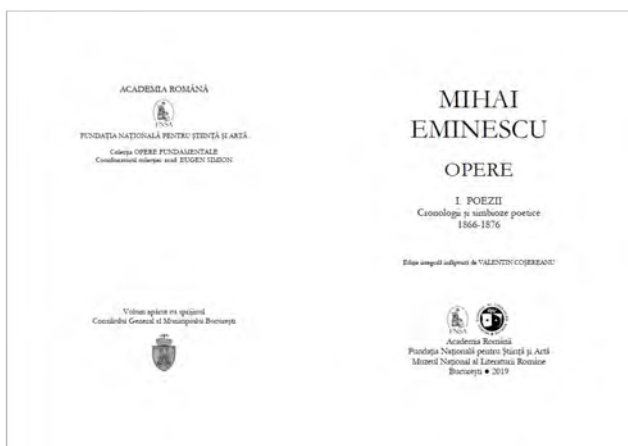
*O falnică strigare, fior de bucurie,
Și la altar privește și preot și popor
Christos cum din mormântu-i răsare-nvingător
În glasuri se ridică unite-n armonie...*

*„Christos din morți învie
Pre moarte călcând
Și celor din morminte
Viață aducând.”*

În ediția critică a lui D. Murărașu, din 1982, poezia se află la pp. 203-204, iar la *Comentarii eminesciene*, în același volum, la pp. 379-380.

Ediția Vatamaniuc din 2010 face remarcă:... *aparține epocii bucureștene (1877-1878)*¹⁹.

Este pusă pe muzică de Cornel Gibulescu și Daiu Pop.

NOTE:

¹ G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Prefață și bibliografie de Elena Zaharia-Filipași, Editura Minerva, București, 1989, p. 113.

² M. Eminescu, *Opere*, X, *Publicistică 1 noiembrie 1877 - 15 februarie 1880*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980, p. 407.

³ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 120.

⁴ M. Eminescu, *Opere*, IX, *Publicistică 1870-1877*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980, p. 281.

⁵ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 131.

⁶ Apud Petru Vintilă, *Eminescu – Roman cronologic*, Editura Eminescu, București, 1974, p. 312.

⁷ M. Eminescu, *Opere*, X, ..., p. 36.

⁸ *Ibidem*.

⁹ M. Eminescu, *Opere*, X, ... p. 76.

¹⁰ *Ibidem*, p. 85.

¹¹ Apud Petru Vintilă, *op. cit.*, p. 303,

¹² M. Eminescu, *Opere*, XVI, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1989, p. 289.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 211.

¹⁵ *Timpu* din 12 aprilie 1881.

¹⁶ M. Eminescu, *Opere* XII, ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985, p. 134.

¹⁷ *Zadarnică e orice protestare:/ Voi, ce ce în astă lume ați comis păcate,/ Lăsați-vă năravul la intrare !*

¹⁸ M. Eminescu *Opere*, X, ..., pp. 77-78.

¹⁹ M. Eminescu, *Opere*, I, ed. Vatamaniuc, Editura Academiei Române, București, 2010, p. 820.

Brâncoveanu – 300**Eminescu – 125****Eminescu despre Constantin Brâncoveanu**

„Eminescu stăpâna cu desăvârșire cunoștința trecutului românesc și era perfect inițiat în istoria universală; nimeni din generația lui n-a avut în acest grad instinctul adevăratului înțeles al istoriei, la nimeni el nu s-a prefăcut ca la dânsul într-un element permanent și determinant al întregii lui judecăți. E uimit cineva astăzi, la capătul atâtor cercetări minuțioase și pline de răbdare, după adăugirea unui imens material de informație și atâtor eforturi ale criticii, când constată cât înțelegea acest om, și gânditorul politic trebuie să admire ce mare era puterea lui de a integra faptele mărunte și trecătoare ale vieții contemporane în maiestoaasa curgere a dezvoltării istorice”¹. Afirmatiile aparțin istoricului de recunoaștere europeană, N. Iorga, care a intuit, și de această dată, una din fațetele personalității eminesciene. Că autorul *Luceafărului* nu și-a adunat toate studiile de istorie sau cele adiacente istoriei între două coperti nu înseamnă că nu-l putem numi și istoric. De altfel, el nu și-a adunat în volum nici poeziile (operație efectuată de Titu Maiorescu); asta ar însemna că el nu este poet?²

Eminescu a regândit istoria, și-a construit un program de cunoaștere și readucere în actualitate a istoriei naționale, integrată celei universale. În polemice cu officiosul liberal *Românul* și cu C.A. Rosetti, fondatorul și conducătorul acestui ziar, Eminescu elaborează „un mic curs de istorie națională, lucru pe care cu dragă voie îl facem”³. La numai 20 de ani, el elaborează metodologia scrierii istoriei: „Procesul întru scrierea istoriei la orice națiune se începe mai întâi și constă din cronografe, *cu sau fără* tendință, din culegerea de prin toate părțile a materialului. Dominarea critică asupra acestuia și câștigarea unui punct universal din care să judecăm faptele e fapta unor timpuri mult mai târzii”⁴.

Ne surprinde în aceste studii de istorie rigoarea documentării, vastitatea informației bibliografice, acribia științifică, patriotismul în marginea adevărului („Panule, știi tu că în lumea aceasta nu este nimic mai interesant decât istoria poporului nostru, trecutul lui tot, tot este un șir neîntrerupt de martiri”).

În acest „șir neîntrerupt de martiri” îl așează, cu temei, pe Constantin Brâncoveanu. Se pare că interesul deosebit pentru acest domnitor i-a fost insuflat de profesorul său de la Cernăuți, Ernst Rudolf Neubauer (1823-1889), care a scris și o carte despre martiriul Brâncovenilor.

Într-unul dintre cele mai pertinente studii (la bază o conferință în ciclul „prelecțiuni populare” de la Iași), *Influența austriacă asupra*

românilor din Principate, Eminescu îl așează pe domnitorul român în rândul celor care și-au apărat, cu demnitate, independența statală, alături de Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrân. Sesizând corect raportul dintre metropolă și periferie, adică între Imperiul austro-maghiar și Țara Românească, Eminescu analizează cu obiectivitate situația economică, socială și politică din țara sa, tendințele expansioniste ale imperiului de la Viena. „Se vede că tot din iubirea creștinătății, Austria va fi încercat sub Constantin Brâncoveanu să ieie Țara Românească, precum mai târziu au luat Bucovina”⁵.

Conferința lui Eminescu a avut un ecou în țară printre intelectualii români, ideile cuprinse aici fiind preluate și în alte ziare. La conferință a asistat și consulul austriac la Iași, Hans Wenzel, care trimite un raport ministrului de Externe al Imperiului austro-maghiar, Gyula Andrassy, despre cele afirmate de poet. Pe cale diplomatică, reprezentanții Imperiului au reacționat, Eminescu fiind nevoit să facă precizările de rigoare, fără să retracteze vreo idee: „Despre *Influența austriacă* am vorbit atât istoricește (rolul lui Mihai Viteazul în vremea războiului de 30 de ani, încercarea luării Olteniei sub Constantin Brâncoveanu, răpirea Bucovinei), cât și asupra influenței economice actuale, care devine înspăimântătoare față cu o țară ce se depopulează, față cu un popor care-și pierde pe zi ce merge din mâinile sale comerțul, meseriile, proprietatea fonciară urbană, ba în urmă până și proprietatea fonciară rurală”⁶.

Aici lansează Eminescu teoriile sale economice celebre despre: clasa pozitivă, clasa superpusă, goluri economice⁷. De menționat că acest studiu, spre deosebire de majoritatea, este semnat de autor.

Constantin Brâncoveanu este evocat și cu prilejul altui studiu amplu documentat, *Basarabia*, în care demonstrează cu documente istorice că această provincie este românească. Bun cunoscător al istoriei neamului său, dar și a celei țariste, Eminescu comentează lupta de la Stănilești, din 1711, relațiile dintre țar și cei doi domnitori români: „După ce Petru cel Mare câștigase bătălia de la Pultava, Constantin Basarab Brâncoveanu trimite soli la dânsul și-i promite ajutor în contra turcilor. Constantin Brâncoveanu era în genere un om care promitea multe și voia să aibă în toate părțile razim. El stă în corespondență secretă cu toată lumea, până ce Poarta i-a aflat aceste din urmă uneltiri și a hotărât stingerea celor din urmă Basarabi”⁸.

Scris în perspectiva Congresului de la Berlin din 1878, care stabilea hotarele Europei, studiul, bazat pe documente istorice, mărturiile călătorilor și istoricilor străini, opiniile cronicarilor și istoricilor români, este un răspuns edificator și explicit dat presei țariste antiromânești privitoare la retrocedarea județelor Cahul, Ismail și Bolgrad din sudul Basarabiei. În acest context, condamnă trădarea unor boieri români și alianța lui Dimitrie Cantemir cu Petru cel Mare, cu consecințe ulterioare grave pentru integritatea și independența țărilor românești: „Dar pe români i-a costat și mai mult pasul pripit al învâțatului Cantemir. Constantin Brâncoveanu a fost tăiat împreună

cu toată familia, iar de la 1716 încoace veni pentru noi veacul de țintă al fanarioților. Tot în acest veac înrăuirea Rusiei în Principate crește din ce în ce”⁹.

Epoca fanariotă este, în opinia sa, un recul istoric, întrucât acum „scaunele domnești au început a fi cumpărate cu bani”¹⁰, acțiunile fanarioților fiind sprijinite și de „alți străini, zarafi din Constantinopol, mai mulți ambasadori ai Franței și ai Veneției”. Condamnând aceste jocuri de culise diplomatice, care se manifestau și în epoca sa (a doua jumătate a sec. al XIX-lea), Eminescu pune degetul pe rană: „S-a întâmplat însă în mai multe rânduri ca vreuna dintre partidele din țară s-a folosit de asemenea campanii, constituite fără de concursul lor, ca să răstoarne pe vreun Domn. Astfel a fost răsturnat, între altele, voievodul Constantin Brâncoveanu. Același lucru se întâmplă în zilele noastre”¹¹, aluzia fiind evidentă la abdicarea forțată a lui Cuza Vodă, domnitorul simpatizat și laudat de Poet în publicistica sa.

Eminescu pledează pentru o unitate de opinii privind politica externă a țărilor românești, așa cum e politica partidei conservatoare „ce avem de la strămoși”, care „schioapă, neșchioapă, ea ne-a păstrat și orice veleități de altă natură, precum acele ale lui Cantemir, ale lui Toma Cantacuzin, ale lui Constantin Basarab Brâncoveanu, n-au dus decât la știrbirea de hotare, la dominație străină, la subjugare materială și morală, la rele pe care secolii de muncă abia le vor putea stărpi”¹².

Alăturarea domnitorului martir Brâncoveanu de boierul trădător Toma Cantacuzin este forțată, dar ea este făcută pentru a accentua ideea de prudență maximă în relațiile cu marile puteri. Eminescu evidențiază faptele Brâncoveanului, epoca acestuia fiind una de creștere economică și demografică, în care elementul românesc este în glorie și demnitate. În polemica cvasipermanentă cu C.A. Rosetti și aripa roșie a Partidului Liberal, care au „darul prorociei”, Eminescu face apel la trecutul istoric, pe care-l privește ciclic la activitatea domnitorilor și evoluția armatei române: „De la bătălia de la Zărnești, în care Constantin Basarab Brâncoveanu a luat oștirea austriacă de sub generalul Haissler, sunt chiar numai 190 de ani. E prea adevărat însă că imediat după Constantin Vodă vine epoca d-lor C.A. Rosetti, Cariagdi, Bosnegi etc. și aceea în adevăr a fost pentru noi, românii, o epocă de dizarmare, de robie și de rușine și a ținut 120 de ani, până ce i-a pus capăt Domnul Tudor”¹³.

„Micul curs de istorie națională” promis liberalilor roșii de Eminescu continuă; istoria noastră are suișuri și coborâșuri, dar „rasa română e cea istorică în aceste țări, e cea care își impune caracterul, limba și datina”¹⁴, prin boieri și țărani, singura clasă pozitivă din țară, în opinia sa. Creșterea și descreșterea populației în diferite epoci istorice e determinată de elementul predominant, românesc sau străin. În fundamentarea acestei idei, polemizează cu ziarul liberal *Românul*, care consideră că „boierii sunt de vină și la căderea lui Constantin Brâncoveanu, și anume boierii reacționari”¹⁵.

Lecția eminesciană de istorie constă în afirmarea adevărului istoric: „Până și copiii știu cauza căderii Domniei române, numai modernul Erodod nu. Cauza e că Dimitrie Cantemir a încheiat cu Petru cel Mare fatalul tratat de alianță de la Lusk și că spătarul Toma Cantacuzin, în contra voinței Domnului său, a trecut cu călărirea în partea rușilor, a împresurat Brăila, ce era cetate turcească, și a luat-o cu asalt. Brâncoveanu, spăimântat de fapta lui Toma Cantacuzin, se retrage la Târgoviște și se declară neutru. Petru cel Mare voiește să spargă capul trimisului lui Vodă, lucru de la care-l împiedică Cantemir. Nu tăgăduim complicitatea Cantacuzinilor la moartea tragică a Domnului, dar complicitatea boierilor în genere o negăm. Vodă era din nenorocire la București nu la Târgoviște. Un corp de armată turcească stătea la Giurgiu, gata să treacă totul sub sabie. Mustafa Aga le declară boierilor că sunt responsabili pentru Brâncoveanu, iar pe negustori îi făcu responsabili pentru boieri. Cantacuzinii și-au expiat greu complicitatea lor”¹⁶.

Invocând documente istorice, Eminescu dovedește un apetit deosebit pentru istoria sinceră a poporului (ca să folosim sintagma regretatului istoric Florin Constantiniu), explicând originea Cantacuzinilor care urmară la Tron, prin Ștefan Cantacuzino, fiul Stolnicului, dar „plătiră cu capetele ambiția lor”. Originari din Franța, Cantacuzinii au rămas în Constantinopol după eșuarea Cruciadei, de aici au pribegit în țările românești, iar „încuscrindu-se cu familia străveche a Basarabilor, au adus pierirea acestuia și pierirea țării. Mâna lui Dumnezeu e grea”¹⁷.

Aspra critică a Cantacuzinilor se încadra în opinia lui Eminescu conform căreia Imperiul otoman se baza pe „pleava Țarigradului” din țările românești, adevărate cozi de topor care acaparau slujbele domnești. „Și la acest torent de venetici de inundație era să reziste cine? Un Brâncovean, un Bălean, un Știrbei...”¹⁸.

În epoca fanariotă ce a urmat la doi ani de la uciderea domnitorului, adevărații boieri erau reduși ca număr și, ca atare, ce influență aveau, se întrebă Eminescu. „Aproape niciuna. Un Brâncovean, un Știrbei”, și vreo 15-20 de inși; „la acest număr se redusese boierii de rangul I în vremea fanarioților”¹⁹.

Autoincluderea lui C.A. Rosetti, considerat urmaș și apărător al fanarioților în „societatea cea bună românească” este vehement contestată. „Ce-ar zice oare răposatul Năsturel-Herăscu dacă d. C.A. Rosetti s-ar pretinde dintr-o societate cu el? El, ai cărui strămoși fuseseră cancelari sub Mircea cel Mare, sub Matei Basarab, sub cel din urmă din Basarabi – Constantin Vodă?”²⁰.

Elogiul domniilor pământene este făcut, în spirit epigonic, într-un articol dur privind înființarea unei mitropolii catolice la București, care „ne pune în nedumerire”, pentru că, prin specularea toleranței românilor, se aduc jigniri sentimentului național. Atingând o problemă delicată, articolul lui Eminescu este transmis, ca și altele, Biroului de informații vienez, ceea ce i-a adus, în final, la 28 iunie 1883, „moartea sa civilă”, adică scoaterea din

presă și, implicit, din viață publică, prin internarea într-un sanatoriu de sănătate mintală.

Eminescu analizează cei 17 ani de domnie ai lui Carol „Îngăduitorul”, și mai ales intențiile și principiile sale de guvernare. „A intrat în țară cu hotărârea de a duce mai departe tradițiunile bunilor Domni pământeni, ale lui Mircea și Ștefan, ale lui Matei Basarab, tradițiuni pe cari Constantin Vodă Brâncoveanu le-a sfințit prin martiriul său; și niciodată în timp de 17 ani nu am slăbit în această convingere, niciodată nu mi s-a dat ocazia să regretăm Domniile pământene”²¹.

Forța cuvântului scris de Eminescu și-a dovedit, și de această dată, tăria: mitropolia catolică n-a mai fost înființată, iar invocarea domniilor pământene, sfințite prin martiriul lui Constantin Brâncoveanu și a familiei sale, a fost benefică. Evocarea sfârșitului tragic al lui Grigore al III-lea Ghica, martiriul lui Brâncoveanu este o dovadă peremptorie că Eminescu, ca istoric, a știut să proslăvească martirii neamului (el a cerut, în 1881, fondarea unei Catedrale a Neamului²²), pe domnitorii pământeni, demni și viteji în luptele de apărare a țării, paralel cu înfierarea trădătorilor; a iubit și laudat trecutul, pentru că domnitorii români, de la Dunăre la Nistru, „n-au existat pentru a face rușine generației actuale”²³, dar n-a fost un paseist, un retrograd, cum însuși declară: „Dacă ne place uneori a cita pe unii din Domnii cei vechi nu zicem cu asta că vremea lor se mai poate întoarce”²⁴, „nu restabilirea trecutului,[ci]stabilirea unei stări de lucruri oneste și sobre”, avertizând însă cu asprime: „Degeaba pitici moderni ar îmbrăca zalele lor mâncate de rugină dacă nu mai pot umplea sufletele cu smerirea și credința celor vechi”²⁵. O avertizare de o actualitate stringentă.

NOTE:

¹ N. Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, cap. VII, „Literatura în serviciul politicii”, în N. Iorga, *Eminescu*, Junimea, Iași, 1981, p. 269.

² Pe larg, în Tudor Nedelcea, *Eminescu, istoricul*, Fundația „Scrisul Românesc”, Craiova, 1998.

³ *Timpul*, VII, nr. 105, 16 mai 1882, p. 1.

⁴ *Albina*, 5, nr. 3, 7/19 ian. 1870, pp. 2-3.

⁵ *Convorbiri literare*, X, nr. 5, 1 aug. 1876, pp. 165-175.

⁶ Mss. 2255, în Eminescu, *Opere*, IX, Editura Academiei, București, 1980, p. 471.

⁷ Pe larg, Ilie Bădescu, *Sociologia eminesciană*, Editura Porto-Franco, Galați, 1994.

⁸ „Basarabia, V. Veacul al optsprezecelea”, în *Timpul*, III, nr. 55, 10 martie, 1878, pp. 2-3.

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Timpul*, IV, nr. 108, 18 mai 1879, pp. 1-2.

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Timpul*, V, nr. 221, 3 oct. 1880, p. 1.

¹³ *Timpul*, V, nr. 289, 30 dec. 1880, p. 1.

¹⁴ *Timpul*, VII, nr. 105, 16 mai 1882, p. 1.

¹⁵ *Timpul*, VI, nr. 25 ian. 1881, p. 1.

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ Mss. 2264, Eminescu, *Opere*, XIII, Editura Academiei, București, 1985, p. 498.

¹⁹ *Timpul*, VII, nr. 152, 15 iul. 1882, p. 1.

²⁰ Mss. 2264, Eminescu, *Opere*, XIII, p. 351.

²¹ *Timpul*, VIII, nr. 112, 20 mai 1883, pp. 1-2.

²² Vezi Tudor Nedelcea, *Eminescu*, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2013, pp. 334-335.

²³ *Timpul*, VII, nr. 270, 9 dec. 1882, p. 1.

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem.*

ANGELA BACIU

am stat de vorbă cu ei

*forfotă mare. sâmbăta morților.
pașii mă duc pe aceeași alee.
aș scrie pe crucea asta ceva.
încerc să o așez în picioare.
de sub ea
ies la lumină viermi maronii, speriați
se împrăștie care-ncotro.
unul vrea să mi se urce
pe mână. îl privesc curioasă. îl ating ușor
cu vârful degetului. se-nconvoaie, se strâmbă la mine,
se ridică, dă din cap... te crezi mai puternică, ai??
nu apuc să-i răspund că viermii urcă grăbiți
pe papucii mei, pe picioare, pe piept, pe brațe,
în jurul gurii. le simt gustul. mi se adună
pe pleoape,
îmi acoperă ochii.
acum pot să le spun
tot ce știu despre voi,
dar lăsați-mă să mă ridic. lăsați-mă să plec.*

O coincidență tulburătoare la Ipotești

Mihai Eminescu rămâne unul dintre cei mai fermi sprijinitori ai trunchiului dacic identitar, fiind cel mai asiduu cunoscător și asamblator al fragmentelor de mit preromânesc, unificatorul și creatorul lor, cel ce așază pe temelia elementelor traco-dacice o construcție armonioasă și suplă de mitologie românească identitară. Este cunoscut faptul că el a fost fascinat de miturile străvechi autohtone, imaginând în spațiul dacic un univers literar cu personaje puternice, acțiune, idei, conflicte și conturând o istorie prelungită în mitul dacic, simbolizată de plutirea Dochiei în luntrea lină pe apa istoriei în sens invers spre timpurile de mit.

Este cunoscut faptul că Mihai Eminescu a fost atras de la începuturile sale poetice de fascinația miturilor străvechi autohtone, că pana sa a exersat îndelung asupra acestei teme, nu numai în virtutea atracției mitului romanticilor în general, ci și dintr-o pornire a sa profundă, particulară. Astfel el, cunoscând desigur texte apărute în epocă, precum, de pildă, conferința lui Hașdeu *Perit-au dacii*, ca și scrierile pe această temă ale lui Bolintineanu, Alecsandri, Asachi, va fi citit desigur geografia grecului Strabon, ceea ce i-a permis să-și contureze un topos mental al străvechimei noastre. În afară de aceste surse deja larg acreditate, se mai poate adăuga și aceea provenită din legătura elevului cernăuțean care a fost Eminescu, cu profesorul său de istorie Ernst Rudolf Neubauer, scriitor, autor de cărți, poezii, studii, basme, despre care cel care s-a aplecat asupra personalității sale, germanistul Horst Fassel¹ susține că ar fi fost primul care a putut să desfășoare în fața ochilor avizi ai învățacelui său fascinația lumii vechi a Daciei despre care profesorul s-a pronunțat în numeroase rânduri. Faptul este important într-o încercare de-a stabili cronologic vechimea preocupărilor eminesciene pentru această epocă istorică, pe care în acest mod le putem situa chiar în anii săi de adolescență cernăuțeană când, alături de mentorul său Aron Pumnul, și Ernst Neubauer l-a îndrumat pe calea cultivării valorilor naționale și universale. Printre altele, profesorul german iubitor al universului bucovinean și, la un moment dat, director al Liceului din Rădăuți, era preocupat de muntele Cecina din Bucovina, numit de el „cel alb” și considerat ca fiind un punct crucial pentru istoria întregii omeniri. De asemeni, e de semnalat azi că acest profesor era adeptul teoriei prin care indienii de la poalele muntelui Hymalaia s-ar fi răspândit în Europa din Bucovina, oricum, el considerând populația Dacilor ca una dintre cele mai vechi din Europa, pe același plan cu populația de mare vechime istorică a indienilor. De aici ar putea porni și preocuparea de mai târziu a lui Eminescu pentru toposul și spiritualitatea indică. Oricum, întâlnirea unui învățacel avid de cunoaștere cu un astfel de dascăl cu larg orizont și disponibilități culturale multiple ar putea fi înserată

printre elementele importante ale direcțiilor formării omului ce avea să devină acel adolescent.

De fapt, toate poemele lui Eminescu, terminate sau nu, în care este prezentă lumea dacică se rostuie într-un amplu tablou unitar pe care, dacă timpul vieții sale ar fi avut răbdare, el l-ar fi desăvârșit într-o panoramă amplă și coerentă a unei grandioase concepții poetice și istorice. Știm astfel că marele său proiect de a scrie un *Dodecameron dramatic*, dedicat trecutului istoric românesc, de la începuturi până la Tudor Vladimirescu, are ca punct de pornire piesa *Decebal*. Desigur că, neterminate fiind, fragmentele dramatice eminesciene rămase în manuscris nu au obținut consacrarea pe care a cunoscut-o poezia sa. Dar totuși literatura dramatică nu se poate judeca decât în forma pentru care a fost destinată, întruparea scenică, aceea de care teatrul său nu a avut parte decât cu minime excepții. Una dintre acestea o constituie montarea acestui fragment, împreună cu alte două, Bogdan Dragoș și Mira în cadrul unui spectacol intitulat *Intemeietorii* sub regia lui Dan Alexandrescu de la Târgu Mureș, pe scena Teatrului „Mihai Eminescu” din Botoșani (singurul unde s-a jucat dramaturgia eminesciană), în vara anului 1989, teatru aflat atunci sub direcția celei care semnează aceste rânduri. Am menționat acest lucru doar pentru a aduce o mărturie vie din partea cuiva care a avut rarissima șansă de a monta scenic și, ca atare, de a asculta teatrul eminescian rostit pe scenă și, în acest fel pus în valoare și în situația de a-și demonstra, cel puțin fragmentar, teatralitatea sa intrinsecă. Replicile sale se aud, au curgere și viață, sunt adecvate personajelor care le rostesc, dovedindu-se astfel că Eminescu le auzea atunci când le scria, exact așa cum Caragiale și-a auzit personajele vorbind atunci când, aflându-se în țară, a scris teatrul său nemuritor, dar mai târziu, în existența sa berlineză, nu le-a mai auzit niciodată, deși anunța un nou avânt dramatic care însă n-a mai venit nicicând.

Din ciclul lumii dacice eminesciene fac parte numeroase poeme precum: *Genaia*, *Miradoniz*, *Memento mori*, *Sarmis*, *Gemenii*, *Rugăciunea unui dac*, amintitul plan al piesei *Decebal*, *Povestea Dochiei și ursitoarele* dar și *Mușatin și codrul* și altele. De reținut că în aceste poeme apar linii de forță ale întregii poetici eminesciene, identificări ale eului său liric cu aceste personaje, chiar spoturi de proiecții largi premonitории asupra destinului nostru național. De pildă, în conflictul fratricid dintre Sarmis și Brig Belu, precum și în substanța cumplitului blestem conținut în acest poem se poate întrevedea, credem, blestemul ancestral național cuprins și în *Miorița*, al agresiunii asupra eroului Ortoman, deci a individului excepțional, din partea celor râvnitori la dotarea lui, fie ea fizică, materială, intelectuală etc., care va străbate cu unda sa vitriolantă de invidie straturile istoriei noastre fără a da semne de oboseală, așa cum am încercat a configura anatomia fenomenului în alte susțineri.²

În prevestirile ursitoarelor din mai sus-citatul poem se poate întrevedea propriul destin al poetului de a căuta și simți în lume: „Dorul după

ce-i desăvârșit”, așadar după modelul ideal (Noumenul) al lumii reale (Fenomenul), elemente pe care el a încercat mereu să le apropie, să micșoreze distanța, uneori catastrofală, între realul dezamăgitor și idealul pe care-l purta în cuget precum poartă albina desenul fagurelui în genomul ei, efort care-i va fi provocat desigur marea oboseală ce l-a cuprins prematur. Motivul răului cinic, disperarea de-a trăi într-o lume dominată de rău ce va prefigura culmile disperării cioraniene, cinismul imposturii mereu biruitoare asupra autenticului, boală eternă și, vai, mai vie azi ca orcând!, toate le vom găsi în acest areal al dacismului, în care conviețuiesc, alături de măreția și demnitatea gloriei, chiar și atunci, sau mai ales atunci, când refuză umilința, alegând calea morții, pentru daci eliberatoare.

Aici ar fi de menționat un fapt tulburător și anume că pe frontispiciul bisericii Sf. Gheorghe Nou din București, unde a poposit trupul neînsuflețit al poetului în drumul său spre alt tărâm se află săpat în piatră un fragment din poemul *Rugăciunea unui dac*, pe care, din păcate, prea puțină lume se oprește să-l citească și mai puțini să-l înțeleagă, atingându-i profunzimi turburătoare. Iată fragmentul ce se sfârșește cu aceeași dorință de eliberare prin moarte a dacilor ce nu acceptau umilința vieții: „Și el îmi dete ochii să văd lumina zilei/ Și inima-mi împlut-au cu farmecele milei/ În vuietul de vânturi auzit-am al lui mers/ Și-n glas purtat de cântec simții duiosul vers/ Și tot pe lâng-acestea cerșesc înc-un adaos/ Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos!”

Desigur că în imaginarul poetic eminescian au fuzionat elemente din multe mitologii, indică, germanică, scandinavă, dar trunchiul principal și substanța viguroasă a acestuia este mitologia dacică cu care el s-a simțit solidar, cu mult mai mult decât cu latura latină a identității noastre românești. Prin aceasta el se constituie într-unul dintre cei mai substanțiali sprijinitori ai trunchiului dacic identitar și multe dintre vârfurile de tensiune ale scrisului său se situează în acel areal, dovedindu-se a-i fi familiar, propice dezvoltărilor dramatice. În demersul său de recitare modernă a operei eminesciene prin prisma ontologică, Mihai Cimpoi susține că: „Întâlnirea eului eminescian cu centrul energetic interior care înfățișează arhetipul Daciei este una esențială, de ordin existențial: el se relevă sieși, asistat de „oglinđa” ființei ei mitohistorice. Sinele adânc al poetului se identifică dacului iar Dacia este mai mult decât Italia lui Goethe..., decât Grecia lui Holderlin, sau India lui Schlegel și Novalis. Dacia eminesciană ține de prezentul ființei iar lumea dacică este pentru Eminescu o lume care își întemeiază ea însăși propria ființă.” Așadar, există un model al Daciei, un orizont intra-istoric și filozofic, ca imagine sintetică a Întregului.

Oricare cercetător temeinic și onest al universului eminescian nu poate eluda evidența că Eminescu se dovedește a fi asiduu preocupat de mitologia pre-românească, trasând o acoladă suplă și viguroasă dinspre temelia elementelor traco-dacice spre construcția unei armonioase și suple mitologii românești identitare.

De aceea este plin de forță simbolizatoare și de o coincidență tulburătoare faptul că la temelia casei sale din Ipotești, mai precis a *atenansei* (clădirea din curtea casei unde susțin cunoscătorii că dormeau băieții eminovicieni), s-a găsit, ca într-o închipuire mitologică, o vatră de sorginte dacică cu obiecte specifice.

Semnatară acestor rânduri a îndeplinit în anii 70 funcția de muzeograf al acestui așezământ, calitate în care m-am străduit să descopăr și să aduc spre expunere cât mai multe elemente autentice amintind de poet și de familia sa. Între altele, am militat și am obținut aprobarea de a demola clădirea de atunci a muzeului, dovedind că aceasta, o refacere din anii 35, era așezată greșit și neconformă cu originalul. Dar mai întâi, am obținut aprobarea efectuării unor săpături arheologice, alături de casa muzeu spre a se decoperta temeliile vechii locuințe a familiei Eminovici. La realizarea acestui proiect al meu, respectiv la întreprinderea acestor săpături efectuate în primăvara anul 1976, mi-a acordat un ajutor profesionist directorul de atunci al Muzeului de Istorie al Județului Botoșani de care aparținea pe atunci Muzeul de la Ipotești, regretatul arheolog prof. Paul Șadurschi (ulterior distins cu ordinul Meritul cultural în rang de cavaler). Ipoteza că poziționarea casei Eminovici nu corespundea cu imaginile fotografice și cu alte mărturii de epocă pe care o formulasem după sesizarea distanței diferite dintre colțul cerdacului și salcâmul martor, avea să se adevărească în urma săpăturilor și am avut plăcuta surpriză ca, pe măsură ce acestea înaintau, să vedem ivindu-se de sub casa existentă, așa cum am presupus, temeliile casei vechi (foto nr. 1).

Foto 1

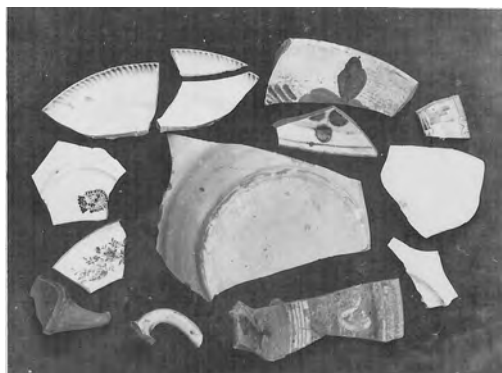

Foto 2

Încurajați de acest rezultat, am sperat că poate vom găsi și temeliile celeilalte clădiri de serviciu din curtea casei unde un cercetător avizat (I. D. Marin) susținea că ar fi fost *atenansa*, o altă clădire unde dormeau băieții familiei Eminovici. Mai ales că obținusem de la un topograf din Câmpulung Moldovenesc, Gh. Spătaru, la care am ajuns în peregrinările mele muzeistice, fotografia casei văzute din spate, dar și o altă fotografie a încă unei clădiri din curtea Eminovicienilor, care ar fi putut să fie acea *atenansă*. Am continuat așadar săpăturile în acest scop. În acele noi casete practicate în solul din curtea casei nu am găsit temelii de construcție, probabil *atenansa* era doar o zidire fără temelii, dar am găsit altceva foarte interesant și folositor pentru amenajarea muzeului: fragmente de veselă (foto nr.2), unele tip Birmingham, drept care ulterior au fost căutate și găsite câteva farfurii de acest gen care au fost așezate apoi în vitrina muzeului; fragmente de sobe de tercotă - brâu, cărămizi și cahle - (foto nr.3), realizate odinioară la vechea Fabrică Pollak și care au fost date apoi ca model unei manufacturi de tercotă tradițională de la Mihăileni care a reconstituit cărămizile sobei, cu

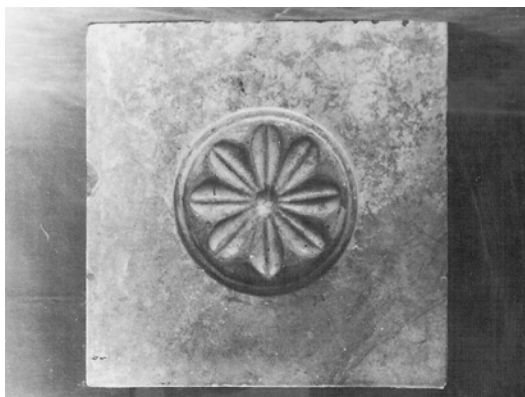

Foto 3

brâu și cornișă, din care s-au confecționat sobele existente și azi în casa memorială reconstituită.

Dar pe când săpam și vorbeam cu colegii istorici și arheologi de la Muzeul județean, pe care-i invitaseam să fie de față la derularea proiectului meu, Gheorghe Median și Octavian Liviu Șovan – oameni aflați la curent cu practica săpăturilor arheologice – scoțând câte un fragment de tencuială sau de veselă din pământul săpat, glumeam spunând că, iată, am găsit un vas din neolitic sau paleolitic. Când, deodată, „ne-a înghețat răsul în gât”! Căci din pământul săpat au început să apară niște obiecte ciudate la care ne uitam uimiți, neînțelgând mai întâi ce sunt, dar despre care directorul Șadurschi, arheolog experimentat, a înțeles primul că într-adevăr, erau piese arheologice autentice! Degajând locul cu atenție însutit sporită, am avut surpriza să vedem că ceea ce găsisem săpând în cu totul alt scop decât se face de obicei o săpătură arheologică, era o vatră traco-dacă identificată ca atare de directorul arheolog pe care se aflau fragmente de vase antice.

Așadar, prin deschiderea unei alte case la 25 metri sud-est de colțul din stânga al muzeului, pe traseul unui șanț de 0,35 m adâncime la un nivel ni s-a revelat existența unui strat de lipitură de lut ars, cu bucăți de chirpic având imprimate urme ale unor elemente de construcție din lemn, urme de cenușă și cărbune, printre care se aflau și numeroase fragmente ceramice. Ducând obiectele la muzeul de istorie, ele au fost studiate, curățate, tratate corespunzător și reconstituite de restauratori. Așa a apărut concluzia că pe traseul șanțului a fost surprinsă o locuință de suprafață din vremea provinciei romane Dacia, aparținând culturii carpice din secolele II-III e.n., corespunzătoare celui de-al doilea nivel de locuire din cunoscuta așezare de la Medeleni Cucorăni. Așa cum a susținut arheologul Paul Șadurschi, concluzia a fost fondată pe asocierea în același complex de habitație a unor fragmente de ceramică tradițională dacică, provenind din vase borcan, unele dintre ele cu un brâu ornamentat cu incizii oblice, și o cătuie fragmentară pe fundul căreia se află un ornament compus din incizii de linii paralele în zig-zag, cu fragmentele unei amfore de tip roman, supuse unei arderi secundare cu prilejul incendiului, încât culoarea sa a devenit cenușie..

Reconstituite rapid de restauratorii din atelierul de la Muzeul județean Botoșani, acestea au dat la iveală o cătuie și o splendidă amforă (foto nr.4) de formă clasică pe care specialiștii noștri au studiat-o și descris-o apoi în lungi excursuri științifice și au continuat săpăturile. Atunci însă a fost cert că obiectele aparțin epocii dacice și am fost mai mult decât tulburați să constatăm că sub clădirea unde bătrânul cercetător I. D. Marin ne spusese că s-ar fi aflat încăperea unde dormeau băieții eminovicieni, se afla o așezare dacică. Descoperirea noastră avea să stârnească senzație în presa de atunci, apărând fotografiată în ziare, chiar și în revista *Flacăra*³ (foto nr. 5) - atât de importantă pe atunci! - în care semnatarul, Adrian Păunescu, exclama următoarele gânduri entuziaste despre această descoperire: „este un lucru extraordinar, de o nobilă și imperativă frumusețe,...dovadă a prezenței în

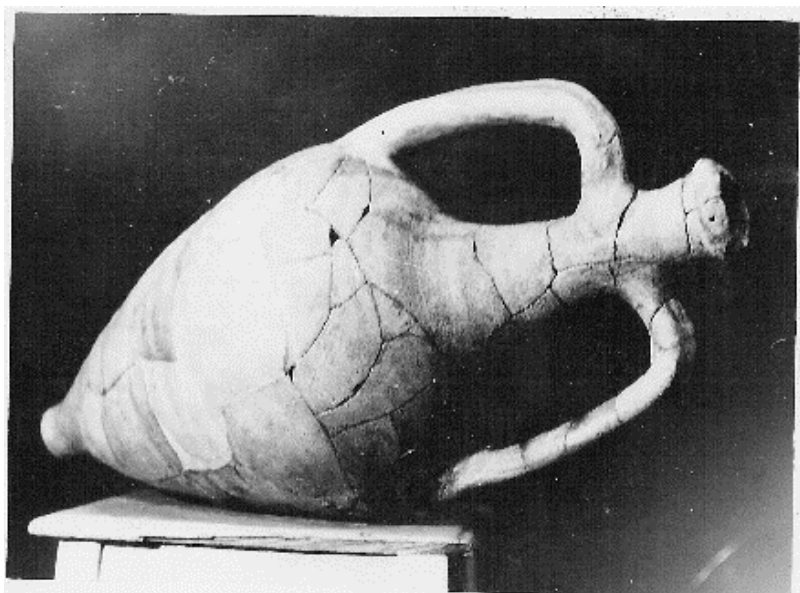

Foto 4

acele locuri a unei bătrâne așezări dacice. Paul Șadurschi, directorul Muzeului din Botoșani și Lucia Olaru împreună cu toți cei care s-au ocupat de aceste treburi au privit uluiți ceea ce vedeau...: printr-o coincidență pe care numai stelele ar putea-o explica și limpezi, casa sub care s-a găsit acea așezare dacică, casa întemeiată pe un fascinant substrat dacic, este casa lui Mihai Eminescu”.

Ba chiar, nu peste mult timp, poetul George Tomozei, tulburat de o intensă emoție poetică, a scris mai întâi un poem solemn publicat în *România literară* și apoi chiar o carte dedicată acestei descoperiri și intitulată *Istoria unei amfore*. Această amforă avea să fie expusă multă vreme în casa memorială, ca un tulburător și simbolic memento al sorții.

Dar și în presa locală, în ziarul *Clopotul*⁴, evenimentul a fost îndelung mediatizat, precum și la manifestările periodice dedicate lui Eminescu, de pildă, în sesiuni de comunicări din cadrul *Zilelor Eminescu* unde am prezentat și semnat împreună cu directorul Șadurschi articole și comunicări pe această temă. De relevant că acest distins specialist și om de caracter nu a practicat niciodată asumarea meritelor altora – chiar dacă mă aflam în subordinea sa din punct de vedere ierarhic - cum se obișnuia atunci și cum se va proceda continuu peste ani, recunoscând prin această dublă semnătură că aceste descoperiri făceau parte din proiectul subsemnatei. De-a lungul anilor am susținut comunicări pe această temă la diferite alte întruniri culturale și științifice, de unde au migrat în diferite publicații - așa cum mi

s-a întâmplat de multe ori - circulând precum folclorul, de le-am găsit urmele până și într-o publicație numită *Paranormal*.

Ulterior, în 1979, colectivul Muzeului Județean a continuat săpăturile de la Ipotești, prilej cu care s-au descoperit „materiale sporadice din epipaleolitic, o așezare dacică din secolul II-III. (...) În ce privește apartenența culturală și etnică, toate elementele de care dispunem permit atribuirea așezării de la Ipotești populației dacice semnalată de altfel și în apropiere prin descoperirea altor așezări, în punctul *La luncă* (300 m sud de Ipotești) sau la Cucorâni în punctele Vatra satului și Medeleni” (Octavian Liviu Șovan).

Iată deci cum în destinul eminescian tangențele dintre mit și real continuă sinuos și tulburător, dincolo de granițele vieții pământești și cum semne stranii ne îndeamnă să medităm pe marginea unei asemenea coincidențe precum aceea că el, creatorul și întemeitorul unui construct mitologic dacic așezat la temelia existenței noastre istorice, a dormit în copilăria lui pe temelia unei așezări dacice superbe care-i va fi trimis în vise efluvii semnificatoare.

NOTE:

¹ Horst Fassel, „Mihai Eminescu și profesorul de istorie Ernst Rudolf Neubauer”, în *Hierasus*, Anuar, 78, Muzeul județean de istorie, Botoșani, 1979, p. 487.

² Lucia Olaru Nenati, „Nemuritoare Miorița”, în *Lumină Lină (Gracious Light)*, vol.II, nr.3, sept.-oct.1997, New York, pp. 19-25.

³ Adrian Păunescu, „O vatră misterioasă”, în *Flacăra*, nr. 18 din 6 mai 1976, București, p. 1.

⁴ Paul Șadurschi, „Vestigii dacice la Ipotești”, în *Clopotul* nr. 4439 din 19 ian. 1980, Botoșani, p. 6.

Foto 5

Arc poetic transatlantic: Mihai Eminescu – Edgar Allan Poe

Melancholia poescă/ eminesciană (fragment)

Melancholia este un concept comun lui Eminescu și lui Poe, dar fiecare poet are propria sa viziune și propriul demers liric, deși melancholia este generată la ambii poeți prin relaționarea Eros – Thanatos. Dispariția ființei iubite (atât „iubita moartă de la Ipotești”, cât și Virginia Clemm, soția lui Poe, se sting în floarea tinereții) generează la Eminescu disperarea și revolta sa din *Mortua est!*, iar la Poe disperarea și determinarea comuniunii cu semnificantul teluric-astral al celei dispărute (mormântul de lângă mare, astrele nopții).

Am putea afirma că aceeași intruziune a Thanatos-ului afectează universul iubirii, existenței și liricii la ambele extremități ale metaforei transoceanice, dar este interesant de observat că la Eminescu această tragedie se produce la vârsta adolescenței (și dorința de a face nemuritor sufletul iubitei moarte va influența întreaga dezvoltare a liricii sale, asigurându-i o unitate exem- plară), pe când la Poe o intruziune a Thanatos-ului va avea loc chiar din fragedă copilărie, prin dispariția mamei sale, această umbră, Thanatos, punându-și amprenta asupra întregului său demers literar. Melancholia eminesciană izvorăște din imposibilitatea refacerii universului fericit al iubirii (cu nuanțe legate de ireversibilitatea trecerii timpului și a revenirii la contextul cadrului natural al codrului copilăriei, în care, mai târziu, va cunoaște fericirea primei iubiri adolescente care va sfârși tragic): „Astăzi chiar de m-aș întoarce/ A-nțelege n-o mai pot.../ Unde ești, copilărie,/ Cu pădurea ta cu tot?”.

Melancholia poescă putea fi generată de imposibilitatea revenirii la universul unei copilării în care să beneficieze de afecțiunea parentală.

Reamintim că Poe rămăsese orfan de ambii părinți la vârsta de trei ani, acest fapt putând explica, mai târziu, disperarea sa dintr-o scrisoare trimisă, pe 29 august, 1835, mătușii Maria Clemm, mama verișoarei sale, Virginia Clemm (cu care se va căsători), disperare generată de eventualitatea imposibilității de a se căsători cu Virginia (și a avea astfel căldura unui cămin, a unei familii, după care tânjise după ce rămăsese orfan). Disperarea va genera o depresie pentru mult timp și Poe va intra într-o stare de melancolie, de care el însuși va fi conștient întrucât o menționează într-o scrisoare din 11 septembrie, 1835.¹

De remarcat comentariul biografului, care opinează că incoerența scrisorii către mama Virginiei Clemm (ce include sentimentele sale față de

Virginia) ar putea fi pusă pe seama unui om beat (dar – subliniază Arthur Hobson Quinn – exactitatea declarațiilor acestuia privind venitul ca redactor și planurile sale pentru o casă nu ar fi putut fi scrise de un om beat sau dependent de droguri). În scrisoarea din 11 septembrie 1835, Poe își sare scuze pentru incoerența sa, dar pune acest lucru pe seama sentimentelor sale, care în acea perioadă erau mizerabile fiindcă – afirmă el – suferă o depresie ca niciodată și „se luptă în van împotriva influenței acestei melancolii”.²

Aici ar trebui să operăm o disjungere între melancolia poescă și cea eminesciană.

Dacă la ambii poeți melancolia este generată, în principal, de relaționarea cu ființa iubită, putem observa că la Poe ea este rezultatul unei depresii determinate de incertitudinea atingerii aceluia deziderat al unui cămin alături de ființa iubită, *Virginia Clemm* (care se suprapune peste lipsa de afectivitate maternal/ parentală, resimțită de micul Edgar încă de la vârsta de trei ani, când rămăsese orfan de ambii părinți). Iar spre sfârșitul existenței sale, după ce visul de a fi împreună cu Virginia se va fi realizat, datorită morții premature a acesteia, Poe va cunoaște disperarea ce-l va determina să scrie unul din marile sale poeme, *Annabel Lee*.

La Eminescu, parcă într-o oglindă aflată la celălalt capăt al arcului liric transoceanic, va exista o situație opusă: tragedia trăită de el datorită morții premature a *iubitei de la Ipotești* îl va face să cunoască disperarea (ce va genera poemul poesc *Mortua est!*), iar în timp, realizând imposibilitatea reîntoarcerii la universul fericit al codrilor copilăriei, unde trăise prima sa iubire din adolescență, poetul se va adânci în melancolia sa, care (apud Cristian Bădiliță) leagă ca într-un cosmos tot universul poetic eminescian.

Înainte de a lua în considerare melancolia poescă și cea eminesciană, ar trebui să discutăm o congruență Eminescu – Poe izvorâtă dintr-o viziune similară asupra relației dintre sacru și melancolie (relație care dă și titlul cărții lui Cristian Bădiliță). Cu siguranță că dispariția prematură a ființei iubite determină o propensiune către sacralizarea – prin poezie – a stării de melancolie (legată de această dispariție).

Această sacralizare induce ideea nemuririi sufletului celei dispărute și, în acest context, literatura tinde a deveni o epifanie care revelează integrarea astrală a iubitei moarte.

Am utilizat noțiunea *literatura* (și nu doar poezia), pentru că fiecare exponent al celor două literaturi despărțite de Atlantic optează pentru un anume demers literar (Eminescu prin poezie, Poe prin proză) convenabil intențiilor lor „sacerdotale”.

Important este că, indiferent de genul literar abordat, viziunea auctorială păstrează o congruență evidentă la ambele extremități ale conceptului poetic instituit de noi.

Dacă Eminescu – prin poezia *Ta twam asi* – a preluat și adaptat o sintagmă din Upanishade (Mircea Eliade, în *Istoria credințelor și ideilor religioase*,³ oferă semnificația filosofică originară a acestui enunț, care

înseamnă *Aceasta ești tu*, prezentând sintetic sistemul de gândire din vechile texte indiene cu privire la existență), Poe preferase să scrie o proză scurtă, intitulată *Morella*, prin care valorifică literar ideea identității de după moarte (el fiind influențat de teoriile identității ale lui Schelling, care este menționat în povestire). De remarcat că în această proză scurtă este inclus un imn către Sfânta Maria, scris în 1833, imn care este expresia unei melancolii sacre: “Sancta Maria! turn thine eyes/ Upon the sinner’s sacrifice/ Of fervent prayer, and humble love./ From thy holy throne above./ At morn, at noon, at twilight dim,/ Maria! thou hast heard my hymn,/ In joy and wo, in good and ill,/ Mother of God! be with me still. When my hours flew gently by,/ And no storms were in the sky,/ My soul, lest it should truant be,/ Thy love did guide to thine and thee./ Now, when clouds of Fate o’ercast/ All my Present, and my Past,/ Let my Future radiant shine/ With sweet hopes of thee and thine”.

Să fie o întâmplare că și la Eminescu (reamintim că Veronica Micle a tradus, la îndemnul lui Eminescu, *Morella*, traducere realizată și de acesta) numele *Sfintei Fecioare Maria* apare în poezia *Răsai asupra mea*, prin care se cere îndurare și, prin privirea ei „de milă caldă plină”, speranța de a-i alina suferința („Răsai asupra mea lumină lină./ Ca-n visul meu ceresc de-odinioară./ O, maică sfântă, pururea fecioară./ În noaptea gândurilor mele vină”)?

Opinia noastră este că Eminescu și Veronica Micle au optat pentru traducerea acestei povestiri scurte din Poe fiindcă li se va fi părut relevantă pentru a exprima problematica identității iubirii după moarte, cei doi regăsind probabil în textul lui Poe o fundamentare exponențială ca literatură pentru iubirea lor. Înclinăm să credem că nu doar îndemnul lui Maiorescu, adresat junimiștilor, de a-l descoperi pe Poe va fi constituit argumentul suprem al selectării acestei proze scurte pentru a fi tradusă.

Edgar Allan Poe (la fel ca și Mihai Eminescu) reușea – dincolo de Atlantic – o operă de referință prin scrierile sale, însă poetul american era preocupat și de o abordare teoretică a conceptului de melancolie, în unul din celebrele sale eseuri. “Regarding, then, Beauty as my province, my next question referred to the tone of its highest manifestation — and all experience has shown that this tone is one of sadness. Beauty of whatever kind, in its supreme development, invariably excites the sensitive soul to tears. Melancholy is thus the most legitimate of all the poetical tones”.⁴

După cum rezultă din citatul de mai sus (din eseu *Filosofia compoziției*, apărut în 1846, Poe consideră că „în ceea ce privește domeniul frumuseții, următoarea mea întrebare se referă la tonul celei mai înalte manifestări ale sale – și toată experiența a arătat că acest ton este unul al tristeții. Frumusețea de orice fel, în dezvoltarea sa supremă, emoționează invariabil sufletul sensibil până la lacrimi. Melancholia este astfel cel mai legitim dintre toate tonurile poetice”.

Abordarea teoretică a melancoliei îl diferențiază pe Poe de Eminescu, la care prevalează opera poetică scrisă pe un ton melancolic (și mai puțin aspectele teoretice legate de melancolie), pe când la Eminescu prevalează opera poetică scrisă pe un ton melancolic (și mai puțin aspectele teoretice legate de acest concept). În timp ce Poe a devenit celebru pentru abordarea sa teoretică din eseu *Filosofia compoziției*, Eminescu rămâne un „pragmatician” al acestui concept prin întreaga sa poezie, străbătută de un ton melancolic, dar, în special (cu referire directă la titlul acestui capitol) prin poezia Melancolie: „Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă./ Prin care trece albă regina nopții moartă./ O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie/ Și în mormânt albastru și-n pânză argintie,/ În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc,/ Tu adorat și dulce al nopților monarc!”

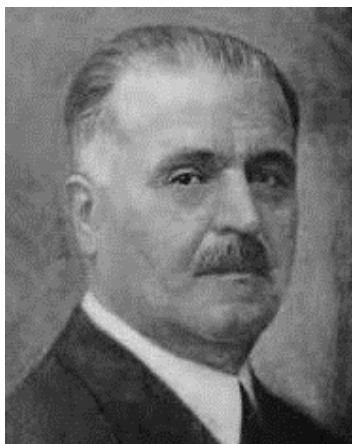
NOTE:

¹ A. H. Quinn, *Edgar Allan Poe. A Critical Biography*, D.D. Appleton-Century, New York, London, 1941, p. 225.

² “Excuse me, my dear Sir, if in this letter you find much incoherency. My feelings at this moment are pitiable. I am suffering under a depression of spirits such as I have never felt before. I have struggled in vain against the influence of this melancholy” (*op. cit.*, p. 225).

³ M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

⁴ E. A. Poe, „The Philosophy of Composition” în *Graham's Magazine*, April, 1846, p. 163.

M. N. RUSU

Casa Regală și pregătirea Unirii prin ziarul *Românul* al lui Vasile Goldiș

Ziarul *Românul* din Aradul începutului de secol XX, ziar care a militat programatic pentru unirea Transilvaniei cu România și care a publicat celebrele manifeste „Către Națiunea română” și „Către popoarele lumii” are o istorie încă necunoașcută în detalii. El nu a fost și nu s-a vrut doar ziarul românilor din Transilvania, ci ziarul tuturor românilor, inclusiv al celor din America. Dacă mai este nevoie de o dovadă în acest sens pe lângă cele semnalate de Aurel Sasu în contribuțiile sale despre publicațiile românești din America și Canada, ea, dovada, trebuie căutată în timpul pregătirilor care au premers înființării ziarului *Românul*.

Principalul lor animator a fost Vasile Goldiș. Pentru strângerea fondurilor necesare în vederea lansării noii publicații arădene, proaspătul director al *Românului* tipărește o foaie volantă pe care o distribuie atât în Transilvania și Moldova cât și în Regatul românesc, mai ales aici. Era modalitatea sa legală, liberă, de a atrage atenția românilor (de pretutindeni) că bătălia pentru unire nu poate începe fără ei, cei din București, Iași, Chișinău și Cernăuți.

Iată conținutul „fluturașului” nevinovat aparent, redactat de Vasile Goldiș, descoperit de mine în Arhivele Statului din București, pe când eram în țară, în Fondul Casei Regale, din 1912, fond în general ocolit de cercetătorii stresați de cenzură. Avea antetul astfel: *Românul*, Organul Partidului Național Român din Ungaria și Transilvania, Arad, Strada Zrinyi, 1-A.

„Domnule Șef, Comitetul ziarelor *Românul*, organul oficial al partidului național din Ungaria și Transilvania și *Poporul Român*, organul său popular, înființate în scop de a redeștepta, de a răspândi și întări simțul național și cultura românească în colțurile cele mai depărtate locuite de

Români, precum și în cele mai întunecate de vremurile vrăjmașe, având încredere în sentimentele naționaliste ale Domniei Voastre, își permite a apela la spiritul de jertfă al D-voastre solicitându-vă sprijinul cuvenit, fie dezinteresat sub formă de subvenție, fie sub formă de abonament sau ca publicitate pentru interesele D-voastre (subl. M.N.R.).

Cu nădejde nestrămutată, că aflăm printre D-Voastră suflete care ne înțeleg, Vă rugăm a primi, pe lângă recunoștința a milioane de Români, la a căror reînviere contribuiți, și asigurări de stima noastră cea mai înaltă.

Director: V. Goldiș, Administrator: A. Russu, Delegat special: Gr. Dabija.

D-sale Domnului Șef contabil al Casei M.S.Regale, Loco (București), tipografia Concordia, Arad.”

La sfârșitul rândurilor de mai sus se află adăugat cu cerneală: P.S. „Orice ar binevoi M. Sa Regala să ne dea sprijin, Dl. Șef Contabil al Excelenței Sale este rugat să binevoiască a face să fie transmise Delegatului inginer Gr. Dabija, Str. Griviței, 62, București.”

Este de ordinul evidenței că din moment ce documentul s-a păstrat în Arhiva Casei Regale, conform indicației apostilei regale, foaia volantă lansată de Vasile Goldiș a ajuns la Palatul Regal și nu numai aici. Ea prezintă cititorului de azi programul politic – în rezumat, desigur – al ziarului *Românul*, care, în 1918, va consfinți Marea Unire. El are scopul „de a redeștepta, de a răspândi și întări simțul național și cultura românească în colțurile cele mai depărtate locuite de români”.

Stă mărturie parte din colecția *Românului* pe care am întâlnit-o și în S.U.A., în bibliotecile unor prestigioși preoți scriitori româno-americani.

ANGELA BACIU

sava

se întoarce cireada de vaci valurile mari ne înghițeau cu totul
pe același drum ce duce spre mare marea era una cu dunărea

mai ții minte când te-ai urcat sava vetrogon a murit aici
pe pietrele alea mari și de bobotează

nu știai de unde a venit amețeala s-a dus
râdeam cu gura până la urechi s-a dus
credeam că te bătea vântul să prindă

de unde era să știi că de atunci crucea
te gândeai
să îmi arăți locul acela

DAN CIUPITU

Viața cărților

„To Dear Peter for The Fathers' Day, 1998”. With love Robin... Am închis cartea ce îmi stătea în față pe masa mică de cafea. Dedicția era pe prima pagină a unui volum princeps, foarte frumos prezentat al lui Robert Hughes: *American visions. The Epic History of Art in America*.

Din dreapta intră el aducând două pahare și o cană cu gheață. Le așează pe masă lângă carte.

– Whisky?...

Am dat din cap afirmativ.

– Gheață?...

– Multă!...Cât mai multă! Paharul plin!

– Sigur?

Am dat din nou din cap afirmativ.

– Da! Da! Sigur! Turnă băutura în paharele mari și grele.

– Sănătate!

– Multă sănătate! Beam în tăcere. Whisky-ul era tare. Gheața nu reușea să-l mai înmoaie cum aș fi sperat. Nici nu îi lăsasem timp.

– Frumos volum, am spus arătând spre cartea lui Hughes! Auzisem de el, dar nu l-am văzut vreodată, deși e apărut din 1997!...

– A, dragul de Robin!... Cât de atent a putut fi el cu mine!... Tocmai discutasem despre carte care, doar ce apăruse și la noi în librării de câteva zile, și uite, de „Fathers' Day” să o primesc... Ce bucurie mi-a putut face! Îți poți imagina!... Nici nu vreau să știu cât l-a costat!

Bănuiesc că o „avere”! Glumesc, dar cu siguranță la banii lui a însemnat ceva!

De altfel mai am de Hughes *Heaven and Hell in Western Art* de la Mark însă. Dar Mark e altceva; de la el mă așteptam! E artist, nu? Pe când Robin!...

Îmi aduc aminte și azi de acea zi caniculară de iulie când, pentru a mă răcori puțin am intrat în librăria de pe bulevard în speranța că, uitându-mă la rafturile cu cărți, mai noi și mai vechi, să îmi mai trag și eu puțin sufletul la aer condiționat. Acolo l-am văzut pentru prima oară. Nu cred că e greșit să spun că așa l-am întâlnit pe cel ce ajunsese să-l consider după un timp „my alter ego”.

Mă uitam la el cu acel interes pe care ți-l trezește o persoană care, deși o vezi pentru prima oară, are ceva magnetic ce te atrage, fără să știi anume ce și de ce. Un bărbat la, cred eu 55 spre 60 de ani, îmbrăcat îngrijit, cu părul alb complet, cu o barbă tunsă scurt, la fel și ea albă, cu ochi aprinși,

scrutători, ce atunci când te priveau le vedeai culoarea neagră, umedă, pătrunzătoare.

Întotdeauna era, cam în aceleași zile ale săptămânii, în sectorul de cărți „second hand”.

Nu aş putea spune ce anume îl interesa, ce tematică urmărea. Încet, cu foarte multă răbdare lua o carte de pe raft. Întâi se uita la ea; la supra-copertă. Apoi o întorcea și citea ce era scris pe spate. Ținând-o în continuare în mâini privea, fără vreo țintă anume așa, în gol cum s-ar spune. Părea că s-ar gândi la ceva, sau vreo amintire îi era trezită de cele ce tocmai citise. Într-un târziu o deschidea. O lua pagină de pagină. Citea ce se spunea despre autor, ce cărți a mai scris, dacă a mai publicat ceva. De obicei aceasta apare pe prima pagină, stânga la orice carte. Apoi venea pagina de prezentare, care întotdeauna se vrea a impresiona. În litere mari, în caracter roman, gotic sau mai știu eu cum, oricum alese pentru a atrage atenția, titlul, autorul, editura și anul; eventual și locul unde a fost publicată.

Apoi, pagina cu dedicație; asta dacă autorul a considerat că se simte dator cuiva!

Ajuns la prezentare, cuprins, citea în fugă așa cum și capitolele erau enumerate spre a-ți da o idee despre ce urma să citești dacă cumva aveai de gând să o și faci. Și aici se oprea. Se mai uita încă o dată la carte, o mai întorcea, și cu o mișcare sigură, precisă, o punea la loc pe raft. Nu! Se pare că nu era ceea ce voia sau spera. Făcea un pas lateral, sau înapoi și totul, dar absolut tot ritualul se repeta, de data asta cu o altă carte.

Îl urmăream cu privirea pretinzând că citesc ceva din cartea ce și eu la rândul meu o țineam deschisă. Eram intrigat, dar fascinat de acest necunoscut care îmi captivase interesul.

Nu întotdeauna cumpăra ceva. De multe ori, sau de cele mai multe ori nu o făcea! În alte dăți însă cumpăra. Uneori chiar două sau trei cărți. Mergea cu ele la casier să le plătească. Îl urmăream încercând să văd ce cumpăra.

– A, văd că ai găsit totuși ceva și azi!

– Da!...Am găsit ceva!

– Nu am uitat ce m-ați rugat să vă rețin dacă apare! Mă uit mereu, mai ales când primesc noi donații. Niciodată nu știi ce poți găsi!....

– Sigur! Sigur! Nu poți ști!...Răspundea cu mintea însă departe.

– Mulțumesc! La revedere și sănătate!

– La revedere și vă mai aștept.

Nu apucasem să văd ce cumpărase! Cu pachetul în mână ieși în stradă și se pierdu în mulțime.

Nu spuneam nici unul nimic! Beam în tăcere din paharele grele. Whisky-ul se mai diluase și era plăcut. De fapt cu apă se bea. Așa îi scoți în evidență calitățile.

Mă uitam în jur; o cameră largă cu tavanul înalt cu mobilă veche, frumoasă dar cam multă.

Să mergi dintr-un capăt în altul trebuia mare atenție. Mese, mari și mici, scaune și otomane scrinuri și vitrine, o bancă lungă de biserică, un ceas mare pe un pedestal sculptat, rafturi ce cândva fuseseră probabil o bibliotecă, un șemineu cu o oglindă mare, venețiană deasupra, tablouri și poze vechi, unele foarte vechi din care te priveau fețe ce de mult, de foarte mult timp nu mai erau cu noi. Și bibliotecă! Imensă, până în tavan cu rafturile pline de cărți.

Erau sute de cărți. De fapt ce te izbea de la intrare era numărul mare de cărți. Peste tot, chiar și pe podeaua care, acoperită cu un chilim vechi, lăsa doar spre ușă să se vadă puțin din parchetul și el, vechi cândva, și care avusese tinerețea lui.

– De când stai în casa asta? De câți ani trăiești aici?

– Din totdeauna! De când mă știi! Mi s-a spus că m-am născut aici! Vezi, pozele de pe șemineu?!...Se ridică și se îndreptă, cu mare greutate, ocolind masa de cafea. Aceasta este mama! Și aici, în poza aceasta este tata! Mi le întinse. Mă uitam la mama; o femeie tânără, frumoasă, elegant îmbrăcată cu o privire aristocrată pe care hârtia îngălbenită de anii ce au trecut, sepia, spălată și ea de timp, te făcea să simți clasa căreia nu îi aparțineai.

– Mama a fost o femeie foarte frumoasă după cum poți să vezi! Educată la Paris și Berlin vorbea patru limbi, scria poezie, cânta la pian. Era femeia cea mai elegantă din oraș.

Seratele ei erau un prilej la care, dacă erai invitat, toate ușile din societate urmau a-ți fi deschise.

– Tata în schimb, era un om retras. Cred că îi semăn lui.

Mă uitam la poza tatălui. Din ea te privea un bărbat cu o postură mândră, nu trufașă, care te făcea să înțelegi că era un om sigur de el, obișnuit a spune lucruri mari și importante. Rolul lui în lumea în care trăia era să se știe că există și că prin acțiunile lui timpul îi va prezerva amintirea.

– Tata a fost politician din generația de aur a țării. El, prin cele trei guverne în care a ocupat diferite funcții ministeriale, a făcut ca azi țara asta să fie ce este. I-am întins pozele. Le-a luat, s-a uitat la ele pentru câteva clipe cu acea privire cu care te uiți la cei dragi ce nu mai sunt.

Le-a pus apoi cu grijă la loc pe șemineu alături de alte poze, vechi și ele, și din care, cu siguranță, toți membri de familie, te priveau cu mulțumire. Cred că linia lor se continuă.

Pe pereți, tablouri. Multe portrete. Bărbați și femei din timpuri de altădată, dintr-o lume ce azi, puțini din noi le știu și, și mai puțini au rămas cei ce și le-ar putea aminti.

– Biblioteca, cărțile, tablourile, mobila, toate aceste lucruri frumoase și vechi îți țin amintirea vie a ceea ce cândva a fost și nu mai este!

– Da! Așa este! E lumea mea! E trecutul meu! Și, știi cum se spune?!... „Dacă nu ne cunoaștem trecutul nu putem înțelege prezentul și nu știm ce să așteptăm, să cerem de la viitor”.

– Uite, aproape fiecare carte ce există în casa aceasta are o istorie a ei care intrinsec este legată de viața mea. Aș putea, luând la întâmplare o carte, orice carte, să-ți povestesc ceva de ea. Cum am luat-o, cumpărat-o sau primit-o. Și ridicându-se luă de pe comoda de alături o carte. Se uită la ea și, cu același ritual pe care îl văzusem de atâtea ori făcându-l în librărie, o deschise.

– Al!.. Ca să vezi?!... Ce surpriză?!... Chiar că aproape să uit!... Dar cum așa?!... Și tocmai pe ea, pe Marta?... Cu neputință!... Așa ceva, niciodată!

– Ascultă și tu: Cu o voce ușor emoționată, ca a unui adolescent la prima dragoste: „Celui care în trecerea noastră atât de efemeră prin lume m-a făcut să simt din nou că sunt iubită.” Marta. Oftă. Cu ochii închiși tăcea respirând ușor și liniștit. Oare ce amintiri, ce timpuri trecute îl tulburau?

– Marta!... Cum aș putea uita acele momente când, unul în brațele altuia, ne juram dragoste eternă? Oare pe unde ești? De ce viața asta e atât de nedreaptă cu noi? Nu am cerut niciodată nimic ce nu credeam că merităm! De ce? De ce totul, dar absolut totul trebuie plătit atât de scump? Și de ce atunci când credem că am ajuns să atingem visul cu aceste mâini tremurânde, tristețea și mizeria existenței ce ne-a fost dată să o trăim ne spulberă și puțină plăcere a faptului aproape împlinit?! De ce?...

Mă uitam la el și parcă mă încerca și pe mine ca o suferință, aproape ca o durere fizică ce amintirea Martei i-o trezise. Niciodată nu m-am gândit că, peste ani, câteva rânduri scrise pe o pagină de carte te pot duce din nou într-o lume pe care nu o mai vrei retrăită. Durerea chiar și cea dată de fericire, tot durere este.

– Da, cum îți spuneam, fiecare carte are o viață a ei care se împletește cu a mea. Uitându-se prin jur de parcă ar fi căutat ceva:

– Mai ieri am dat din întâmplare, căutând de altfel altceva, de o carte pe care Alexandru, când, cred că era în clasa întâi, șase ani să fi avut, abia doar ce învățase alfabetul, a scris cu litere mari în albastru, această dedicație. Întinzându-se peste masa de cafea apucă de pe un otoman o carte de povești a Fraților Grimm.

– I-am cumpărat-o eu, ca atunci când va ști să citească să o facă el singur. Să retrăiască toate aceste povești minunate pe care ani de zile i le-am citit seara să adoarmă. O deschise la prima pagină unde se putea vedea scris cu albastru în litere mari șchioape „For daddy, love Alex”. Mă uitam la el. Câtă lumină, câtă seninătate se putea citi pe fața-i brăzdată de timp.

– Alexandru e ultimul; cel mai mic și cel față de care am încercat să fac cât mai multe, dar din păcate nu simt că am și reușit. A fost dificil încă de mic. Bolnăvicios, slab și foarte „demanding” ca să spun așa. Mereu nemulțumit de el însuși; un perfecționist în tot ceea ce a încercat să facă în viața-i scurtă și tumultuoasă de altfel. Îmi aduc foarte bine aminte, de parcă s-a întâmplat ieri prima lui zi de școală. Frumos îmbrăcat cu toate lucrurile de pe el noi, de la uniformă, pantofi și până la ghiozdan cu tot ce avea în el, l-am lăsat în grija învățătoarei, care, după ce a strigat catalogul afară în curte,

i-a încolonat pe copii pe două rânduri, numărându-i încă o dată pentru a fi sigură că sunt toți prezenți și cu ea în frunte au intrat în școală lăsându-ne pe noi părinții în curtea goală. Ne uitam cu toți cum parcă erau înghițiți de un abis, dispărând prin ușa larg deschisă a școlii. Unii din noi, mamele mai ales, cu mâna la gură lăsaus să se scurgă pe obraji, mai tineri sau mai bătrâni, câte o lacrimă, ștergând-o pe furis.

Alexandru, cel mai mic din coloană, fu ultimul care intră în școală, nu înainte de a întoarce capul aruncându-mi o privire întrebătoare; chiar trebuie să intru? I-am făcut semn din cap că da, trebuie să intre, să-i urmeze pe ceilalți copii, pe învățătoare.

– Bine, dar de ce trebuie să merg la școală? Mă întrebă cu o zi înainte când i-am arătat lucrurile noi ce i le cumpărasem.

– Cum, de ce? Pentru că ți-a venit timpul; pentru că ai deja șapte ani! Pentru că trebuie să înveți să scrii și să citești.

– Bine, dar eu știu să citesc și să scriu! Doar tu m-ai învățat! Ce, ai uitat?...Și întinzând mâna mică apucă acel creion albastru și în litere mari și șchioape scris dedicația de pe cartea fraților Grimm. Oftă cu privirea și mintea se duse departe.

La prânz când m-am dus să-l iau de la școală, traversând parcul, în drum spre casă l-am întrebat:

– Ei, cum a fost?

– Cum să fie?!... Bine, dar mâine nu mai merg!

– De ce? De ce nu mai mergi? Doar ai spus că a fost bine!

– Da, nu a fost rău! Nu mai merg însă pentru că nu are rost! M-am lămurit despre ce este vorba. Și apoi de citit și scris știu, nu!... Doar tu m-ai învățat!...

– Bine, dar la școală ai să înveți, ai să capeți o educație, ai să ai o profesie într-o zi!...

– Eu vreau să fiu ca tine!... Vreau să merg la librărie, să cumpăr cărți și să citesc!...Că doar știu să citesc, nu?

– Sigur, sigur, dar asta ai să faci când ai să ajungi ca mine!... Când ai să fii bătrân ca mine ...

– Eu nu vreau să ajung bătrân ca tine! Să mă doară spatele, să nu pot urca scările! Eu vreau să fac ce faci tu acum! De ce să aștept să fiu bătrân? De ce să pierd timpul?

– Ca să cumperi cărți îți trebuie bani! Bani mulți! Cărțile noi sunt scumpe!

– Pot cumpăra cărți mai vechi, „second hand”, ca tine! Astea sunt mai ieftine, nu?...

– Nu toate! Unele sunt chiar mai scumpe dacă sunt vechi!

– Nu îmi plac cărțile vechi! Miros urât!

– Da! Da, unele au miros! Miros urât? Nu știu!?....

La școală Alex se plictisea. Am realizat că făcusem o greșeală învățându-l să scrie și să citească încă de pe la cinci ani, dar se arăta curios.

Stăteam în fotoliu după amiaza cu o carte în brațe citind. Se urca pe ghenunchii mei și mă întreba punând degetele mici pe câte o literă:

- Ce-i asta? Ce semn este ăsta?
- Este A, litera A!
- Ce înseamnă A?
- A este prima literă a alfabetului! Este prima literă a numelui tău!
- Asta înseamnă că eu sunt primul?
- Ca să fii primul trebuie să muncești, trebuie să înveți!
- Atunci, învață-mă! Vreau să învăț să citesc ca tine!....

Și așa s-a început! Învăța foarte ușor și repede. Mai repede decât Mark sau Robin au facut-o. În câteva luni reușise să cunoască alfabetul și să scrie; e drept, doar cu litere mari și șchioape.

Cuvintele erau simple, nu lungi. Important era că înțelegea ceea ce citea și scria. Pe la șapte ani când a început școala o făcea bine.

Tăcea cu privirea încă pe dedicația lăsată de Alex în creion albastru.

Încă un whisky?

- Nu, mulțumesc!
- Cum crezi!

ELENA MITRU

Zăpada proletară: peisaj uitat?

Era prin anii 1970. Până atunci, de când se terminase al doilea război mondial, românii aveau preocupări „închise”. Țara era parte din „Lagărul socialist” grație eliberării primite prin ajutorul „fraților de la Răsărit”. Cei din generația mea nu cunoșteau prea mult adevărul, fiindcă acesta se afla mai mult pe șoptite, niciodată clar auzite. Istoria românilor și-a schimbat și ea „istoria” odată cu indicațiile Tătucului de la Răsărit, de unde „ursul cel mare” tăia și spânzura. În familie iar nu auzeam prea multe, din aceeași frică de valul roșu. Acesta era viitorul generațiilor născute în perioada războiului și după. Viața într-o țară sigilată. Lagăr de concentrare.

Conform *Dicționarului limbii române moderne*, ediția 1958, un lagăr de concentrare este un loc în care în regimurile reacționare, sunt închiși cetățenii progresiști sau mase de cetățeni pașnici, sau înseamnă totalitatea statelor și a persoanelor care luptă pentru aceeași idee politică.

România, ca și alte state din lagărul socialist, nu avea nici pe departe o majoritate de persoane care să accepte și să lupte pentru ideea social-politică venită de aiurea peste ei. Poporul român, a fost îngenuncheat de

puhoiul rusesc și de interesele politice ale marilor puteri. Așa stând lucrurile, generația mea de tineri și alții au trebuit volens-nolens să se limiteze la nimicul de viață oferit de „iubitii frați vitregi” de la răsărit, care-și găsiseră aliați între trădătorii neamului românesc, adică pleava societății. Și viața și-a urmat cursul așa cum a apucat.

Pentru noi, elevii, vacanțele erau un motiv de bucurie. Reușeam odată pe an, să „evadăm” pe litoralul Mării Negre sau prin Munții Carpați, să respirăm aer ozonat. Vedeam multe, mișcându-ne, auzeam multe! Țara era minunată. Am străbătut-o în lung și în lat. Dar ne învârteam într-un cerc închis. Era perioada când în fața atlasului (asta era voie) am străbătut zeci de vacanțe imaginare în țările vecine și mai departe. Apoi, a venit o perioadă când, aflându-te pe Litoral, puteai face o excursie de o zi în Bulgaria, la Ruse, la Balciac sau la Cap-Caliacra. Nu am pierdut ocazia fiindcă nu știam să mai am o altă șansă. M-am simțit foarte bine urcată în autocarul elegant și curat chiar dacă ceilalți călători, erau aceeași români cu care nu știai ce să faci, să te ferești sau să intri în vorbă!? A fost frumos, timpul a trecut repede, poate prea repede. Vroiam să văd mult și multe. Plecând, simțeam parcă un aer de libertate iar cel mai bine m-am simțit când m-am așezat pe jilțul de marmură al Reginei Maria, care deseori stătea și privea peste întinderile mării nesfârșite. Intrasem într-un vis de demult care chiar mă speria. A fost o ocazie care pentru mine nu s-a mai repetat curând. Tovarășii care contribuiseră din plin la schimbarea vieții românilor, aveau toate porțile deschise. Ei plecau peste hotare în „vizite de lucru”, sau pe relații internaționale, niciodată „în vacanțe”. Ei duceau grija poporului, nu aveau timp de vacanțe, tovarășii!

Nu știam cum arată un pașaport prin simplul fapt că nu-l puteam obține. Numai acel carnet cu coperte gri, cu fotografia și datele personale ce se numea „buletin de identitate” era singurul act identificator și cu el nu se putea trece granița niciunde.

Într-una din vacanțele petrecute la Marea Neagră, am avut un moment interesant prin nostimada lui. Plaja frumoasă și întinsă de la Mamaia găzduia o mare mulțime în perioada de vârf, iulie-august. Oameni mari și mici, chiar și câte un câțel pe ici pe colo, se bălăceau, se luptau cu valurile, alții tot mari și mici construiau castele de nisip, alții jucau volley sau football. Alții pur și simplu stăteau la soare. Desigur, între toate acestea nu lipsea comerțul ambulant, de toate felurile. Șiraguri de scoici, papuci de plajă Lipa-Lip, eșarfă de toate culorile, pălării de pai de prin Maramureș, coșulețe din nuiel, tricouri cu însemnele litoralului etc. Dar peste toate acestea, cel mai simpatic era un fotograf care-și făcea o reclamă de toată frumusețea.

– Faceți poze, poze, pozeeee!!! Cu nevasta de la Mare să vadă și aia de acasă unde se duc banii și alocația copilului în deplasare, faceți pozeeee. Oamenii râdeau și se distrau. Erau în vacanță. Acesta era poate momentul anului când lumea uita de cotidian cu ale lui probleme și iar probleme.

Cam așa arăta o vacanță după un an de muncă. Viață searbădă, lipsită de viitor și cu un prezent sărac. Nu știam decât sloganurile lansate de partidul comunist că altul oricum nu era și nici nimic de ales nu aveam. Nu știam decât manifestațiile, băile de mulțimi care-și exprimau „dragostea” pentru partid și conducătorii lui la nesfârșite aniversări. Nu știam decât munca voluntar (obligatorie) pe câmp sau pe șantierul de construcții.

Posibilitățile de culturalizare erau și ele reduse. Filme numai din Lagărul socialist cu veșnica temă a războiului unde se elogiau învingătorii sovietici, așa ca nu cumva să uităm cine ne-a „eliberat”. Mai pătrundea din când în când câte un documentar de călătorii sau unul cu Stan și Bran, dinspre veșnic blamatul Vest.

Televizorul? Pacostea lumii. Alb-negru, două ore pe seară cu activitățile nesfârșite și vizitele de lucru ale tovarășilor cei mai iubiți. De aici, se rupeau cu mare sacrificiu 10 minute cu desene animate pentru bieții copii fără copilărie.

Ce cărți citeam? Cine putea, căci trebuia să ai mare putere și voință să citești mii de pagini de congres de partid și lucrări ale tovarășilor de la partid. Numai un dobitoc putea să-și piardă timpul cu asemenea idiotenii și nici de asta nu ne plângem că au fost, au fost destui și mai sunt încă. Librăriile erau și ele pline de cărți politice. Mai tronau în rafturi „clasicii”, așa ca să mai rupă puțin monotonia culorii roșii, că vedeam numai roșu în fața ochilor; obsesia roșie!

Cărțile pentru copii, și astea destul de sărăcuțe.

- Ce face vaca?
- Vaca dă lapte.
- Bravo!!!

Copiii, viitorul țării!

Limită-limitare-limitați. Acesta era poporul român la acea dată și a durat, a durat până prin 1989. Asta le adusese libertatea de la Răsărit, necerută, nedorită. Poate greșesc, cerută a fost de lichele și șarlatani care nicicum nu reprezentau poporul român. Adevărații politicieni români au fost distruși în pușcăriile comuniste.

Lumina de sus

Se strâmbase vremea, ieșindu-și parcă din minți. Minunea cu primăvara frumoasă de la începutul lui martie nu a ținut decât trei zile, ca orice minune. De atunci, arar te mai bucurai de câte o zi miloasă, care nu însemna până la urmă nimic, înghițită în volbura celor ploioase, friguroase și cețoase. Soarele fusese cotropit de nori plumburii, se întorsese iarna peste oameni și, fiindcă apucaseră să-și schimbe hainele groase cu cele de primăvară, îi vedeai, bieții, umblând zgribuliți de burniță și vânt.

Cezienii speraseră într-o zi temperată, aveau nevoie, asemănătoare măcar celei de ieri, dar peste noapte se învârtoșase timpul și dimineața li se înfățișă înnegurată și vântoasă. Caterina luă seama privind pe fereastră la plopii care își zbăteau crengile și observând lumea chircită pe stradă.

– Trebuie să ne îmbrăcăm țeapăn. Și să nu uităm umbrelele; mai bine să le avem și să nu plouă, decât să ne prindă ploaia fără ele și să ne facă ciuciulete.

De dus acolo se duceau oricum; misiunea pe care o aveau de îndeplinit nu îngăduia abatere. Micul dejun îl serviră mai mult din obligație, să nu ia medicamentele pe stomacul gol. Apoi Caterina trecu să pregătească pachetele cu bucate: ouă roșii, drob de miel, copane prăjite de pui, pâine, cozonac și câte o sticlură cu pepsi. De la candela cu ulei, Alexandru aprinse cu lumina din Noaptea Învierii pe cea portabilă, pe care o vor duce la Șerban. Mare grijă cu ea pe drum, să nu se stingă.

Ieșiră din casă și dintre blocuri, voiau să se îndrepte spre stația de autobuz, când el zări apropiindu-se pe banda mărginașă, cu viteză redusă, un taxi și îi făcu semn să oprească. O idee și o ocazie salvatoare. Se așezară amândoi pe bancheta din spate, șoferul îi chestionă în oglinda retrovizoare, încotro?

– La Cimitirul Ghencea.

Taximetristul conta pe o distanță mai lungă, de aceea nu mai umblă la aparatul de taxat.

– Vremea asta ne scoate peri albi, ne îngreunează toate mișcărilor, începu el vorba, cu subînțelesul că le picase bine să le ușureze drumul și să-i scutească de tremuratul prin stații și autobuze.

Mda, confirmară Cezienii apatic, fără să îndrăgească și să dezvolte tema. Șoferul le simți reticența și își închise gura. La capăt, Alexandru îi plăti cât le pretinse, nici cât ar fi trebuit, dar nici exagerat, poate dublu. Erau mulțumiți că le ieșise în cale, nu atât pentru că îi scutise pe ei de tremurat, ci fiindcă îi ajutase să ajungă cu lumina intactă, care taximetristului nu-i atrăsese atenția, Alexandru ținând-o în palme.

De la poartă cumpărare, cu puțină răbdare, un buchet cu imortele. Era lume și se aduna întruna, ceea ce le insuflă un sentiment de solidaritate. Dimineața mohorâtă nu-i stăvilise pe oameni să vină să-și cinstească morții; astăzi, luni după Paști, era ziua lor, sărbătorită pe aici precum Paștele Blajinilor prin alte părți. Când intrară, văzură cimitirul animat. Înaintară pe aleea principală până dădură de reperul cunoscut, cavoul masiv al Racovicenilor, prin dreapta căruia trebuiau s-o apuce la vale, pe o alee secundară, până dădeau, la vreo treizeci-patruzeci de metri, de cavoul lui Șerban. Și al lor. Îi recunoscură băiatului de la distanță fotografia de pe cruce, de care nu-și mai dezlipiră ochii până ajunseră în fața ei. Ce avea fotografia lui de îi covârșea la fiecare venire? Ce avea?... Alexandru rămase mai în spate, lăsând-o pe Caterina să se rezeme, moale, de cruce, să-și verse lacrimile ce o năpădiseră. Se descărcă de jale și se liniști, putea să se îndrepte și să se țină pe picioare. Desfăcu de ațe florile și le așeză în glastră, răsfirându-le și potrivindu-le până îi plăcură cum arată. Lui îi reveni cealaltă treabă: dădu gemulețul lampadarului într-o parte și scoase candelile de acum două luni, consumate, înlocuindu-le cu noua candelă, aprinsă, alături de care mai aprinse una, adusă și ea de acasă. Această lumină ardea neîntrerupt de când coborâse din cer peste Sfântul Mormânt și va continua să mai ardă și aici cât va vrea Dumnezeu... Într-un vas mic de aramă, ca o ceșcuță, soția puse trei năsturei de cărbune, peste care presără boabele de tămâie. El îi ținu pavăză să nu-i stingă vântul chibriturile când dădu foc cărbunilor. Fumul începu să se ridice aromat. Prima dată înconjură Caterina mormântul, tămâindu-l și îngânând rugăciunea *Miluieste-mă, Dumnezeule*, apoi îi urmă și el exemplul. La sfârșit, așeză cățuia pe capacul cavoului, să ardă tămâia până se termină. Rămaseră și unul și celălalt nemișcați, să se reculeagă.

Veneau aici de cinci ani, de când au adus osemintele lui Șerban de la cimitirul din Leordeni, unde a fost înmormântat în urmă cu cincisprezece ani. L-au tămâiat acolo până și-au dat seama că îi lasă din ce în ce puterile și, fiind prea departe, nu vor mai reuși să se ducă la el ori de câte ori și-ar fi dorit sau ar fi trebuit. Soția lui se recăsătorise la doi ani după, urmași nu dobândise, ca atare numai ei cu Sebastian, Andreiana și Ciprian mai aveau datoria să-i cinstească memoria. Au căutat un loc de veci mai aproape, l-au găsit și l-au cumpărat. După ce au mai strâns bani, au hotărât să construiască și cavoul, pentru care au comandat prima oară doar crucea din marmură, cu aripile laterale, soclul, glăstra și lampadarul. Ulterior, sfātuindu-se cu lucrătorii, au schimbat și capacul de ciment cu unul de marmură albă, placând și cavoul adecvat. De la prima până la ultima etapă s-a scurs un an. Abia atunci l-au adus pe Șerban. Pentru oficierea ceremoniei de reîngropare, l-au chemat pe părintele Casian, proaspăt uns paroh la biserica din cartier și, profitând de împrejurare, l-au rugat să sfințească totodată și crucea cu noul lăcaș, pe care le examinase și el între timp, părând să-l fi impresionat. Cavoul era asemănător ca formă și mărime multora din jur, dar și deosebit în felul său: luminat; desigur, fără să se compare cu mausoleele ce se înălțau semețe

din loc în loc. După ceremonie, au mers cu preotul acasă, unde pregătise Caterina un parastas bogat: sarmale, crap cu saramură, la tavă, friptură din ceafă de porc... Le-a sfințit și pe acestea Casian și l-au poftit, după cuviință, în capul mesei. Hm!...

– Mai știi, Caterina, o trezi Alexandru din reculegere, ce ai pățit cu părintele Casian când l-am invitat acum cinci ani la parastasul lui Șerban?

Ea îl scrută stărnită: ce-i venise?

– Normal că știu. S-a așezat la masă și ne-a spus, ingenuu, că e vegetarian... Mi-a căzut cerul pe cap.

Din ce gătise ea nu putea gusta nimic, încât i-a preparat la repezeală o salată de roșii, ceapă, castraveți, ardei gras... L-au asistat în tăcere până și-a mâncat salata, ce să facă? La despărțire, l-au plătit însă cu prisos și a plecat mulțumit. De atunci, sunt în relațiile în care sunt.

Un bărbat, cu mâinile goale, cobora încoace. Era cel mai tânăr dintre muncitorii care le lucraseră cavoul. Le rămăsese prieten credincios, recunoscător pentru bacșișul gras căpătat atunci, și nu-i scăpa din ochi niciodată când veneau la Șerban.

– Hristos a înviat!

– Adevărat a înviat!... Reveniți? îl întrebă Caterina.

– Da.

Se ducea la vale, fără treabă – ce să aibă de lucru a doua zi de Paște? – doar ca să aibă de unde se întoarce. Și nu întârzie... Caterina căută în pungă și scoase unul dintre pachete, pe care i-l întinse:

– Să fie de sufletul băiatului nostru.

– Dumnezeu să primească!

Apreciind din privire consistența pachetului, se grăbi să ajungă în camera de deasupra atelierului din cimitir, unde să se înfrupte. Și la unul dintre cavouri, nu departe, cei care veniseră la răposat se așezaseră pe ospătat. Era un obicei acesta: să mănânci cu mortul, având credința că mănâncă și el cu tine.

Alexandru cercetă candelile: ardeau potolit în locașul protector; rafalele vântului de afară nu le stinghereau cu nimic. Mai stătea încă aplecat, când se apropie de locul lor o familie, părinții cu fiica, mergând în șir indian pe alea îngustă. Lui îi tresări un gând minunat:

– Nu vreți să vă aprindeți lumânările cu Lumina Sfântă de la Ierusalim?

Familia se opri o clipă, încercând să înțeleagă.

– Am adus lumină din Noaptea Învierii, arată, pe care am păstrat-o până astăzi... Dacă vreți, puteți să luați.

– Da!? se înseninară aceia la față. Vrem.

Femeia se aplecă lângă el și își aprinse cu atenție propria candelă, Mulțumim!, și se depărta rădăcită de fericită. Altă familie, aflată la un mormânt din preajmă, auzi conversația. După ce se consultă cu soția, bărbatul îndrăzni să vină la ei.

– Ne dați și nouă?

– Bineînțeles.

Încurajați de ispravă, Cezienii așteptară să se mai perinde pe alee și alții. Astfel, lumina de Sus sporea și se reîntorcea la cei din Cer.

Începu să zbicească vântul. Ca să nu amorțească de frig stând pe loc, porniră să facă puțină mișcare. Treceau printre cavouri, majoritatea de ciment, cu crucea așjiderea. Între ele, la vreo cinci metri în stânga aleii, se înălța unul impunător, zidit din cărămidă roșie, cu acoperișul în boltă, cu uși metalice în față și pe frontispiciu inscripția: Familia Duțu. Ceva mai la vale, se opriră două minute dinaintea unui cavou deosebit de al lor pentru că era din marmură neagră, iar crucea ridicată pe un postament mai înalt. Fotografia proprietarilor era inserată în structura marmurei, după ultima inovație, iar sub cele două nume erau menționați în întregime numai anii de naștere, celor de deces lipsindu-le ultimele cifre; înăuntru nu se afla nici un mort. La altul, le plăcură vasele mari cu flori, șase la număr, așezate în jurul capacului: și aici proprietarii în viață, dar părinții decedați. Erau și morminte înconjurate doar de un cadru de beton, cu pământul acoperit cu gazon, ori cu covor compact de flori, sau având într-un colț o tufă de liliac ori de trandafir. Așa fusese și al lui Șerban, la Leordeni, tot cu brâu și cruce de ciment. Alexandru smulgea în fiecare primăvară buruienile din rădăcini, și ce mai rădăcini viguroase aveau!, care ar fi înăbușit narcisele, crizantemele și bujorii... Lăsa în urmă pământul curat. Aici, spălau cavoul vara și îl curățau de zăpadă o dată, de două ori pe iarnă. Dădură și de morminte simple, ca la țară, doar cu cruce de lemn la capătul mortului. La un moment dat nimeriră peste un mormânt, nu le venea să creadă, năpădit de ciulini și crucea într-o rână. Nici morții nu erau egali între ei... Alexandru avu impulsul de a pune mâna să smulgă ciulinii.

– Să ne întoarcem! îi înfrână intenția Caterina, frisonată.

Își închipuiră ce ar fi însemnat să fi arătat și al lui Șerban așa! Ei veneau la băiat obligatoriu de Crăciun, când împodobeau crucea punându-i pe frunte coroană de brad cu panglică și cornuri, pe 27 februarie, de ziua decesului, când plăteau și taxa anuală, de Paște, ca acum, în august, imediat după Adormirea Maicii Domnului și pe 30 septembrie, de ziua nașterii lui. Între aceste date, când îi podidea dorul. De multe ori îi aduceau cu mașina Sebastian ori Andreiana. Câteodată îl luau și pe Ciprian cu ei.

Revenind, se uitară cu băgare de seamă să nu fie ceva în neregulă; i-ar fi tulburat orice amănunt necorespunzător. Caterina aranjă mai bine florile în glastră, Alexandru controlă din nou candelile... A, în cătuia de pe capacul cavoului arsesse tămâia complet. Caterina o curăță de scrum, o împachetă într-o hârtie de ziar împreună cu chibriturile și candelile pe care le înlocuise Alexandru la sosire (și care trebuiau luate și ele de acolo) și le introduse pe toate în sacoșă.

– Mai stăm?...

Ar fi mai stat. Din josul aleii se întorcea familia căreia îi dăduseră lumină. Femeia le mulțumi încă o dată. Îi așteptară să se îndepărteze, apoi se hotărâră și ei să plece. Caterina se duse la Șerban, îi mângâie chipul și îl sărută lacrimând.

– Băiatul nostru drag, băiatul nostru... Să ai grijă, de Acolo, și de noi.

Îl sărută și Alexandru. Îl priviră lung, pentru a nu mai întoarce capetele pe urmă. Pe alea cea mare, tot mai soseau oameni, dar și plecau mulți. La poartă, Caterina scoase din sacoșă al doilea pachet și îl dădu de pomană unui bătrân.

– Bogdaproste!

Traversară strada spre stația de autobuz.

LUCREȚIA ANDRONIC

Albă și sfântă

*E albă herghelia și fânu-i azur.
Puii de soare fugiți pe pământ
Pasc lăcumia ce ară-nprejur.
Ies melcii în corne cu funii de aur,
ies la aratul amiezii.
Câteva foșnete cară-ntuneric
cu vacile domnului ce-și mână pe gard
roșul cirezii.
Irepetabil, în alb de aprilie
adolescența suie, aleargă, plesnește,
năucă
vrea lumea întreagă
și în plus o poftă de ducă.
în tâlcul din floare își caută preț,
în cel din basme, o mie de vieți.
Nimeni nu știe câte vor nunti dimineți
și câte apusuri ratate.*

*Ții minte salcâmi din prima plimbare?
Sfioși, nu ne priveam.
Scurmam cu piciorul un mușuroi nevăzut.
Cu ochii înfiți în pământ
imploram o poveste cu o fată
și ciorchinii unui sărut
Dar au ieșit melcii cu funii de aer în coarne
n-am mai putut să le apuc,
n-am mai putut auzi ce aprilie a vrut.*

Ceașca de ceai

*Dau lumii argintul ce-l am,
dau tuturor.
Nu am averi de nabab
timpul mi-e
sertarele vieții, doldora.
Ieșiți înaintea mea
voi zdrențoșii din cartier
afară e lună plină
scrânciobul cu osii de timp
hurducă în mine lumină,
și vreau să mă plimb.
Vă donez singura mea sursă de trai,
Vistierie mobilă
Îmi păstrez numai ceașca de ceai
s-o închin de la pământ
până la gură,
dovadă că sunt
din lut, o frântură.*

*Dau lumii, dau tuturor
tot argintul ce-l am.
monezi îngropate în pământ.
Îmi opresc numai ceașca
cu ceaiul din tei înflorit
și o cât de mică felie
de adevăr.*

CORNEL UNGUREANU

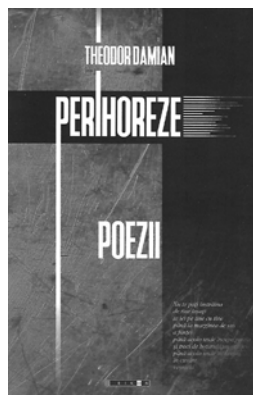
Theodor Damian și „perihoreze” sale

Îl citesc de multă vreme pe poetul Theodor Damian, pe eseistul și criticul, pe teologul care conduce o grupare culturală importantă la New York și revista *Lumină Lină/ Gracious Light*, revistă de spiritualitate și cultură românească, o revistă la care colaborează scriitori din România și autori români din Statele Unite. Despre poezia lui Theodor Damian au scris zeci de critici și istorici literari din România și din lume începând cu Nicolae Manolescu și Gheorghe Grigurcu până la foiletoniștii legați de paginile „știrilor”. Volumul de poezii *Perihoreze* este al unui lider spiritual și literar – al unui literat și teolog. E un volum al recapitulărilor – al sintezei. Unele cuvinte ale discursului poetic aparțin savantului, teologului, altele supuse, în lanțurile harului poetic, limbajului curent. „Perihoreze”, cuvântul care dă sens Cărții, trebuie căutat în dicționar:

Perihoréză, perihoreze s.f. (grecism): mișcare de iubire și de întrepătrundere a Ipostazelor în interiorul vieții treimice. Dumnezeu este unul în ființa Sa și subzistă în Ipostazele Sale într-o desăvârșită împreună-putrecere (din gr. *perihoresis*).

Nu „Perihoreză”, ci „Perihoreze” se intitulează volumul. E un jurnal, o „autobiografie”, o mărturisire, o transcriere, toate văzute sub acest semn: al perihorezei. Teologul nu e doar teolog, e un poet care ne vorbește despre sine – despre starea poetică pe care o traversează. Termenii pe care-i folosește vin din profunzimi care definesc mai bine viața și trecerea.

Așadar, prima „stare poetică”, primul capitol al perihorezei este intitulat *Nota Bene*. Aici preotul, teologul, scriitorul își începe primul poem cu două versuri-avertisment despre condiția umană: „Călătoria în provizoriu/ e condiția existenței tale”. Călătoria în provizoriu are etapele ei, momentele ei de îndoială și de revenire: tensiunea poetică își are adevărurile ei. Uneori titlurile poeziei, alteori poeme întregi sunt ale preoției. Aparțin celui care împlinește rugăciunea, rostește predica, ne amintește de pilda din Noul Testament, dar și de cartea de filozofie. Sau de poezia exemplară a lui Nichifor Crainic. „Un alt pustiu”, „Veșnica pomenire”, „Vai Mie!” „Egipteanca și Zosima” sunt titluri care inaugurează momente poetice înalte sau discursuri anunțate de primul vers al volumului.

Partea a doua a cărții, „Ziua a opta”, începe cu o autodefinire: *Sunt așa cum scriu*. „Peste tot scriu așa cum sunt/ trăiesc numai/ ca să pot povesti/despre locul de unde vin/ din pustie.” Cum se trăiește ? „Așa trăiesc/ ca o albină bolnavă/ care confundă florea/ cu frunza de tei/ și te duce către alt preaplin/ învățându-te de-acolo/ nectarul să-l bei”. Să fie *Ziua a opta* un discurs despre poezie, poet și arta poetică? Începe cu „locul din care vin/ din pustie” cu avertismentul că „uneori cuvântul se prefăce-n pustie” și se încheie cu poemul „Eu sunt pustia”.

„Geografii”, partea finală a volumului, este mai intens confesivă. Se oprește asupra prietenilor, asupra cunoscuților, asupra locurilor pe care Poetul le străbate. Se întoarce acasă cu poezii, își regăsește un prieten sau altul, lângă Munchen regăsește alți prieteni, în Italia se oprește lângă monumentele de seamă ale istoriei. „Mergi înainte/ Babilonul crește-n urma ta” scrie poetul care coboară în adâncurile timpului și în călătoriile sale. Un capitol al „Italiei” se încheie la Ravenna: „acolo Satana/ este/ asexuat/ l-am văzut în capela domului/ pe peretele stâng/Aceasta e marea problemă/ nu știu dacă trebuie/să râd / sau să plâng”.

Da, aceasta e marea problemă a teologului și a preoției sale. La Pompeii sunt alte argumente despre viață și trecere. Amintirea lui Nietzsche ca și amintirea lui Parmenide, Platon împlinesc alte versuri. Ca și amintirea Sfântului Pavel, ca și amintirea lui Meister Eckhart. Ca și amintirea lui Mircea Eliade, cu ale sale cărți despre sacralul ascuns în profan. „Că are și Eliade gândacii lui/ ca statuia lui Christ la Rio” e cel puțin un elogiu adus lui Mircea Eliade, de al cărui demers teologul și poetul se apropie. Se apropie și de Mihail Crama, dar și de Anca Sîrghie, Gelu Dorian („Ce părere ai, Gelule ?”), de Veronica Balaj, dar și de Adrian Păunescu („Vorba lui Păunescu: acesta-mi pare lucrul cel mai greu/ ferească-mă de mine Dumnezeu”). Participă la sesiunea științifică de la Congresul Internațional de Studii Medievale de la Universitatea de Vest din Kalamazoo, Michigan. „A doua zi/ vizită la Grand Rapids la Mihai Gheorghiu/ eroul din spatele ziarului *Lumea românească*.”

Altfel, există o „cădere din vis” în acest volum, o *Apokolokintos* (așa se cheamă un poem), o comedie a întâlnirii Preotului cu adevărurile profane. Trebuie să acceptăm șansa întâlnirii sau a neîntâlnirii poetului cu adevărurile sacre. M. N. Rusu, critic literar important în România anilor șazeci, șaptezeci, bine așezat în State, apropiat lui Theodor Damian, va scrie fără să se ferească a ocoli superlativele : „În câteva volume anterioare, dar și în cel de față, Theodor Damian a pus în ecuație lirică motivul biblic al „Mariei Egipteanca în pustie cu Zosima” - parafă singulară în poezia românească modernă, dar și în cea universală, fapt estetic inconfundabil. Versurile din *Perihoreze* pun semnul egalității divine între „pustie” și „transcendență”.

M. N. Rusu, care a împlinit recent 80 de ani (La mulți ani!!!), și-a făcut școlile în anii în care religia era interzisă în România. Și literatura

religioasă. Generația sa - supraviețuitoarii – pot trăi fericiți neobișnuitele întâlniri cu marea poezie religioasă și se pot autodefini față de ea. Volum-sinteză al poetului, carte de învățătură a teologului Theodor Damian, *Perihoreze* oferă nu doar generației lui M. N. Rusu de a se regăsi sub semnul credinței, ci și literaților dintr-un secol XXI al secularizării.

ALINA CHICET

Dinamism

*Ca-ntr-un ocean se-avântă fire de nisip,
Fără de așezământ în amintire,
Și la-ntâmplare, permutându-se-n neștire,
Fațete de diamant lucesc unic pe un chip
În nemurire...*

*Nori se disipă, deznudând seninul,
Și limpezite țarmuri își așteaptă valul,
Când gândurile-și lasă-n urmă șalul,
Ființând tăceri ce-și află-n sân căminul
Și mistralul...*

Sevă spre Înalt

*Prin foșnete ce-mpărtășesc taine de sus
Petrec spre a desfrunzi poate doar clipa,
De vechi păreri ce odinioară au răpus
Alegorii ce-și fremătau strașnic aripa...*

*Să fie oare omniprezentul Tău răspuns
Menit să mă răscumpere-ntru totul aievea?
Te ascult prin trunchi cu un auz uimit, pătruns,
Sorbind cuvintele-Ți ce-aș vrea să-mi spună ceva...*

Droguri

*Mama-n disperare fuma,
bietul taică-meu bea,
un bunic era cartofor,
o bunică se cafelea...*

*Încărcat de antecedente
viciul și-a făcut datoria -
alchimice elemente
mi-au făurit poezia...*

*O narghilea de văzduh
cu fum sfânt de la duh
și o cerească licoare
de beznă topită în soare*

*și jocul la chintă roială
cu masa și punga tot goală,
și zaț și caimac de noroc,
mereu date-n foc, date-n foc...*

*În primăveri și în toamne
scriu, rescriu și mă rog:
-Nu mă vindeca, Doamne,
de cel mai ieftin, cel mai scump drog!*

Fatum

*Carte-am citit,
Carte am scris,
Carte-am mâncat,
Carte-am băut,
Într-o carte m-am prefăcut...*

*S-au arătat și dușmanii:
Focul – cel proslăvit în tot locul,
Apa – confundându-mi
Sufletul cu pleoapa,
Timpul – răbind cu dintele și ghimpul,
Oamenii/fiarele – negăsind cheile,
Batjocorindu-mi zăvoarele
Și chiar propriul ego nefericit –
Simțindu-l pe Dumnezeu obosit,
Iremediabil trădat de tot ce-a creat...*

Nicușor Darabană Între aforism și poezie

Nicușor Darabană (n. 28 martie 1973, Huși), „de-al tectologiei inginer”, cum îl numește eminentul logician și filosof Petru Ioan, cel scoborât în ale filologiei și literaturii, în cartea *Școala literară de la Huși* (Iași, Editura „Ștefan Lupașcu”, 2018, p. 46), a publicat până acum două cărți de poezie: *Nechibzuitele iubiri* (Iași, Editura Junimea, 2005) și *Rătăcit în lumină* (aceeași editură, 2011). În curs de apariție, este anunțat basmul în versuri, de paradigmă prozodică coșbuciană (un paradism insolit, în contextul textualismului postmodern), *Legenda împăratului Vladimir*, la Editura „Ștefan Lupașcu”. Nicușor Darabană s-a încercat și în dramaturgie, ca autor al piesei *Smaranda*.

Debutul editorial a fost patronat de Simona Modreanu, care, pe coperta ultimă, conturează un „diagnostic” potrivit noului debutant: „Printre dealurile grele de poame ale Hușului s-a ivit și a prins contur de pârg o voce clară și proaspătă, cu iz de «flori de zarzăr și cais/ slobode prin paradis», în care freamătă iubiri împlinite și morți vremelnice. Uneori șăgalnică și naivă, cu accente populare filtrate prin Alecsandri și Eminescu, alteori grav și sumbru bacoviană, poezia lui Nicușor Darabană încântă prin acele frăgezimi de debut autentic, în care prozodia nu se supune întotdeauna regulilor clasice, dar «vocalele sunt dulci armonii – țigănci dansând pe mesele boemei», ce-ți lasă în suflet o urmă albă, semn că pe acolo a trecut, ușor, Duhul”. Descrierea, concentrată, este aproape „exactă”. În primul rând, fiindcă, într-adevăr, se văd urmele înaintașilor menționați, însă, în același timp, fondul sufletesc și spiritual, puternic și penetrant prin oscilația antitetice între „inimă și minte”, cum ar spune Eminescu, îi aparțin în întregime autorului, „cu ochi uimiți de mari”, vorba aceluiași înaintaș, în fața labirintului ivit din paradoxurile și tainele de nepătruns ale iubirii.

Dualismul Eros-Thanatos, minte-inimă, are o neașteptată opțiune în arhitectura cărților lui Nicușor Darabană, iubirile sale fiind înfășurate în constructul, aparent hibrid, dintre *reflecție și trăire*, încât ambele volume au o compoziție similară: încep și se sfârșesc cu grupaje de aforisme și cugetări: ceea ce învăluie în neînțelesuri versurile, care constituie nucleul central al volumelor, încearcă să limpezească, prin fulgerări de luciditate, reflecțiile ce par a fi salvatoare, deși nu sunt. Nicușor Darabană este un nonconformist, sfâșiat între Absolut și disperarea de a se descoperi aruncat într-o lume a „nedreptăților ontice” (Vasile Dem. Zamfirescu). Asta face din el un „eretic”, incapabil de a mai spune: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele!” Fatalmente, iubirile sale devin *nechibzuite*, de un dramatism hamletian, ajuns imposibil și desuet în postmodernitate, unde totul este simulacru. Eroarea

comisă de Nicușor Darabană este că identifică *simulacrul* acolo unde nu este, tocmai la cei care intră în biserici și sărută icoanele. Indiscutabil, fariseii și bigoții n-au dispărut, dar ei trebuie căutați în rândul „stăpânilor” zilei, iar nu în al oamenilor simpli, în rândul mamelor, fiindcă acestea *nu sărută niciodată pereții*, ci icoana, taină adâncă, nu chip cioplit: „De vrei să știi cât de slabi sunt oamenii,/ Mergi în biserici să vezi cum sărută pereții.// Ei mai cred în Hristos/ Dar Hristos i-a trădat/ Că-i război pe pământ/ Și apa foc a luat.// I se închină lui de frica/ Cutremurului sau furtunii,/ De judecata de apoi,/ De iad și chiar de gura lumii.// Frații le mor și părinții le mor./ Dar ei merg în biserici și sărută pereții” (p. 23). Aceasta este limita disperării ateiste, cu atât mai straniu, cu cât nu-i aparține lui Nicușor Darabană, nici vagii înfrâuriri a filosofiei lui Nietzsche, gânditorul care credea, dimpotrivă, că nu Hristos (Crucificatul, cum îi spunea) i-a trădat pe oameni, ci oamenii l-au trădat și l-au ucis, trădând, apoi, creștinismul însuși, cel mai greu păcat al umanității. Aceasta este semnificația celebrului enunț *Dumnezeu a murit*.

Cu asemenea intrare în înfundătura morții, poetul se ciocnește de cel mai dur *obstacol ontologic* (Mihai Ralea), care dă tonalitatea gândirii și existenței sale poetice. Poetul se trezește în ipostaza de „cerb hăituit de lumină” (p. 9), imagine extraordinară pentru impasul în rătăcirea necredinței: „Ca un cerb pe care lațul l-a răpit din codrii săi,/ Sihăstria minții mele mă îngroapă-n negre văi,/ Așternându-mi trupul tânăr printre demoni albi și goi,/ Stingându-mi pe veci lumina din, albaștri, ochii tăi”, căci „Moartea e o nălucire, cum iubirea însăși este...” (*Cerbul*). Năluciri teribile, ca o sete nemărginită de lacrimi: „Hai iubito/ Să ne potolim setea/ Cu lacrimile mamei tale./ Cu lacrimile mamei mele./ Cu lacrimile mamei lui/ Hristos...” (*Sete de lacrimi*). Credința alungată pe ușa rațiunii se întoarce prin ferestrele ochilor iubirii. Căci aici se concentrează întreaga dilemă: incapacitatea de a dezlega *himera iubirii* cu *rațiunea*, care e definită, admirabil, ca *cimitir al minții*: „În cimitirul minții mele/ nici iarbă nu crește,/ nici flori,/ nici izvoare” (*Cimitirul minții mele*).

Himera, ca aparținând raționalismului, utopiei, este obiect de alegere. Între toate himerele lumii, poetul alege *iubirea*: „Avarului dă-i aur,/ Mulțimii dă uimirea,/ Dă celui orb privirea,/ Cel gângav va vrea laur’/ Și lâncezit tezaur/ Doar eu aleg... iubirea” (p. 36). Problema e că iubirea, ca himeră, nu este iubire. De aici dramatismul tragic al celor care locuiesc în ceea ce René Girard a numit dorința *deviată*, contrariul dorinței *verticale*, ai cărei prizonieri sunt numeroși eroi ai literaturii, de la cavalerii medievali până la eroii romantici, de la Don Quijote până la Doamna Bovary și Anna Karenina. Poetul lui Nicușor Darabană caută iubirea în spațiile orizontale ale labirintului și nu o găsește, sau, în orice caz, setea de himere sporește până la neantizare. Reprezentativă, în acest sens, este poema *Dulce himeră*, care ar merita citată integral: „Te caut printre amintiri,/ Prin cimitire,/ Prin bazare,/ Prin trenurile ce-mi însoțesc/ Voiajele;/ Te caut prin alge,/ În serele de flori/ Prin schituri pustii;/ Te caut printre rândurile/ Lui Baudelaire/

Printre corzile harfelor,/ Te caut în viețile mele anterioare...// Zadarnic!.../
Ești bizară și ascunsă!/ Uneori apari/ Impetuoasă ca o niagară,/ Dar te risipești ca ceața;/ Doar cât te pipăi/ Și zbori ca păpădia;/ Ești sperioasă/ Ca un iepure de câmp,/ Și fragedă/ Ca o brândușă./ Unde?!/ Și cât poți să te mai ascunzi?!...// Iubire...// Dulce himeră/ A tinereții mele,/ Nu te-am gustat niciodată de-ajuns”.

Nu, pentru că aceasta-i condiția himerei, a iubirii pasiune, mai slabă „ca boaba spumii” (vorba lui Eminescu). Himera, ca dorință deviată, fiind întotdeauna *conform altuia*, uită de verticala ființei, care e iubirea *conform ție însuși*. Denis de Rougemont a făcut fundamentala distincție între *iubirea-pasiune*, întrupată de mitul lui Tristan și al Isoldei, și *iubirea-agapè* creștină, întru *arheu*, ca singura realitate pe lume. *Agapè* (iubirea aproapelui) este oglinda maturizării omului. Începe cu revelația brutală că, până în acea clipă, n-ai fost capabil de iubire. După atâtea poeme de iubire, Eminescu ajunge, paradoxal, la mărturia incapacității de a iubi, că n-are în el *inimă* nici cât o mămăligă, cum se destăinuiește Veronicăi Micle, într-o scrisoare. Dăruit bântuitoarei himere a iubirii, Nicușor Darabană descoperă brusc că n-a iubit niciodată pe nimeni. Asta se-ntâmplă în finalul volumului maturizării depline, *Rătăcit în lumină* (2011). După atâtea *căutări* mărturisite în *Nechibzuitele iubiri*, pe coperta ultimă din a doua carte reține surprinzătoarea spovedanie: „Eu n-am iubit pe nimeni... niciodată!/ Păreră-a fost întreaga suferință,/ Chiar de-a vărsat vreo lacrimă o fată./ Nici când iubirea nu mi-a fost credință. // Acestei taine moartea îi e rege,/ Nu poți ieși cu trupul viu din ea,/ Și dacă azi trăiesc se înțelege/ Că n-am urcat cu nimeni pe o stea.// Agonizez fără să-mi aflu drumul/ Purtând în suflet floarea încuiată,/ Din focul ce visam a rămas doar scrumul,/ Căci n-am iubit pe nimeni... niciodată!” De altfel, și în cuvântul introductiv ține să facă precizări asupra noii etape existențiale: „Toate stările mele ce aveau în trecut o cale comună, sublimă și extatică – calea iubirii – merg acum pe același drum cu gândurile renunțării, ale singurătății, ale morții; gânduri născute din neajunsurile ființei, din incapacitatea mea fizică și spirituală de a lumina, de a purifica, de a merge până la capăt în demersul universal și revelator al iubirii, adică al atingerii stării superioare (a) ființei; stare prin care, omul, născut sub zodia friicii de moarte din simbioza *inechitabilă* a forței demonice și a palidei scânteii de cunoașterii, renunță definitiv și ireversibil la răutatea lăuntrică dominatoare și, concentrându-și iubirea asupra unei singure ființe, își revărsă bucuria de viață și bunătatea asupra întregului univers în împăcarea inconștientă, sublimă și armonioasă cu propria moarte” (p. 5).

Maturitatea veritabilă înseamnă moartea *micului eu* al pasiunilor și renașterea pe o scară a ființei, ca în *Odă (în metru antic)*, sublima capodoperă a lui Eminescu. Asta ar vrea să spună și Nicușor Darabană, deși o face cu stângăcie introductivă, luându-și, în schimb, revanșa în construcția pentadică a cărții *Rătăcit în lumină*, acea lumină care încă îl orbește. De rușine, ar fi vrut să nu se nască om, o recunoaște acum, „după ce am pângărit atât, după

ce am ocolit calea mântuirii...” (p. 9). Știe că încă nu poate scăpa de iluzie, care i-a fost singurul Dumnezeu (p. 10). Acum, iubirea de femeie se poate asemui cu aceea a Mângâietorului de la pogorârea Cincizecimii: „Aș vrea să te cânt și să te miruiesc, femeie, așa cum a dezmiertat Dumnezeu păsările – dăruindu-le zborul” (p. 12). Iubirea devine „singura mea religie”, după trecerea prin suferință: „Mi-e teamă că depresiile sufletului meu vin de la iubire, că Dumnezeu s-a îndepărtat din același motiv, că nu voi cunoaște calea mântuirii fără a învăța să iubesc toți oamenii...” (p. 13). Dar asta nu poate fi decât *agapè* creștină, comuniunea euharistică, pe care raționalistul încă nu o poate pricepe, considerând, eronat, că poate sta lângă Dumnezeu renunțând la Biserică („M-am hotărât, mă dezic de biserică! Rămân cu Dumnezeu...”, p. 22), erezie postmodernistă consonând cu a unor filosofi precum Gianni Vattimo sau John D. Caputo. Raționalistul nu poate înțelege că Biserica e chiar Trupul lui Hristos. De aceea, rămâne același cerb singuratic și mândru: „În mine aleargă un cerb hăituit de pădure, de lumină, de cer...” (p. 15). Singurul progres e alergarea între credință și tăgadă, acel „Cred, Doamne, ajută necredinței mele!”, „Să nu crezi în El și totuși să-l aștepți cu întreaga ta ființă” (p. 17). Dar e același lucru cu a-l aștepta pe Godot, din piesa lui Beckett, acel enigmatic salvator care nu vine niciodată. Fiindcă, într-adevăr, Dumnezeu *nu vine*, cu alte cuvinte nici nu trebuie să-l aștepți, dat fiind că, așa cum spune Părintele Stăniloae, Dumnezeu e cel care *așteaptă* dintotdeauna la ușă, așteaptă ca omul să-i deschidă, iar omului nu-i pasă că e atât de aproape, crezând că poate trăi fără El: „Uneori *cred* că pot trăi fără Dumnezeu, și mă trezesc pitindu-l, cu mare băgare de seamă, în orice gând, dăruit, de iubire...” (p. 20).

Progresul estetic în *Rătăcit în lumină* este evident comparativ cu volumul de debut. Altminteri, e și aceasta o iluzie, cea a *panestetismului*, pe care însă Nicușor Dărăbană nu o curtează nici o clipă. Simetria pentadică este abil orientată către o posibilă „secțiune de aur”, fiind construită contrapunctic, cu o ușoară tentă parodică: prima și ultima parte se constituie din aforisme și cugetări, purtând titlurile pomonime *Agrișe și Porumbele*; secvențele 2-4 se focalizează pe *Emoții de lună plină* și *Emoții viscolite*, pentru ca axa centrală să cuprindă, într-o aceeași formulă prozodică și stilistică, *Poemele iubirii*, 39 la număr și care constituie cea mai înaltă și mai egală cu sine parte a întregii opere poetice a lui Nicușor Dărăbană. O anume seninătate voiculesciană (cea din sonete) pare să-i patroneze acum poetica, surprinzător de matură, acoperind o paletă largă de simțiri și de gânduri, spuse expresiv, într-o alchimie a cuvintelor care ar putea, într-un viitor apropiat, să producă revelația care să-l scoată din anonimatul provinciei. Voi încheia aceste note cu *Poemul fără poem*:

*Eu te aștept!... E noapte la granița durerii,
Răbdarea-mi se căleşte în apăsarea lumii,
Disting atâtea muzici în spatele tăcerii
Și râd de nemurire că teamă de timp nu mi-i.
Nu știu nimic de tine, acum vii mult mai rar,
Grăbită, tremurândă, te temi ca de blestem
De calea dintre lumi, pe care eu te chem
S-armonizăm iubirea în cercul planetar...
Căci nimeni, niciodată nu poate să se-opună
Indiferent de formă, de stare, sau credință;
Că este stea sau apă, că e pământ sau lună...
În fața ei și Domnul cerșește umilință.*

*Ce importanță are că-s mort și că ești vie
Când sufletele noastre legate-s pe vecie...
Eu te aștept!... Dar pasul ți-l simt atât de rar
Sau poate este toamnă și mergi pe un frunzar...*

Îndrăgostiții, așadar, sunt în anticamera acelei căi „dintre lumi”, dintre niveluri de Realitate, dintre viață și moarte, dintre durere (timp) și vecie, cerc al armoniei iubirii, *poem fără poem*, adică fără sentimentalism. Semne că ne aflăm în plin ethos transmodern?

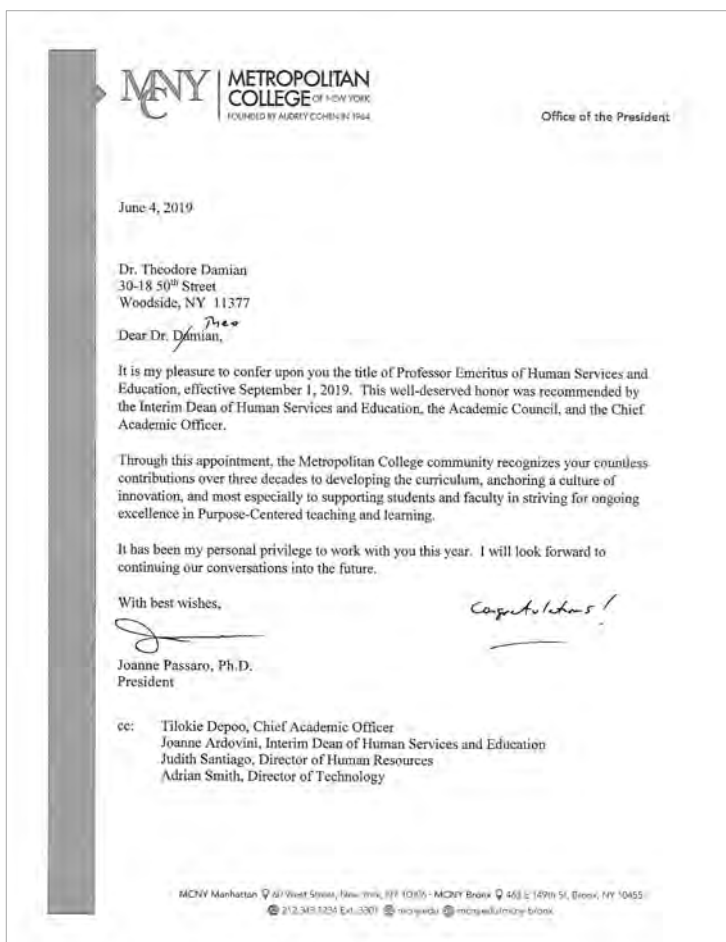
Împărtășind o bucurie. Theodor Damian profesor emerit

Recent, D-lui Theodor Damian i-a fost acordat titlul de profesor emerit de către colectivul director de la Metropolitan College of New York, unde dânsul este profesor.

Această înaltă distincție este un semn binemeritat al recunoașterii valorii profesionale de excepție a D-lui Theodor Damian care de ani de zile este un eminent preot, profesor, director de reviste și de cenaclu literar.

Calde felicitări, domnule Theodor Damian!

Redacția *Romanian Journal*, New York

Popasuri pe Calea Adevărului Speculativ. O interpretare pentadică

Apărută la început de an, ca o discretă rememorare a zilei de naștere a înțeleptului (*sophos*, în sensul clasic) fără vârstă, care este profesorul Alexandru Surdu (n. la Brașov, 24 februarie 1938), cartea *Monumente pentru Eroii Culturii Române* (ed. I-a, Editura Ardealul, 2018, ed. a II-a, Editura Contemporanul, 2018) continuă un demers publicistic început în 1995, cu lucrarea, cu titlul generic, *Vocații filosofice românești* (2 ediții, Editura Academiei Române, 1995 și Editura Ardealul, 2003), completat periodic, la răstimpuri mai mult sau mai puțin planificate, cu noi comentarii, conferințe și exegeze, cu totul opt cărți deja publicate, și cu cea de față, nouă, un maraton publicistic, veritabil ghid paidetic pentru cei dispuși să urmeze, fie și sporadic, calea gândirii speculative, care nu este altceva decât propriul drum și demers intelectual.

Drumul cunoașterii, așa cum ni-l trasează profesorul Alexandru Surdu, și pe care fiecare suntem datori să-l reproducem/*speculăm* după propriile putințe, nu este decât calea prin care ajungem să înțelegem și să cinstim valorile naționale și despre care profesorul Surdu, asemeni vechilor *întemeietori*, sau *umblători prin fum*, cum le mai ziceau strămoșii noștri, ne dă veste/ogindire prin meditații și revelații, atrăgându-ne atenția și asupra *pietrelor de poticnire* ce au menirea să ne mire, adică exact ceea ce Constantin Noica numea *începutul filosofiei*. Și pentru că orice călătorie inițiată începe cu *direcția/sensul*, cartea *Monumente pentru Eroii Culturii Române*, mai mult decât celelalte volume ale seriei, este generic o *meditație*, obligatoriu încărcată de îngrijorare (*sorge*, cum ar fi spus Heidegger), derulată în prezența *sorei clepsidră* (metaforă extrasă din poemul „confratelui” bibliotecar Grigore Gonța, cel care, inspirat de o zi de toamnă ploioasă și de un *cocârț* consumat în stilul smuls, ar fi rostit, în neguroșii ani '70, pe când profesorul Alexandru Surdu ucenicea pe lângă Constantin Noica la descifrarea textelor germane ale lui Eminescu, următoarea compoziție: *Soră clepsidră . . . / Spală tălpile silabelor / Ce intră-n cuvânt*”, - p. 109).

Cartea apelează la cei care mai cred în adevărul speculativ (*he teoretike aletheia*) ca să refacă drumul propriei deveniri, dacă se poate *cu drum cu tot*, după un îndemn hegelian, făcând apel la un pasaj din dialogul *Kratilos*, al lui Platon, care ne trimite, între altele, la cuvântul *adevăr (aletheia)* și la *cale* (în opinia profesorului Alexandru Surdu, având două sensuri, unul indicat de Platon (*ale+theia=calea divină/sacră*, și altul sugerat de Heidegger (*lathein* = ascuns, respectiv *calea secretă*). Dar vorba aceea:

Platon știa ceva greacă!, ne asigura și profesorul Al. Surdu (p. 198), așa încât între etimologia originală și cea speculativă rămâne o oarecare „semnificație circumstanțială”.

Pentru a înțelege sensul pe care autorul cărții îl acordă termenului de *via sacra/drum, cale divină* suntem îndrumați să parcurgem, fie și mental drumul *inițiativ* de la Delfi, pornind de la Fântâna Kastalia, unde trebuie să poposim musai, ca să ne purificăm (gr. *katharsis*) și, în drum spre Omphalos (centrul/ombilicul lumii), unde se afla Oracolul în interiorul căruia preotesele tâlmăceau voința Zeului, care transforma Calea în Destin, să mai adăstăm o clipă și pe la Templul lui Apollo, care, cu acoperișul lui ascuțit sfida cerul, apoi la arcuțul Teatru (theatron), acolo unde tragedianul trezea, prin spectacol, *katharsis*-ul (ce stârnește, cum ne asigură Aristotel mila și frica, plăcerea și uimirea), și în fine, la Stadion, unde sfârșesc alaiurile de sărbătoare, copleșite de emoție în fața frumuseților corporale etalate de cei ce aspiră la cununa de lauri ce-i transformă, pentru o clipă, în zei (*theoi*) (p. 195 și urm.).

Cele cinci puncte obligatorii de parcurs, nu sunt altceva, ne asigură profesorul Alexandru Surdu, decât „trepte ale sacralizării”, căci *ale+thea* este calea sacră, adevărul speculativ, idealul grecesc cuprins în *theoretikos*, în vreme ce *spectacolul* în sine este doar *ogîndire*, reproducere, ecou al realității sau *speculum* auditiv, ori vizual. Și cum nu oricui îi este dat să facă această călătorie („Mulți nici măcar nu știu pe unde trece drumul, iar dintre ceilalți puțini ajung, dacă nu să poarte, cel puțin să vadă cununa de lauri, sau de spini, a sfârșitului de Drum”, - p. 203) nu avem decât să-l credem pe cuvânt pe *sofos*.

Pentru cei ce (mai) cred în aceste adevăruri eterne, și au conștiința propriilor căi și adevăruri speculative „călători vremelnici pe drumurile vieții”, cartea dedicată Eroilor Culturii Române este un ghid, compus *în manieră pentadică*, o *dare de seamă*, o limpezire a conștiinței, o explicare, pe înțelesul tuturor, al sensului tainic al Epsilonului de aur încrustat pe frontispiciul Templului (ipotetic), care este Cultura română. Căci, ne asigură profesorul Al. Surdu, *tezaurul culturii* nu este tezaurul oferit pe tavă bolșevicilor lui Lenin, ci însăși limba noastră națională: „Care zace în străfunduri și pe care n-o poate scoate la lumină decât un erou al culturii de talia unui Eminescu, în poezie, ori Blaga sau Noica, în filosofie . . .” (p. 205).

În încercarea de a identifica, pe parcursul cărții, cei cinci *pași pentadici*, obligatorii, ai adevărului speculativ cuprins în „monumentele aducerii aminte” evocate în carte, am făcut apel la o altă lucrare a profesorului Alexandru Surdu, *Pentamorfoza artei*¹ în care se face precizarea, necesară, anume că în orice încercare de ierarhizare *dialectică* a fenomenelor artistice (ori culturale): „nu există raporturi de succesiune, de secvență sau implicație”. În consecință, pentamorfoza artei nu ține seama de elementul hegelian, al succesiunii ei, din contră, trece de la o secvență, la alta, printr-un fenomen în care „negarea este lipsită de sens”.² Ierarhizarea

fenomenelor culturale este/devine în acest caz la fel de lipsită de sens, câtă vreme lipsește factorul valoric. Fenomenele artistice, inclusiv cele analizate în volumul *Monumente pentru Eroii Culturii Române* sunt identificate și interpretate luând drept criteriu *exactitatea*, ele nefiind în situația de a se substitui reciproc, ci, în cel mai bun caz, de a se completa. *Monumentele* evocate reprezintă, armonice, „ansamblul pentadic al artelor”, reunite structural în „împărăția fără cuprins a frumosului”.³ Ce rămâne de discutat, nu sunt aspectele particulare, individuale, ci cantitatea de frumos, bine, dreptate și libertate inclusă în cuprinsul lor, până la urmă filosofia operei de artă. Prin invocarea acestor principii, *pentamorfoza artei* își dovedește viabilitatea, ea nefiind un principiu reduționist, ci din contră, un element interdisciplinar capabil să stârnească interesul filosofului. Ea dovedește că, dincolo de criteriul de *clasificare*, există un principiu imanent ce unește diversele formule artistice, iar acesta e cuprins în *adevărul speculativ*, adesea invocat de profesorul Al. Surdu.

Urmând, așadar, modelul lui Constantin Noica, acela de a identifica exemple convingătoare, accesibile, ce țin, aparent, inclusiv de întâmplare, pentru ilustrarea modului operativ de funcționare a gândirii pentadice, profesorul Alexandru Surdu folosește un arsenal divers și complex pentru a re/construi, în cea mai recentă carte a sa, o pledoarie *pro-domo*, descoperind valențele complexe ale ansamblului artelor ce ilustrează „monumentele” invocate.

Pentru a identifica, deci, Fântâna, Templul, Teatrul, Stadionul și Oracolul, cu alte cuvinte ansamblul ideal al Căii ce asigură oglindirea, așa cum le descrie Platon, am ales, din ansamblul temelor propuse de profesorul Alexandru Surdu în cartea sa, câteva secvențe identitare ce invocă *tradiția*, teoria economică (a lui Anghel Rugină), biblioteca (Academiei Române), gândirea fondatoare a filosofiei românești și, evident, *Monumentele eroilor culturii* înseși, toate dând seamă de „nevoia de cinstire” a acestor valori *acum*, cât: Forța adevărului (nostru - n.n.) speculativ mai pâlpaie încă”, iar nu într-un viitor iluzoriu, când, cu siguranță: „Sufletele noastre vor bate la porți pustii” (p. 206).

În accepția profesorului Alexandru Surdu, *Fântâna Kastalia* în dreptul căreia se încolonau reprezentanții cetăților, *pe ranguri administrative*, spre a porni, într-o procesiune teatralo-poetică, dar și militară și sportivă, veritabil *alai* și cortegiu public, este, simbolic vorbind, însăși *tradiția* invocată în textul, cu virtuți premonitorii *Supraviețuirea prin tradiție* (p. 15 și urm.). Locul de purificare și de început de la care pornește Calea (*he hodos*) este chiar Dreapta noastră Credință, Ortodoxia, ce cată *să ne îndrepte* și pe noi. La asta se adaugă veșmintele preoțești și militare, stindardele, cu totul: „Statornicia în umbra ocrotitoare a Sfintei Cruci” (p. 20). Și cum *tradiția este merindea sufletului*, cum obișnuiește adesea profesorul Alexandru Surdu să spună, după o vorbă a lui Liviu Rebreanu la noi tradiția... se cântă, și nu oricum, ci în gamă *pentadică*: „Doinele

marmațiene, dar și altele, bătute din tălpi, scoală și morții din morminte” . . „câtă vreme straniețea ți puriturilor nu e umbrită de ‚mieunatul de minaret’ al cântecelor din sud” (p. 21). Ca o concluzie: „Tradiția noastră sfântă este merindea Sufletului Românesc” (p. 23), veritabilă pledoarie pentru o purificare necesară, o umplere obligatorie, cu merinde spirituale, a desagilor, înaintea marii călătorii.

Următorul popas e Templul, locul unde se depuneau ofrandele și se înălțau osanale. La noi, Templul e cam *sărac* căci: „În euforia care ne-a cuprins pe toți după căderea comunismului, nimeni nu se mai gândea la necazuri”. În consecință *Planul de refacere și salvare economică* a României, publicat în 1990, în ziarul *Dimineața*, de economistul american cu origini românești Anghel Rugină (n. Vizurești, Galați, 1913 – d. Boston, S.U.A., 2008) a fost ignorat, fiind considerat mai degrabă „utopic”, cel mult o colecție de „idei”, numai bune de luat în răs, iar nu un *avertisment* sever față de „marele dezastru ce ne aștepta” (p. 77 și urm.).

Zadarnic eram somați să luăm seama că „trecerea de la socialism la capitalism” era infinit mai grea decât pasul anterior (făcut cu sprijin sovietic), iar pericolul era acela de a se *distruge* România, sub pretextul reorganizării. Termenul ce pe atunci nu ne spunea nimic, *rentabilizare*, a fost înlocuit cu o privatizare rapidă și păgubitoare. În loc de reconstrucție, *prin noi înșine*, am ales ruina economică cu orice chip, și împrumuturile păguboase de la F.M.I. Rezultatul: sărăcirea în masă și îmbogățirea rapidă a unui grup restrâns de persoane. Și iar ne reamintește profesorul Alexandru Surdu adevărul crud, anume că pericolul iminent ce ne paște este acela „de a transforma zona mioritică într-o arie protejată, o *rezervație*, căci ocazia de a deveni o *colonie* am ratat-o,” fiindcă de o colonie trebuie ca *stăpânii* să aibă grijă, să-i facă șosele, unități economice etc. Concluzia ce vine și de la Anghel Rugină : este timpul să examinăm cu mai mare grijă greșelile din trecut, dar cine s-o facă? (p. 89).

Următorul popas, Teatrul (*theatron*), „ne îndreaptă privirea spre tainele ascunse ale sufletului, spre care te conduce tragedianul”. În esență, Spectacolul (*theoresis*) declanșează emoția (*katharsis*), adică mișcă sufletul omenesc. În carte, Teatrul platonician este *Biblioteca Academiei – tezaur de cultură națională* (p. 99 și urm.) unde: „Am mers de mână cu Constantin Noica . . . și am reușit să văd pentru prima dată manuscrisele lui Mihai Eminescu, lucru care m-a impresionat. Trebuie să vă mai spun că astăzi nimeni nu le mai vede” (p. 104).

În antologia *Introducere la miracolul eminescian*⁴ Constantin Noica insistă (și se vede cu câtă trudă și osârdie!) pentru facsimilarea de urgență a *Caietelor* eminesciene, precizând că totul trebuie făcut *acum*, fără a mai aștepta ca generațiile să-și desăvârșească lucrarea, mai ales că: *Desăvârșirea înăbușă câteodată săvârșirea*.⁵ În acest scop, C. Noica însuși se angajează să revadă și să actualizeze traducerea *Criticii rațiunii pure*, a lui Immanuel Kant, efectuată de Eminescu la vârsta de 22 de ani: „Câtă vreme scrisul

frumos al lui Eminescu este clar în proporție de 95 la sută, pentru restul de 5 la sută ar fi necesară răbdarea și determinarea unui nou Perpessicius, mai ales că nu e sigur dacă Eminescu, însuși, ca orice autor, ar mai înțelege absolut tot ce a scris în febrilitatea notației”⁶. Pentru truda descifrării manuscrisului traducerii din Kant, Constantin Noica îl invită și pe Alexandru Surdu să-l ajute (ca și pe filosoful Constantin Floru, ce deținea o parte a traducerilor eminesciene, moștenite de la părinții săi ce audiaseră, la Universitate, prelegerile lui Titu Maiorescu, exemplificate cu fragmente kantiene, traduse chiar de Eminescu).

Descrierea modului de lucru al lui C. Noica la coroborarea manuscrisului cu traducerea are ceva *teatral*: „Cititorii de la Sala de manuscrise s-au plâns că făceam gălăgie, fiindcă unul citea, iar celălalt se uita pe manuscris și, cum domnul Stempel ne-a interzis să mai vorbim, ne-am mutat, cu manuscrise cu tot, pe scară. Acolo era o ladă de nisip. Pe ladă stătea Noica, la un bec slab, iar alături eu, direct pe scări: *Nu știi, zău, ce o să pățești* . . . Nu am pățit mare lucru la vremea aceea” (p. 107). Tot din acele zile datează și îndrăzneala profesorului Alexandru Surdu, povestită peste ani, când Gabriel Stempel (n. 1926) directorul de atunci al Bibliotecii Academiei nu mai avea autoritatea de a-l sancționa, de a scoate din sală un *manuscris original* eminescian și a-l arăta unor elevi de la liceul său de suflet, *Andrei Șaguna*, din Brașov: „Am luat un *Caiet*, l-am băgat sub haină și am ieșit cu el. Țineam în mână manuscrisul și îl arătam filă cu filă. *Pot să pun mâna pe el?* m-a întrebat una din eleve. *Da, puțin!* A mângâiat foaia cu o mână alb-trandafirică. După mulți ani am primit un telefon: Eu sunt eleva pe care ați lăsat-o să mângâie *Caietul* lui Eminescu. *N-am să uit lucrul acesta niciodată*” (p. 107).

Întâmplarea, uluitoare în sine, ne duce cu gândul tot la un îndemn noician: „Există o comoară de care nu ne atingem, de teamă să nu o prăpădim – sunt cele 44 de *Caiete* ale lui Eminescu. Nici un tânăr nu are acces la *Caietele* acestea. Și totuși, pentru nimeni întâlnirea cu ele n-ar fi mai răscolitoare decât pentru un tânăr deschis spre cultură.”⁷

Al patrulea popas platonician pe Calea desăvârșirii spirituale Stadionul: „Locul de întâlnire al celor mai luminați dintre grei: cântăreți, actori, poeți, tragedieni”, într-un cuvânt, al celor ce merită a purta *cununa de lauri*. Pentru Alexandru Surdu, laureații minții sunt *înțelepții traco-geților*, respectiv Salmoxis și Orfeu, personaje legendare ce s-au remarcat, printr-un comportament elevat, prin cunoștințe și întâmplări remarcabile (p. 129 și urm). Atestat istoric, dar și literar (în dialogul *Charmides*, al lui Platon) Salmoxis practica *medicina mentis et corporis* (respectiv, medicina sufletului), în vreme ce Orfeu figura primul pe *lista filosofilor*, întocmită de Hippobotos (p. 144). Considerat un cântăreț neîntrecut (ce vrăjea cu lira sa până și animalele sălbatice), Orfeu credea că *sufletul e de origină divină*, și că, doar trupul e *muritor*. De aici s-a născut și mitul salvării Euridycei, din Infern/Hades, exclusiv prin talentul muzical al lui Orfeu, mit reinventat de

Pindar, care îl plasează pe Orfeu între înțelepții mitologiei grecești. Tot Pindar ne spune că la moartea lui Orfeu, retras potrivit legendei în *munții Traciei*, muzele lui Apollo i-au luat lira și au pus-o pe cer, în Constelația ce-i poartă numele și care a inspirat și cele mai frumoase povești și poezii de dragoste de până azi. Doar legendarul poet Ovidiu a mai îndrăznit să apeleze la *lira lui Orfeu*. Filosofic vorbind, profesorul Alexandru Surdu ne amintește, după exemplul lui Orfeu, că sufletul stă ascuns în trup: „ca într-un mormânt, până când este eliberat prin moarte” (p. 145). De aceea, adepții cultului lui Salmoxis se bucurau, la moarte, în speranța că sufletul va avea o existență eroică în sălașul zeilor.

Alți filosofi locali, identificați de profesorul Alexandru Surdu în cartea sa, sunt Pittacos (prezent în *Lista* lui Diogenes, după Thales și Solon) și Anacharsis (menționat de Herodot). Acesta ar fi scris un poem „de opt sute de versuri”, despre obiceiurile sciților, de unde și expresia „a vorbi ca un scit”, adică a spune deschis adevărul (p. 146). Specifice, în opinia profesorului Alexandru Surdu, în gândirea traco-geată, rămân modestia, simplitatea și onestitatea – calități opuse vieții *libertine* a grecilor. Îndemnuri precum: „Pune frâu gurii și stomacului”, ori: „Nu caut să mă îmbogățesc, ci îmi ajunge să fiu un om mai bun” constituie baza gândirii filosofice a strămoșilor noștri, calități ce s-au păstrat până azi (mai puține decât ne-am dori, totuși -n.n.!) la populațiile românești de pe teritoriile locuite odinioară de traco-geți (p. 147).

În fine, Omphalos, punctul terminus al Căii, este, în cartea profesorului Alexandru Surdu, chiar *adevărul speculativ*, identificat *simbolic* prin cuvintele Mântuitorului: „Mărturia mea e adevărată, căci, zice Iisus, „Eu știu de unde am venit și unde Mă duc” (p. 203). Dar cum numai Iisus Hristos știe Drumul, înțeleptului nu-i rămâne decât *să-L urmeze* căci, zice Iisus, „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (*he hodos, he aletheia, kai zoe*).

În final, la capătul unui drum pentadic presărat cu *semne ale recunoștinței* pentru eroii neamului, cunoscute și identificate cu ardoare de autorul cărții, nu ne rămâne decât să credem că ele vor dăinui, la fel precum dolmenele, pentru a da și celor din viitor veste de re/cunoaștere, atunci când noi nu vom mai fi. Cândva, spunea Constantin Noica, un politician francez se întreba? *La ce bun o limbă nouă, ca limba română? Ce opere sunt în ea?*” (Louis Joly, *Du principe des nationalités*, 1863). Răspunsul e simplu : În 1863 nu fuseseră, încă, decoperite *Învățăturile lui Neagoe Basarab* și nu se bănuia că Eminescu va lăsa moștenire neamului nemuritoarele sale *Caiete*. Cine își asumă răspunderea de a șterge din cultura română, viitoarele capodopere? Chiar (și) compuse în *cheie pentadică!* Cultura nu e desfătare, ne asigură C. Noica, ci suferință surdă, a omului și a poporului. De aici vine și îngrijorarea (*sorge*) profesorului Alexandru Surdu. Creația în limba română nu este decât o justificare a Limbii naționale, veritabilul nostru erou eponim. Iar pentru a încheia tot în cheie noiciană vom spune: „Un Eminescu

al gândirii românești nu a apărut încă. Dar cine știe dacă în era mașinilor nu se va ivi unul . . .”⁸

Pe cât ne stă în putință, anticipăm că, prin seria *Vocații filosofice românești*, profesorul Alexandru Surdu o să ne anunțe o asemenea veste. Iar *Monumente pentru Eroii Culturii Române* este cheia de boltă a edificiului.

NOTE:

¹ Alexandru Surdu, *Pentamorfoza artei*, ed. a II-a, Editura Academiei Române, București, 2018.

² *Ibidem*, p. 242.

³ *Ibid.*, p. 242.

⁴ Ediție îngrijită de Marin Diaconu și G. Liiceanu, Humanitas, București, 1992.

⁵ *Ibidem*, p. 32.

⁶ *Ibid.*

⁷ C. Noica, *op. cit.*, în Alexandru Surdu, *Monumente...*, p. 11.

⁸ Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Editura Eminescu, București, 1987, p. 9.

LINA CODREANU

Poetul - solitar călător prin Timp

Veterana revistă ieșeană *Convorbiri literare* a statuat de peste un secol și jumătate *Un vis al inteligenței libere*, după cum sună titlul lui Cassian Maria Spiridon pe una din cărțile cuprinse de bogatul său palmares scriitoricesc. Activitatea diriguitorului revistei însumează peste 50 de cărți editate, cu profiluri variate: poezie, cercetare monografică, eseistică, „atitudine” literară (critică și istorie literară), interviu, istorie contemporană.

În arealul poetic, intrarea lui Cassian Maria Spiridon s-a produs de multă vreme, primul volum apărându-i în urmă cu peste trei decenii (1985, *Pornind de la zero*, reeditat „necenzurat” în 2015). Ieșeanul și-a realizat opera în mod dialectic, „de la zero”, cum bine zice. Ca raționalist, întâi de toate, a cercetat lirica lexematică fiind „în căutarea sensului” și, intuind lesne imaginea de dincolo de cuvinte, a „gândit despre poezie” din postura unui creator *metaliric*. De aici, poate, *Gânduri despre poezie* (2010) ori *Alte gânduri despre poezie* (2017), eseurile iscate de problematica din *Poezia*, revistă de cultură poetică fondată în 1994. Nu e mirător că în 2018, vine cu

o „aplicație” prin lirica din *Cu gândiri și cu imagini* (București, Editura Cartea Românească).

Drept titlu și moto pentru volum, autorul alege o sintagmă eminesciană – „Cu gândiri și cu imagini” – trimitând *ab initio* la condiția artei și a creatorului. Arhitecturarea interioară se articulează pe mai multe cicluri lirice – *Fusul încrestat*, *Întunecate catarge*, *Încărcatele nopți*, *Condeiu de lacrimi*, *Sunt cuvinte* – dar fiecare grupaj absoarbe teme și motive general umane: timpul, viața, credința, iubirea, marea, moartea ș.c.l.

În primul grupaj poetic, *Fusul încrestat*, călătoria poetului în timp și spațiu mediteranean se derulează întretesând mitologia greacă cu cea biblică: „sunt călător printre pustiuri” (p. 18). Mișcarea alegră în preajma ruinelor antice, pe stâncile învăluite-n legendă, sub bolțile copleșitoare ale lăcașelor de cult, pe Muntele Athos, spre Iordan, în ansamblu, conduce la devalorarea stilistică a mișcării lirice interioare. Solitar și smerit, poetul e în căutarea sinelui, înfrigorat de gândul efemerității lumii (*ta panta rhei*). Are conștientă că aproape nimic nu oprește *trecerea* marcată pe *fusul încrestat*, singura clipă de *amânare* fiind în rugăciune pe Sfântul Munte: „încremenit pe Athos/ muntele Maicii Preacurate/ timpul nu ne mai măsoară” (p. 22).

Răsfirate, „gândirile” lui se ordonează estetic și filosofic în jurul *luminii primordiale* a Atotfăcătorului, care pe toate cele „netocmite și nevăzute” din lut le-a făcut. Devine copleșitoare avalanșa binefăcătoare a *luminilor*: cele din turnurile Sagradei, lumina rugăciunii de dimineață, strălucirea mozaicurilor sfinților din Agia Sofia ori ivirea zorilor „cu o lumină lină/ a Duhului/ ce împresoară Tată și Fi” (p. 22).

Cassian Maria Spiridon creează impresia unui stil arid, precum peisajul de pe Muntele Athos, dar austeritatea este spulberată de zvâcnirea vreunui chiparos până-n punctul de sprijin al Cerului, încât, într-o străfulgerare metaforică degetul lui Dumnezeu atinge creasta stâncilor. E punctul delicat pe care poetul îl atinge în sensibilitatea lecturală. Puțini sunt cei care deschid uși de receptare estetică.

„Marea trecere” nu cunoaște stagnare, totuși, „destrămarea”, ca să vorbim în termenii poetului Lucian Blaga, poate fi întârziată, chiar eternizată prin smulgerea clipei de iubire din neagra uitare, cum scria alt poet interbelic, Vasile Voiculescu: „Dragostea-i unica vecie dată nouă” (*CLXXXIII*). Este dimensiunea lirică a ciclului *Întunecatele catarge*. Anotimpurile călătoresc / curg unul înspre altul, fiindcă din „pomul vieții”, neconținut, timpul își ia singur ofranda. Lumina știut binefăcătoare devine vulnerabilă sub amenințarea curgerii: „lumina de raze/ abia mai palpită” (*ce ne îndeamnă*), „înserarea acoperă ograda” (p. 41), sclipirile devin „întunecate” iar „o lumină/ pâlpâie ca o lumânare/ băntuie în curentul nopții” (*în buna îngemănare*). Pentru aceea, culoarea și sunetul, ierburile și vietățile, marea și pădurea se așază cu obstinație ca obstacole în calea Timpului. Dintre toate, doar „unul lângă altul” „mână-n mână” și „suflet cu suflet/ ca-ntr-o rugăciune”, doar cuplul adamic se poate abstrage curgerii inexorabile în „alți

timi”: „suntem împreună/ Evă și Adam/ ce-au refuzat/ să guste mărul” (p. 41).

Deși ajustat cu o conștientizare acută a solitudinii de înger căzut (*totuna cu pământul*), dar și cu o abandonare a sinelui – „de mine nu voi să mai știu” (*cu involburate nopți*) – pe o similară coordonată tematică se înscrie și ciclul *Încărcatele nopți*. Egocentrismul liric este raportat la durată, fățiș: „nu timpul pe care-l avem de soartă-i puțin/ ci mult/ nesfârșit e cel pe care atât de ușor/ cu mare risipă îl pierdem” (*uităm să fim vii*). Succesiunea viață-moarte desenează cercul nesfârșirii (semnul lui Uroboros) în care clipa devine tangentă cu neantul (*cu neantul la ușă*). Umirile cresc, semnele năruirii se preling în întrebări fără răspuns: „unde e fața uimită de splendoarea vieții/ unde e chipul în care iubirea/ și-a săpat sigiliul/ unde-s primăvara vara/ și toamna cu frunzele-i de aur/ unde-s eu/ și sufletul pe unde rățăcește/ corabie/ fără de cârmă vâsle și-ncăpătoare pânze/catarg înalt și despuiat/ covârșitoare noapte” (p. 89).

Atent la „mișcarea” vieții, poetul surprinde, în grupajul *Condeii de lacrimi*, semnele *călătoriei*, „fără de sfârșit” „cătore locul unde credem că viața/ își are un sens” (*călătoria*): stolurile de grauri, corăbiile, bicicleta, anotimpurile, nașterea ori nunta. Versurile prind tonuri optimiste prin găsierea căilor către sensurile vieții (*nu în zadar*), dar și vibrații grave sub spectrul pluvios-apocaliptic (*nu mă chema*). În mod paradoxal, „pașii” zadarnicilor călătorii duc spre „stația finală”, fiindcă „Veșnică trecere –/ Asta e tot”, cum esențializa Eminescu.

Poemele din ciclul liric final, *Sînt cuvinte*, se armonizează într-o poezie existențială, mult mai intens decât în cele anterioare. Într-un limbaj și o versificație moderne, poetul circumscrie viziunea poetică a astralului, accentuând asupra bivalenței Timpului. Lumea este etern vegheată de puzderia de stele (*atât de puține*), între care, Cassiopeea din circumpolara „adunarea nordică de stele cinci” are statut privilegiat. Revelatoare, nu o dată, rămâne antiteza între clipa „turnată” a stelelor și neîndurătoarele „metamorfoze/ omidă/ crisalidă/ fluture plin de culoare...” (*metamorfoze*).

Loc privilegiat are și Poetul care, asemenea stelelor, privește călătoria mulțimii „ca la teatru”, asumându-și responsabilitatea de veghetor estetic (*există un loc*). Cu amărăciune contemplativă, își vizualizează etapele propriei vieți măcinate, rând pe rând, la moara Destinului: „scurtă-i fericirea/ dar cu cât folos/ când la moara vieții/ roata se-nvârte/ macină/ clipă după clipă” (*cad și ne astupă*).

Verticalitatea auctorială conduce către coloana cu intarsii lirice: *Timpul*. Dincolo de concretețea obiectuală, poetul percepe și emite, cu luciditatea tipică unui raționalist, concluzii ce au în vedere ireversibilitatea timpului (*fugit irreparabile tempus*) și soarta trecătoare (*fortuna labilis*). De aceea formula întregii cărți a lui Cassian Maria Spiridon – *Cu gândiri și cu imagini* stă sub umbrela „poeziei existențiale”, care asimilează într-o ritmicitate raveliană credința, eroticul, peisagistica ori filosofia vieții.

Merg acasă

*Merg acasă, dar “acasă” proptește poarta
pe dinăuntru.*

*Privesc peste gard umbra unui copil
desenând potecile grădinii
destrămate, ca hainele roase la coate.*

*Nucă decojită de lume
alunec în spărtura întoarcerii
pe sub lava de frunze moarte
până la rădăcina crucii de salcâm
pe care nu se mai disting numele.*

Merg acasă

*Dar acasă nu mai locuiește cuvântul
s-a topit și toamna, acasă
vântul înghețat mătură memoria.*

O dimineață oarecare

*Aș vrea să-mi pice moartea într-o dimineață
când respiră orizontul fulgerând linia de ceață
până când izul de proaspăt nu s-a diluat în capcanele zilei
până când tăria lui încă tulbură
coardele ofilite ale simțurilor.*

Și chiar dacă, doar ecouri

*se vor repeta din ce în ce mai stins
ca ochiurile de apă stârnite de piatra
aruncată cu putere cândva, de pe mal*

aș vrea să-mi pice moartea într-o dimineață

cum pică nașterea, din întuneric în lumină

Nicolae Mares despre Mihai Eminescu în limba polonă

Cuvinte memorabile a scris despre Eminescu, între mulți alții, Constantin Noica: „Dacă nu ne vom hrăni cu Eminescu, vom rămâne în cultură mai departe înfometaji”, căci „măsura noastră este Eminescu”, îndemnându-ne „a-l cunoaște mai bine pe Eminescu noi înșine și a-l face mai bine cunoscut întregii lumi”.

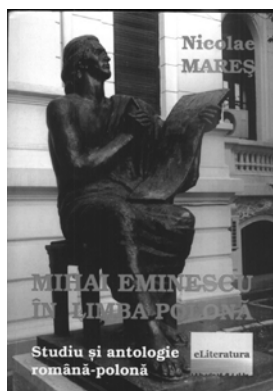
A-l face cunoscut lumii înseamnă, evident, a-l traduce, o treabă cu adevărat patriotică, întrucât „rareori un neam întreg s-a regăsit într-un poet cu atâta spontaneitate și atâta fervoare cu care neamul românesc s-a regăsit în opera lui Mihai Eminescu”(Mircea Eliade).

Eminescu a fost tradus încă din timpul vieții sale; primele traduceri se fac în limba germană, datorită reginei Elisabeta (Carmen Sylva) și Mitei Kremnitz, la îndemnul lui Titu Maiorescu, în vol. *Rumänische Dichtungen* (Leipzig), în ediția din 1881 figurând cu 21 de poeme, în ediția a II-a, 1883, fiind inclus și *Luceafărul*, tradus de Mite Kremnitz după manuscris.

De atunci, Poetul nostru „nepereche” („M. Eminescu ne rămâne în poezia noastră, nepereche”(G. Călinescu) a fost tradus în „64 de limbi și literaturi”, conform volumului omagial din 2000, *Eminescu – peste nemărginirea timpului* (alcătuit de Cristiana Crăciun și Victor Crăciun) și, ulterior, în 80 de limbi, conform Catincăi Agache, *Însemne ale nemuririi eminesciene* (2016). (Înlătur cu bună credință aberațiile unui bătrân conform căruia Eminescu a fost tradus în peste 300 de limbi).

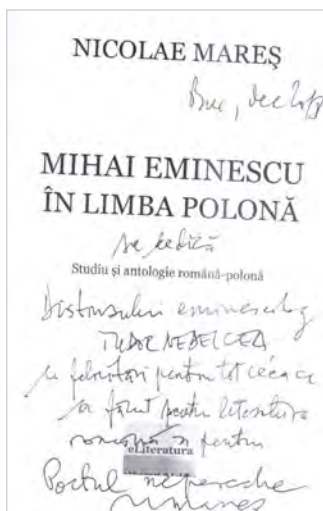
Recent, scriitorul și diplomatul de excepție, Nicolae Mares, ne prezintă volumul *Mihai Eminescu în limba polonă. Studiu și antologie română-polonă* (București, eLiteratura, 2018). „Practic, Nicolae Mares regândește gândirea lui Eminescu, oferindu-ne un captivant spectacol intelectual”, cum precizează, cu teimei, Alex Ștefănescu în prefața lucrării.

Născut în localitatea prahoveană Măgurele, la 18 aprilie 1938, Nicolae Mares își începe cursurile universitare la Facultatea de Filosofie a Universității din București (1959-1960) și le finalizează la Facultatea de Limba și Literatura Polonă a Universității din Varșovia (1961-1966), unde-și susține masteratul cu teza *Tadeu Hasdeu, reprezentant al iluminismului polonez* (1966, publicată în 1971). Își susține doctoratul cu o teză despre Papa Ioan Paul al II-lea, subiect mult îndrăgit, acest papă cu origini românești, despre care aduce contribuții esențiale. (*Ioan Paul al II-lea. Papă*

pentru mileniul al III-lea (2001); *Receptarea Papei Ioan Paul al II-lea în România* (2004); *Ioan Paul al II-lea – un Papă Sfânt* (2009); *Sfântul Ioan Paul cel Mare* (2015). Îmbrățișează de tânăr cariera diplomatică, pentru care avea vocație, remarcându-se în toate funcțiile de la misiunile diplomatice din exterior cât și din centrala Ministerului Afacerilor Externe: atașat cultural, consilier și ministru-plenipotențiar la Ambasada Română din Varșovia, primul șef al misiunii diplomatice a României la Skopje, director al Centrului Cultural Român de la Paris, directorul Direcției României din Afara Granițelor din M.A.E.).

A debutat la Varșovia în publicația *Przeгляд Humanistyczny*, în anul 1965, cu un studiu-evocare despre Tudor Vianu, tot în revista respectivă despre „Receptarea în România a poetului Adam Mickiewicz” (Pan Tadeusz) în traducerea lui Miron Radu Paraschivescu, precum și a romanticului Juliusz Slowacki. În același timp a colaborat la Postul Național Polonez de Radio, la redacția de emisiuni muzicale (1965-1966); la 4 iunie 1966 i-a apărut în *Viața studentescă* reportajul „Privește Craiul Sigismund” și poezii în *Amfiteatru*. În 1971 a publicat la Editura Științifică, monografia *Republica Populară Polonă*, iar la „Meridiane” *Varșovia*. În colecția „101 cărți” a Editurii Junimea din Iași i-a apărut florilegiul aforistic al poetului Stanislaw Jerzy Lec: *Gânduri nepieptănate*. Ca traducător, aforist, poet și eseist a colaborat/colaborează la *Steaua*, *Tribuna*, *România literară*, *Contemporanul*, *Familia*, *Convorbiri literare*, *Ateneu*, *Luceafărul*, *Argeș*, *Flacăra*, *Vatra*, *Viața românească*, *Portal Măiastra*, *Diplomat Club*, *Punctul critic* etc. Dintre contribuțiile esențiale istorico-literare aduse reținem volumele: *Lucian Blaga – diplomat la Varșovia* (2011) și *Lucian Blaga – epistolarul de la Academia Română* (2012), *Eugen Ionescu – diplomat român în Franța* (2012), *Relații româno-polone de-a lungul secolelor* (2013), *Istorie – diplomație (eseuri)* (2013), *Artă-literatură (eseuri)* (2014) etc. A tradus din Karol Wojtyła (Papa Ioan Paul al II-lea) piesa *În fața magazinului bijutierului* (montată de C. Dinischiotu și jucată din 1991 la Radio România), *Poeme* (1992), *Triptic roman* (2003), *Cugetări* (2003), *Dragostea, totul mi-a explicat* (2004), *Sculați-vă să mergem* (2009), dar și din alți scriitori polonezi, recent antologia *101 poeți polonezi* la Editura Academiei. În anul împlinirii a opt decenii de viață, Nicolae Mareș a publicat din Karol Wojtyła *Exiști*, *Poeme alese* și *Maxime militante*.

Meritul fundamental al diplomatului și istoricului literar Nicolae Mureș – pe lângă „dezvăluirea” profundă și reală a celui mai celebru papă din istoria Vaticanului – este studiul exhaustiv privind prezența „românului absolut” (Petre Țuțea) în cultură și spiritualitatea poloneză.

Cum era de așteptat, doritor de a cunoaște nu numai istoria neamului său, ci și a popoarelor Europei, Eminescu a studiat și istoria Poloniei „cu multă acribie”, cum consemnează N. Mureș, încă din timpul studenției. În 1874, vizitează Cracovia („Roma slavă”), apoi la Lwow vizitează Biserica moldovenească, ctitorită de Vasile Lupu, Polonia fiind considerată țară occidentală, învecinată cu Moldova. O însemnare eminesciană consemnată de N. Mureș fascinează și azi: „Când simte cineva bătaia inimii polone, când simte sufletul național îmbălsămat de poezie, înduioșat de muzică, atuncea lumea are voie a-l taxa de nebun, dacă el ar susține de exemplu că Polonia e pe moarte sau că va muri. Și poate are să moară corpul națiunii când sufletul ei trăiește?” (Mss 2262). Eminescu se referă la teritoriile poloneze aflate sub stăpâniri străine și la cele trei dezmembrări ale țării din 1773, 1792 și 1795, sursele sale fiind de sorginte germană, *istoricul* Eminescu (vezi și Tudor Nedelcea, *Eminescu, istoricul*, Ed. „Scrisul românesc”, Craiova, 1998) fiind astfel precursorul lui Hasdeu, Bianu, Iorga, P.P. Panaitescu, Grigore Nadriș și Corfus în studierea istoriei poloneze. Eminescu își începe studiul său prin a desluși originea numelui țării (de la cuvântul „pole”), primele forme de organizare statală (conducătorul era un „piast”), creștinarea polonezilor și ajutorul dat de Sfântul Scaun, cronologia principalelor evenimente istorice și a conducătorilor (Ludovic, Cazimir, Vladislav, Jan Sobeski etc.). Concluzia autorului este edificatoare: „Cred că puțini dintre contemporanii săi de pretutindeni erau atât de bine informați cu privire la istoria Poloniei”.

Nu întâmplător, N. Iorga, ales membru de onoare al Academiei de Știință din Cracovia (1923), a ținut la decernarea titlului, în iunie 1924, sub cupola Universității Jagiellone o conferință despre Eminescu și a prefăcut antologia eminesciană alcătuită de Emil Zegadlowicz, în 1933, prefăcută încheiată magistral: „Națiunile se apropie unele de altele prin truda celor de jos și prin elanul spiritelor creatoare. Eminescu are, fără îndoială, partea sa de contribuție la această comuniune de suflet între polonezi și români, comuniune pe care vor fi visat strămoșii noștri, care s-au întâlnit nu o dată ca tovarăși în frumoasa luptă pentru creștinătate”.

Un capitol extrem de interesant și inedit totodată Nicolae Mureș îl consacră Sfântului Ioan Paul al II-lea cel Mare și Eminescu. Muncitor într-o carieră de piatră și într-un combinat chimic, actor, dramaturg, filosof, profesor universitar, episcop și cardinal, Karol Wojtla a devenit cel mai carismatic Papă (1978-2005), cu un rol imens pe scena lumii, rol recunoscut de cei doi lideri mondiali G.W. Bush și M. Gorbaciov (ultimul recunoscând că „a fost umanistul numărul 1 pe această planetă”). Pentru noi, românii este îmbucurător și ne onorează faptul că Ioan Paul al II-lea este primul Papă care l-a evocat pe Eminescu al nostru. În Piața Sf. Petru din cetatea Eternă, Papa

Ioan Paul al II-lea a rostit, în limba română, poezia lui Eminescu din 1879, *Rugăciune* (Câți din țară cunoșteau că autorul *Luceafărului* a fost și un poet creștin!). Cu prilejul vizitei sale istorice la București (7-9 mai 1999), îl invocă din nou pe Eminescu printre personalitățile „Grădinii Maicii Domnului”. Vorbind despre „felurile suflete ale creștinismului” realizate „în decursul istoriei voastre”, Suveranul pontif a subliniat și rolul Școlii Ardelene „școala născută în acel Blaj, pe care același Eminescu l-a salutat, nu întâmplător, ca «mica Romă»”. Amintind de predica de la Parcul Izvor din București, în care românii au scandat „Unitate! Unitate!”, Papa a mărturisit (și a profețit): „Aici am trecut pragul Speranței!”. „Așa a fost pusă ca stat - comentează N. Mareș - România și noi, românii ca națiune, prin Eminescu, la temelia lumii noi și a noii Europe. Poetul român figura deja, din porunca Pontifului, în Analele Vaticanului, printre marii gânditori creștini europeni”.

Întăresc această afirmație a lui N. Mareș cu scrisoarea primită de mine de la Vatican (Papa nu mai putea semna) după primirea cărții mele, *Eminescu, și cugetarea sacră* (ediția a II-a, 2000), scrisoare pe care o redau în anexă.

Nicolae Mareș a identificat 20 de literați polonezi care s-au aplecat asupra creației eminesciene, făcând de fapt, radiografia unui secol de receptare a Poetului nostru național în limba și cultura poloneză. Ne facem datoria de onoare să-i menționăm, cel puțin, pe acești literați polonezi: Emil Zegadłowicz (care l-a numit pe Eminescu „un strălucitor meteor”), Stanisław Dobrowolski, Wiktor Wiecki, Kazimiera Illakowiczówna, Anna Kamińska, W. Lewik, L. Lewin, W. Slobodnik, Adam Kozłowski, Danuta Bienkowska etc., pe compozitorul Z. Lubicz (Skibowski), pe graficienii, L. Salmen și W. Rola Piekarski.

Amărăciunea autorului, datorită faptului că „din 1989 până în prezent nimic despre Eminescu nu s-a mai petrecut în Polonia, în ciuda faptului că un institut așa-zis cultural funcționează de peste un deceniu la Varșovia” este îndreptățită și ea trebuie să dea de gândit autorităților românești și să remedieze urgent această situație intolerabilă. În aceste instituții trebuie să activeze oameni de cultură cu vocație și dragoste de țară și de valorile naționale și nicidecum simpli funcționari numiți doar pe criterii politice sau clientelare.

Partea a doua a cărții lui Nicolae Mareș, *Mihai Eminescu în limba polonă*, este, de fapt o antologie din poeziile eminesciene (*Rugăciunea unui dac, Odă* (în metru antic), *Împărat și proletar, Se bate miezul nopții, La steaua, Crăiasa din povești, Singurătate, Departate sunt de tine, Afară-i toamnă, Somnoroase păsărele, Și dacă..., Pe aceeași ulicioară, Egiptul, Cugetările sărmanului Dionis, Pajul Cupidon, De câte ori, iubito, Adio, Ce e amorul?, Peste vârfuri, Rugăciune, Pe lângă plopii fără soț, Ce te legeni, Lasă-ți lumea, Criticilor mei, Sara pe deal, De ce nu-mi vii, Revedere, Kamadeva, Dintre sute de catarge, Mai am un singur dor, Scrisoarea II,*

Călin, Glossa, Scrisoarea III, Andrei Mureșan, Doina, Luceafărul, Hyperion, Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie!) traduse în limba poloneză.

Ultima parte , a III-a, prezintă, cronologic, *Eminescu și epoca sa și Reflexii și gânduri despre Eminescu* exprimate de Arghezi, Bacovia, Alain Bosquet, Slavici, G.B. Shaw, Mircea Eliade, Nichita Stănescu, Emil Cioran, Veronica Micle, Silvia Pankhurst, Vlahuță, precum și necesară bibliografie.

Prin recenta sa carte, *Mihai Eminescu în limba polonă*, Nicolae Măreș se impune în rândul eminescologilor contemporani, aducând contribuții esențiale nu numai privind tema propusă, dar și de istorie literară și culturală, creând o autentică punte între cele două culturi. Scrisă cu acribie științifică și într-un stil adecvat, folosind surse arhivistice și bibliografice diverse, Nicolae Măreș dovedește, la cei 80 de ani, că este mereu tânăr și surprinzător în cele ale creației.

THEODOR DAMIAN

Despre iubire încă ceva

După un roman care ar fi meritat un mare premiu literar (*Fatimata*, Ed. Arania, Brașov, 1995) și după alte volume publicate până în prezent, Mihaela Malea Stroe revine, masiv și calitativ, pe scena literară actuală, ca romancier, cu o nouă scriere la fel de valoroasă și captivantă ca și cealaltă, însă de dimensiuni mult mai mari: *Seara nucilor verzi* (Ed. Eikon, București, 2018, 550 pp.).

Am spus „valoroasă și captivantă” pentru mai multe motive, indicând aici faptul că valoarea, între altele, constă și în capacitatea autorului de a-și cuceri cititorul și de a-l lua în captivitate. Cu alte cuvinte, înaintând în lectură, cititorul nu-și mai aparține sieși, ci e dirijat de autor în privința mișcărilor interioare, una dintre acestea, poate cea mai simplă, fiind decizia ca – în loc să facă altceva – să rămână spectator în sala unde se joacă piesa, ba mai mult, uneori să fie și participant pe scenă la desfășurarea evenimentelor.

Așadar iată câteva motive pentru care am considerat volumul valoros și captivant: întâi – ține treaz interesul pentru lectură, îl provoacă pe cititor la un continuu exercițiu de gândire critică, apoi pentru frumusețea expresiei și a metaforei presărate peste tot ca o ploaie de flori ce cade peste mirii care tocmai au ieșit legați pe veci de la taina cununiei, pentru felul cum te face să

vizualizezi și să participi – mental și sentimental – intrând în poveste, pentru capacitatea autoarei de a transmite trăirile ei, durerea și bucuria deopotrivă, pentru stilul suplu, elegant, negrăbit și nesuperficial, complex dar clar, pentru capacitatea autoarei de a păstra coerența narațiunii într-o complicată scenă de viață unde multiplele aspecte ale tramei se ramifică, se suprapun, se întrepătrund, fără a crea nici cea mai mică încurcătură sau confuzie.

Seara nucilor verzi este o poveste de iubire. Ca orice poveste, e unică în felul ei, cu elemente specifice doar acestui caz, dar conectată și cu altele în care cititorul se poate recunoaște într-un fel sau altul. Dimensiunea transcendentă a iubirii, atât la nivel teologic, cât și filosofic, vizibilă în toate fazele desfășurării acțiunii, indică puterea transfiguratoare a acesteia, confirmă axioma biblică despre dragoste ca fiind mai tare decât moartea, ca fiind ea însăși imensitate și fereastră spre infinit, astfel făcând pe cel cuprins de ea să trăiască exclusiv pentru celălalt sau, altfel spus, să trăiască în lume ca și cum n-ar fi, dar lipsa lui să se simtă, să trăiască surprins de tot și de toate, în continuă mișcare, ca și cum ar trăi permanent cu fața spre o nouă zidire a lumii.

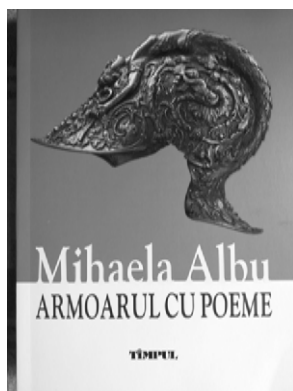
Aspectul transcendent este vizibil și în strânsa împletire dintre realitate și vis, autoarea descriind cu lux de amănunte modul cum visul îi „proorocește” realitatea și cum aceasta este trăită, fără a fi denaturată, sub imperiul visului.

Chiar iubirea fizică, în roman, are o puternică dimensiune metafizică, ea fiind resimțită ca un nou început al tuturor lucrurilor, când privești cu uimire propria ta transfigurare pătruns, cuprins, copleșit de ea ca de sfințenia unei rugăciuni pe care o faci, în momente extreme, cu neașteptată și inexplicabilă intensitate.

Citind acest roman simți cum te îmbogățești interior și cât de mult îi datorezi autoarei.

Mihaela Albu – *Armoarul cu poeme*

Ziaristă și creatoare de reviste (*Carmina Balcanica*, *Antilethe*), scriitoare (poetă și prozatoare), istoric literar al exilului românesc și profesor universitar doctor (la Universitatea din Craiova – între 1975-2010, la Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Jurnalism, București – între 2010-2012, dar și la Universitatea Columbia, New York – între 1999 și 2004), Mihaela Albu și-a ilustrat recent vocația ei literară cu o nouă carte de poezie, a șasea, *Armoarul cu poeme*, apărută la Editura Timpul, Iași, în 2018.

Este un volum nu numai nou, ci și înnoitor în creația ei lirică și chiar în peisajul poeziei românești prin asumarea intertextualității într-un mod programatic și mult mai profund decât se întâmplase până acum. Mai exact, fiecare dintre cele 50 de poezii care alcătuiesc volumul, scrisă pe câte o pagină impară, își are un pandant tematic în câte un fragment sau, mai rar, în câte două, transcrise pe pagina pară anterioară și selectate din poeți români ori străini, ale căror versuri au avut un pregnant ecou în mintea și inima autoarei. S-ar zice că este vorba despre o miniantologie afectivă, din care se inspiră poeziile originale ale autoarei, dar corespondențele între cele două serii de texte sunt mult mai numeroase, mai strânse și mai intime.

Deși cultivă o intertextualitate la nivelul motivelor tematice, al conținuturilor abordate, Mihaela Albu nu neglijează nici unele transferuri de expresie, prin unele sintagme rediate distinctiv, cu italice, și integrate osmotic în poeziile sale, păstrându-și însă stilul personal, propriile sale modalități de expresie. Un transfer expresiv inteligent și inspirat îl constituie chiar termenul *armoar* din titlul volumului, un neologism inventat de autoare după francezul *armoire*, al cărui echivalent în română este cuvântul *dulap*.

Așadar, autoarea nu imită felul de a se exprima al altor poeți (cum procedează Mircea Cărtărescu în *Leviathanul* său), ci intră în starea de spirit, în atmosfera lor spirituală, pe care o trece prin filtrul propriei sensibilități, astfel încât, în măsura în care reia și unele expresii ale altora, le imprimă și acestora pecetea eului său liric.

Un dialog intertextual atât de fond, cât și expresiv întâlnim chiar în debutul volumului, unde unui fragment ales nu întâmplător din poezia *Dulapurile cu poezii* semnată de Gabriela Melinescu îi corespunde poezia Mihaelei Albu, intitulată *Îți scriu*. În fragmentul citat din Gabriela Melinescu este vorba despre un dulap imaginar cu poezii pe care poeta le va trimite sub

forma de scrisori unui adresant real, dar și imaginar, de vreme ce acesta nu mai are nicio adresă. Mihaela Albu reia motivul scrisorilor poetice și îl transformă, amintind de dificultatea prinderii sentimentelor în cuvinte, pentru a conchide că, deși i-a adresat destinatarului „din când în când ... un sonet chiar și o odă”, nu va înceta să îi scrie scrisori, dar în gând, cu poezii nescrise, însă visate. Poeta include în textul său și expresia „dulapurile cu poezii”, dându-i însă un alt sens, o altă întrebuintare, de depozite din casa primitivului, care pare a fi iubitul, dar poate fi și oricare alt cititor, însă cu condiția să fie unul în care știe că poate avea încredere: „Știu că tu poți să le citești/ Știu/ că numai tu poți depozita în casa ta/ toate dulapurile de poezii// cu poezii/ nescrise vreodată/ dar totdeauna visate...” (Îți scriu).

Pentru că nu împrumută ca atare diversele motive de inspirație, ci dialoghează cu fondul lor ideatico-afectiv, Mihaela Albu ajunge să le confere noi conotații, propriile sale sentimente și stări de spirit chiar și atunci când doar le explicitează, dând la iveală ceea ce ele conțin în mod concentrat și mai mult implicit. Unei revelații a lui Horia Bădescu despre o noapte în care „poți iubi,.../ poți uita anii care se-adună la număr...” (*De iuventute*), poeta îi răspunde cu o poezie dedicată Aurorii Cornu, în care îi preamărește frumusețea atracțioasă dintr-o noapte albastră (*Noaptea aceea!*). Un vers al Ioanei Diaconescu, „Părei enigmaticul prinț cel mușcat de tăcere” (*Madrigal*) este „detaliat” și transfigurat într-o poezie despre „prințul din poveștile așteptate/ vrăjit de miracol”, nimeni altul decât poetul despre care spune: „Ai venit cu așteptate poeme/ ascunse cu grijă/ nu știai/ cui să le cânti”.

Nu o dată, autoarea *Armoarului* ajunge să inverseze sensurile încifrate în imaginile folosite ca punct de plecare. În poezia *O iluzie*, pornind de la o imagine a lui Lucian Blaga din *Amurg de toamnă*, în care poetul simte că sufletul devine firav în prag de toamnă și trebuie protejat pentru a nu se prăbuși de greutatea luminii, autoarea afirmă că orice poet își ascunde sufletul în versurile cu care îl acoperă ca „strajă împotriva lumii” (nu a luminii!) și, de aceea, conchide că „Înțelesul nu le ajunge oamenilor/ decât odată cu sufletul său...” (*O iluzie*), lăsându-ne să înțelegem că, așa cum este acoperit, tot așa eul liric trebuie să fie și descoperit din veșmintele sale poetice.

Deși motivele inspiratoare sunt diverse, totuși volumul are un conținut unitar. Adresate cu încredere unui cititor-primitiv de poezii nescrise, de visuri, cele scrise și conținute de *Armoar* pot fi socotite poeme de dragoste, dar în sensul cel mai larg al termenului, care nu exclude câtuși de puțin ca sufletul să fie îmbătat și „de aer și de univers” (*Șansa*). În măsura în care celebrează iubirea, poeta o situează în curgerea inexorabilă a timpului, un motiv care este cel mai frecvent invocat în volum. De obicei, ea acceptă cu resemnare tăvălugul timpului, uneori cu seninătate și ușoară nostalgie (*Vasul, De-aș avea timp, Autoportret, A fost pe aici Tinerețea ș.a.*), alteori cu dorința stării pe loc, dacă nu a revenirii zăpezilor de altădată

(*Încetinire, Vis de toamnă, Dorință, Neterminat...încă* etc.), uneori cu întristare (*Toamna asta, Pe drum, Vis de toamnă*, etc.), altele chiar cu accente dramatice (ca în în poezia *Colind poetului*, subintitulată sugesativ *În toamna rece răsucită-n iarnă*, dar și în altele, ca *Dați-mi vin...* etc.). De aici, o varietate de sentimente în unitatea tematică, de conținut a volumului.

La caracterul unitar al cărții contribuie și stilul expresiv al Mihaelei Albu, care, în recenta sa carte, adoptă, în cea mai mare parte, un discurs liber, dezinvolt, nu lipsit însă de concentrare și de propriul său ritm interior, care, de aceea, nu intră în conflict cu rigorile versului clasic, prezent și el în câteva poezii. Stilistic, autoarea are știința transfigurării artistice a fiecăruia din textele sale, chiar și atunci când practică notația realistă a unei conversații sau a unui peisaj, inculcând realului un alt înțeles și transpunându-l într-un alt plan de semnificații decât cel aparent descriptiv. Printr-o reușită și insolită comparație, poeta transformă un peisaj sătesc actual într-o lume de altădată, de vechimi seculare: „Mașina lăsa în urmă sat după sat/ case din alt secol/ un fost conac/ ca o doamnă cu haină de blană roasă de molii” (*O poveste neștiută*). În același text, prin simpla mențiune potrivit căreia, de la discuția despre modernism și postmodernism, ea și partenerul de conversație încep spontan să recite din clasici, poeta ne introduce în regatul poeziei autentice, cu șansa perenității. În alt text, în cheie simbolistă, ca ecou la un vers de Dumitru Ichim, „Găsesc pământ în mine și sorți de încolțire” (*Acatistul fratelui câine*), Mihaela Albu își îndreaptă speranța și chemarea spre Unul divin: „Dă-mi verdele frunzei și viața de ieri,/ Lasă-mi în trunchi amintirea înfocatelor veri/ Mai lasă-mi pe creștet a soarelui rotire/ Ca să găsesc în mine și sorți de încolțire” (*Dorință*).

În final, mă întreb și eu, ca și poeta, ce este și cum se naște poezia și răspund, ca și ea, că „Poezia/ nu se supune obișnuitelor/ distincții cotidiene” (*Nesupusă, Poezia*). Pentru că izvorul cel mai tainic al poeziei se află în sufletul de necuprins al izvoditorului ei, adaug, totodată, și concluzia ultimei poezii din *Armoar*: „Dar:/ ce e// în fond// un poet/ nimeni nu știe”.

Despre ce este sau cum este poezia Mihaelei Albu, aș putea cita și aprecieri din *Referințele critice* de la sfârșitul volumului, dar, pentru că intertextualitatea *Armoarului cu poeme* trece prin sufletul autoarei, mă limitez la o frază a lui Dan Anghelescu de pe coperta a IV a cărții: „starea fremătător-înfiorată a poeziei pare să fie chiar aerul, cu totul aparte, pe care-l respiră Mihaela Albu în tentativele ei de exprimare lirică.”

Măine

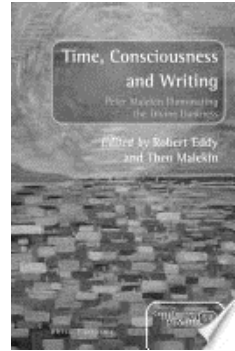
*Se plimbă ca o lebădă rătăcită, privirea.
Pe lacul imaginar, doar ceață.
Lin se prelinge spre culise,
balul mascat al vorbelor.
În urmă, poteci de petale ofilite,
urme ale pașilor de ieri.
Fardul arămiu al soarelui clipind în stingere
amăgește răsăritul
privind înapoi pe sub nori.
Măine o să fie o zi frumoasă!
Măine...*

Năluca

*De la o vreme
o nălucă îmi trece pe furiș
răzorul trupului.
Vine și-mi spune
Să mă dau mai încolo
că pe locul acesta
s-a plătit deja arvuna.
-Ei, și unde să mă duc?
și locul cui să-l iau
tocmai acum, când a căzut bruma?
-Dar nici nu se pune problema
să iei locul altcuiva
(slobozește năluca pe nări fumul cuvintelor)
lucurile stau exact invers...
și-mi întinde luleaua de os sidefiu a împăcării.
Nedumerirea îmi dă roată ca fluturii
și naște tăceri în aerul tot mai subțire.
-Nu te mai face că nu înțelegi
mai aud.
E timpul să lași diminețile curate,
prunci vin din noapte să prindă lumină.*

HEINZ-UWE HAUS

Time, Consciousness and Writing: Peter Malekin Illuminating the Divine Darkness

Perhaps no aspect of mind is more familiar or more puzzling than consciousness and our conscious experience of self and world. The problem of consciousness is arguably the central issue in current theorizing about the mind. Despite that lack of any agreed upon theory of consciousness, there is a widespread, if less than universal, consensus that an adequate account of mind requires a clear understanding of it and its place in nature. We need to understand both what consciousness is and how it relates to other, nonconscious, aspects of reality. The ten authors of *Time, Consciousness and Writing: Peter Malekin Illuminating the Divine Darkness*, edited by Robert Eddy and Theo Malekin (Brill Rodopi. Leiden/Boston, The Netherlands, 2018, 328 pp.) – Ralph Yarrow, Theo Malekin, Stevie Davies, Daphne Grace, David Jasper, Grevel Lindop, John Streamas, Daniel Meyer-Dinkgraefe, J.R. Watson, and An Lan Zhang - focus on Peter Malekin's teaching awareness and ethical engagement in Theatre and Human Consciousness. Their global mindset opens transcultural resources underused in today's training and research in theatre education.

Questions about the nature of conscious awareness have likely been asked for as long as there have been humans. Pre-literate cultures have been found invariably to embrace some form of spiritual or at least animist view that indicates a degree of reflection about the nature of conscious awareness. Since Thespis built his stage religion had to share with the theatre its roots and anticipation "how to be where I am not".

Nonetheless, some have argued that consciousness as we know it today is a relatively recent historical development that arose sometime after the Homeric era. According to this view, earlier humans including those who fought the Trojan War did not experience themselves as unified internal subjects of their thoughts and actions, at least not in the ways we do today. Others have claimed that even during the classical period, there was no word of Ancient Greek that corresponds to "consciousness." Though the ancients had much to say about mental matters, it is less clear whether they had any specific concepts or concerns for what we now think of as a consciousness.

Although the words "conscious" and "consciousness" are used quite differently today, it is likely that the Reformation's emphasis on the latter as an inner source of truth played some role in the inward turn so characteristic

of the modern reflective view of self. The Hamlet who walked the stage in 1600 already saw his world and self with profoundly modern eyes.

The very diverse texts of this collection – lectures, dialogues, reports – historicize and analyze theatre practice from the Spiritual Performance in the Early Christian Church to Time and Consciousness in August Strindberg, Timelessness in Chinese Poetry and Friendship stands side by side with Time and Consciousness in Henry Vaughan's *Silex Scintillans*.

By the beginning of the early modern era in the seventeenth century, consciousness had come full center in thinking about the mind. Indeed from the mid-17th through the late 19th century, consciousness was widely regarded as essential or definitive of the mental. René Descartes defined the very notion of thought (*pensée*) in terms of reflexive consciousness or self-awareness.

The central question of the book is: What does Peter Malekin have to say about this matter of non-alienated connection and consciousness of the timeless? The reports about Malekin's work underline his goal: practice as research. Quotations from his work are the driving force in the contemplations.

Most of all timing refers to the dynamic use of silence, its quality and duration, that structures and controls utterances. Timelessness, unitary consciousness, the actual experience of Blake's "eternity in an hour" and how to invite and respond to echoes or elements of such consciousness is what Malekin taught and within which he had engaged students. Some authors describe such teaching work within silences and emerging from and pointing toward timelessness, and how it elicits interludes of ludic awareness and joy. This reciprocity, they say, has led to produce scholarship on language and power, and how to share that power across race, across culture and across all human and political-economic boundaries. (Before I read the book I did not know much of the techniques in question and was not familiar with the mindset of Malekin and his followers. But the access was made easy because Malekin gestures always toward approaches to reading literary texts in terms of political history, in terms of alternative theories in mind, leading into ideas of "flow" and mystical contemplation). In his LinkedIn page, Peter Malekin stated as his purpose and goal: "Superannuated but still seeking to enable human beings to think for themselves, to change themselves and to change things for themselves instead of depending on leaders and policymakers to do it for them. Aims – enlightenment and a world free from suffering." Here he says in other words, what Epic Theatre and Brecht's dialectic was made for. And a headline, which reads Not Self-Expression But Expressiveness summarizes poetic language with an informed 20th century *gestus*. A wide range of witnesses comes to mind. The poet Elytis for example wonders: "Who is to console me for having been born?" In such a negation, in such a "no", his sole antidote, solace and consolation, is the

poetic logos that exorcises and heals, a pharmakon for immortality and topography of the soul, beauty's salvation, sacred garment and cast of God.

“But Life even then

is not for the man

who sees the stars,

but prelude it is, to immortality”, said Andreas Calvos.

In Malekin's understanding the poet hammers with his own hammer, always at the unknown, the sacred unknown. He becomes Pythia and prophesying Calchas, Cassandra, Elenos, Demodocus. This is the second state of the world, when he first discovers the world, and can walk free upon the waters, to overcome gravity and become invisible midst the unseen. And all this, in a chorus. Malekin's thoughts open up our imagination and make traditions and knowledge handable. His “use value” is, as the title of the book implies, his encouragement of “Illuminating the Devine Darkness.”

Malekin believes that the true adventure of creative writing in this highest dimension becomes a language within a language, as Paul Valery says; it becomes the entry to the road that leads to the Tree of Life, according to the Old Testament, where poesy, as twisting sword and as a cherub, guards the secret road of the initiated, and of all those who taste of the speaking water, the living water, the water leaping up to eternal life, the immortal water of Tradition. It is about the true Platonic anamnesis which is earned with Socrates' conium and *Phaedrus*' four sacred manias: the prophetic of Apollo, the ceremonial one of Dionysus, the erotic one of Aphrodite and Eros, and the divinely inspired one of the Muses. Through the manic road, the water of “*lethe*”-“forgetfulness” - evaporates and truth, as absence of “*lethe*”, as cosmic power, assists in transcending destiny and achieving perpetual conquest of freedom, as God's primary attribute. “Where the Spirit of the Lord is, there is Liberty”, says St. Paul, who also says: “Thou hast been summoned in the name of freedom.”

Malekin's fracturing of any stable notion of the self is challenging when discussing models of human consciousness, for ‘if we try and grasp our self, it is always just out of reach’, as the say goes. Malekin relates to traditions, where the understanding of the self is not only central to the individual but to understanding the cosmos as a whole. However, despite the renewed emphasis on explaining cognitive capacities such as memory, perception and language comprehension, consciousness remained a largely neglected topic in education and research.

This book proves that the Malekin Theory and Method in Teaching and Mentoring (MTMTM) is most useful for theatre training. The way Malekin honored and challenged the discursive and noetic intelligences of his students seems to invite them to describe themselves as researchers. How do you try to convince family, friends, or formal audiences or the arguments you put forward? What assumptions guide your way or thinking, feeling, and acting? Do you appeal exclusively or primarily to logic? Emotion?

Authority? Stories? What kinds of evidence do you use? Statistical data? Historical examples? Personal experience? What do your answers suggest about your methods and values as a researcher? Do you tend to only use evidence which supports your position? Are you fair to your opponents? Are you open to alternative points of view? Do you ever change your mind in a substantial way as a researcher? Do you ever become the naysayer? What is constructive critical consciousness for the discursive? For rhetoricians doing research and trying to bring all the resources of the discursive to align into viable form and argument does the task become the playground of the noetic?

As a theatre maker I experience and exist successfully, because most professionals want to think for themselves, to change themselves and to change things for themselves.

I believe that the book is needed for the ongoing thought exchange in theatre studies, especially under the rapid globalization and change of emotional, creative and economic conditions of the 21st century.

THEODOR DAMIAN

You look at the icon

*You look at the icon
and contemplate
like when you pray
to fill up
the time with eternity
you don't know
whether you look at it
or if it looks at you
whether you go to it
or if it comes to you
but you are told
to plunge in the word
the only place where you can listen
the thin voice of the wind
For any mistake I can forgive you
but you shall not take the name of
the LORD your God
in vain*

Love your brethren

*Brethren's love
rots
in hidden hollows
nobody looks for it
tomorrow's concerns
are different
everyone with his own bread
or if you can
you take that of the poor as well
because he knows how to endure anyway
luckily you don't have burning issues
that burn him down to the root
Like in the twisting of that saying
with the neighbor's goat
the idea that the neighbor's goat
should die
is no longer profitable
although at least
throughout centuries
it limited
greedness
But now they say
I would rather have my neighbor die
so that I can take his goat
But of course, you will not be satisfied
untill you can take from him
his wife and his abode
You keep hunting
like those stars with a round snout
sniffing minnows
in the River of Nemtişor
and then squeezing
through the Big Bang's atoms
that have suddenly become
big and malicious
However one day
you find yourself chased
and run among stars
among houses
through forests and glades*

*in order to escape the evil phantom
leaning on his staff
in a glade
like on the eighth day of the world's creation
in one aeon
leaning on his staff
like a shepherd with no sheep
staring at you
with a look that could
bring you back
You keep running
and do not turn your head
for fear of being petrified
or of being caught by the neighbor
from whom you stole
wife and abode
You feel that doomsday has come
you look for a hollow
for a Big Bang
an atom
in order to get rid of the look behind you
and of the voice that thunders
to break your brains
and which burns you to the root
Love your brethren
as yourself*

**Translated
from Romanian
by Muguras Maria Vnuck
and David Vnuck**

IOAN GÂF-DEAC

Clopot mut

Se poate întrece lumina spre închidere, îndeajunsul se poate sfărma în preadeschiderea completă.

A fost o viață în secundă, au trecut veacuri prin unduirile munților când pierduți în topire arborii priveau pe fereastră nemărginita statuie de absolută iubire.

Păsări trec nepăsătoare, arcuri line se pun în vegetații tot mai străine.

O parte din marea liniște a întrupării se lasă în împliniri de falsă încredințare.

Era întotdeauna undeva o secundă cu trup de înger, o clipă cu spirit de mare infinit, un veac spășit în nevenirea dintâi.

În fiecare statuie există o inimă, un clopot mut, o tăcere neasemuită, nestemată bătută în ființă.

N-au fost distanțe, nu sunt neplecări, sfinte aplecări se cad între trupuri fără forme. Într-unul există sfârșitul de împlinire. Preamultul înmărmurit, preainaltul țintit de nemărginită veșnicie, - acestea toate se odihnesc în aripi de păsări întoarse spre soare, neîntoarse spre oameni.

Ce mă fac fără tine cuvânt, fără tine poezie, - eliberatoare de ierburi fără de tăgadă nenumărată, înălțătoare de marmură înzăpezită, odihnitoare de răsuflări cu sfinte bătăi de clopot mut?

În acest fel se înalță eliberarea, se odihnește înălțarea și bat cuvintele în arama mută a clopotului viu.

ALEXANDRA ROCERIC

Sapientia

Totdeauna, soțului meu iubit, Iliuță Chioariu

- Gând bun: la capătul fiecărei zile, gândește-te de câte neazuri ai fost scutit, câte rele ți s-ar fi putut întâmpla (și, din păcate, chiar s-au petrecut în jurul tău) și mulțumește adânc Destinului care te-a ferit.
- Inconsecvențele multe și/sau repetate se înrudesesc cu minciuna.
- A înțelege înseamnă, cumva, a interpreta? Acceptând deci și riscul interpretării greșite sau incomplete, *este esențial* să operăm cu multă, multă răbdare. Și să ne înzestrăm cu flexibilitate.
- Un laș trebuie să fi lansat ideea că tăcerea este mai elocventă decât *orice* răspuns.
- Unele despărțiri reprezintă trădări.
- Arta de a ști cum să spui „nu știu”!
- Ce repede mâine devine ieri...
- Este foarte greu să întreci prostiile foarte mari făcute de oameni foarte inteligenți!
- Extazul nu lasă loc pentru frustrări.
- Și visele și coșmarurile fac ca realitatea să pară ireală!

Peșitul ideilor

*Câinele albit de dor
Latră ochiul călător
Ba-l usucă pe-nserat
Să se ducă somn purtat*

*Și-l întoarce pe pământ
Rostul omului ce sunt
Pe la poarta de-mpărat
Tu Doamne te-ai mai uitat?*

Îngerul intrat în biserică

*Au început noaptea să curgă
Izvoarele la drum de seară
La ceas de lacrimă târzie
Pe drum se arăta o moară*

*Tu foc de apă cu noroc
Ce te-ai aprins ca din mormânt
Înnoadă-te pe-un bob de dor
Precum tăcerea de cuvânt*

*Legat-a Domnul legământ
Cu turma fără' de o mioară
Strigat din somnul cel mai sfânt
Făcută înger într-o seară*

Muntele Kogaion

*Dacii credeau în Kogaion,
Muntele sfânt, muntele arhetip,
Locul secret al zeului suprem,
Al lui Zalmoxis, nevăzut la chip.*

*Marele preot propovăduia
Din Peșteră, înconjurat de nori,
La sfatul înțelepților bătrâni,
Că dacii sunt eterni, nemuritori.*

*Dar Kogaionul poate fi-n Bucegi,
E Sfinxul poate, vârf misterios,
E stâlp al Cerului, Olimp,
Un Axis Mundi, maiestuos.*

*Poate fi Vârful Omu sau Ceahlău,
Dar nu pe hartă trebuie să-l vezi,
El poate fi-n natură, în Carpați,
Dar mai ales în suflet să-l așezi.*

*Inițiativ, au acces în munte
doar fiii Soarelui, cei luminați,
Urcușul e-un pelerinaj simbolic
Prin el suntem mereu purificați.*

*Ursul sau lupul nu te mai atacă
De ești curat la suflet, protejat,
Sau poți să-i biruiști cu gândul
Telepatiei, binecuvântat.*

*Muntele Kogaion transcende tot,
El e trezirea noastră-a fiecăru,
Mă-nalț prin munte, ca un vultur zbor,
Și, generos, eu tuturor mă dărui.*

RADU PETRESCU-MUSCEL

Demnitatea unui veac. Elena Ion Arnăuțoiu, stegarul rezistenței anticomuniste

Duminică 14 aprilie 2019, la orele 11.00, în contextul unei ceremonii desfășurate în cadru intim, în sala de festivități a Primăriei Municipiului Câmpulung Muscel, familia Doamnei Elena Ion Arnăuțoiu (născută la Nucșoara, pe 12 aprilie 1919), împreună cu invitații și reprezentanții mass-mediei locale, au sărbătorit Centenarul vieții celei mai importante luptătoare din rezistența armată anticomunistă din Muscel și din România.

Împreună cu nepoata, sosiți direct de la Londra, D-na Ioana Raluca Voicu Arnăuțoiu, și soțul dânsi, Dl Christian Mititelu, fost director al secției române a B.B.C. și membru în conducerea Fundației „Academia Civică”, s-au aflat nepoata, D-na Diana Mitrică, cu soțul și fiica lor, Măriuca, studentă la Arhitectură în Manchester (Anglia), și o altă nepoată, D-na Laurenția Arnăuțoiu, dar și invitați de seamă, trecuți prin infernul concentraționar, precum Dl Octav Bjoza, președintele A.F.D.P.R. și ministru secretar de stat pentru problemele luptătorilor din Revoluție și ale deținuților politici, și Dl Sergiu Rizescu, fost parlamentar P.N.Ț.C.D., vicepreședintele A.F.D.P.R. și președintele Filialei Argeș. Majoritatea celor prezenți au venit din București, Pitești și Curtea de Argeș, din Câmpulung, în afara reprezentanților mass-media, participând trei persoane, familia domnului Emil Hagi și autorul articolului.

Cele mai impresionante alocuțiuni au aparținut, în mod firesc, Doamnei Elena Ion Arnăuțoiu și Domnilor Octav Bjoza și Sergiu Rizescu. Accentul s-a pus pe o viață trăită cu demnitate de unica supraviețuitoare a unei familii muscelene care a trecut prin grele încercări în timpul regimului comunist, sub ambii dictatori, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu. Sechelele tot mai prezente ale infernului carceral și recenta pierdere a unicului fiu, inginerul agronom Viorel Davidoiu, n-au împiedicat-o să poarte în piept, cu modestie, însemnele de prețuire ale unei unice distincții oficiale („Serviciu Credincios” în grad de Cavalier, oferită de Președintele Iohannis în 2016).

La final, participanții au privit, emoționați cele două mari panouri puse la dispoziție de Doamna Ioana Raluca Voicu Arnăuțoiu, dedicate Rezistenței Armate Anticomuniste din fostul județ Muscel și familiei Arnăuțoiu. Celor prezenți li s-au oferit, ca amintire, inimioare din turtă dulce marcate cu cifra 100 și o masă îmbelșugată, sărbătorita stingând tradiționalele 100 de lumânări de pe un tort festiv, în aclamațiile invitaților

care i-au urat din inimă „La mulți ani” și o viață lungă alături de toți cei dragi inimii domniei sale.

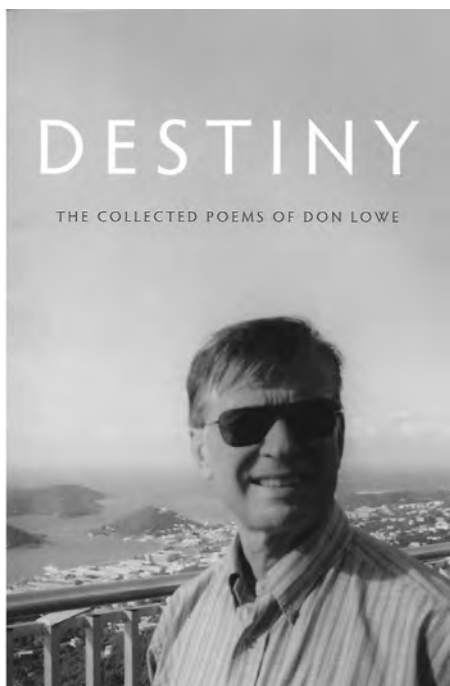
În numele Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, Dl. Radu Petrescu-Muscel, prim-vice președintele Filialei București, a oferit sărbătoritei un buchet de garofițe din munții Piatra Craiului, înfășurate în tricolor, mulțumindu-i, în numele Armatei, pentru tot ce a oferit Țării familia Arnăuțoiu, în momente de cumpănă: reprezentanți curajoși, demni, cu firesc spirit de sacrificiu. Învățătorul Iancu Arnăuțoiu, căpitan de infanterie (ofițer în rezervă), decorat, a luptat la Mărăști, Mărășești și Oituz. Toma Arnăuțoiu, locotenent de cavalerie, promoția 1944, a luptat pe frontul de Vest, rănit și decorat. Sergentul de aviație Anton Arnăuțoiu, mezinul familiei, a fost decorat pentru bravura dovedită în luptele de la 23 August 1944, în care a fost grav rănit, mutilat pe viață. Locotenentul Ion (Neluț) Arnăuțoiu, cavalerist, decorat cu înalte distincții române și germane, și-a făcut datoria pe frontul de Est, unde a comis sacrificiul suprem, în Crimeea anului 1943. Domnul Petrescu a mulțumit Doamnei Elena Ion Arnăuțoiu pentru orele pe care le-au petrecut împreună, dânsa reamintindu-și de bunica, preteasa Elisabeta, și de bunicul preot, Gheorghe Cotenescu, de mama sa, Lucreția (Cocuța) Cotenescu, elevă ca și dânsa la Liceul de Fete din Câmpulung, de locuința lor din apropiere, dar și de cât de bine se cunoșteau învățătorul Iancu Arnăuțoiu și preotul Cotenescu, datorită colaborării dintre învățătorii și preoții rurali în Muscelul interbelic pe plan politic și profesional, cât și în timpul prezenței lor la închisoarea din Pitești, în perioada 1949-1950, ambii fiind condamnați prin aceeași sentință, nr. 478 din 14 mai 1950, cu primul lot de musceleni din gruparea „Dragoslavele-Muntele Roșu”, înființată și condusă de locotenent-colonelul Gheorghe Arsenescu, cel care avea să înființeze și să conducă, împreună cu Toma Arnăuțoiu, a doua grupare, cea de la Nucșoara. În același timp, tatăl autorului, inginerul Ion Petrescu (viitor colonel în rezervă), născut la Stoenеști, în 1921, a fost nu doar coleg de clasă, ci și de bancă, cu Toma Arnăuțoiu, la Liceul „Dinicu Golescu” (azi Colegiul Național), locuind împreună la aceeași gazdă din localitate, înainte ca Doamna Elena Arnăuțoiu, la revenirea în Câmpulung, împreună cu soțul, profesorul Florea Ion, imediat după 23 August 1944, să își cumpere actuala locuință. Cei doi tineri au dat examenul de bacalaureat la licee militare și au urmat cariere militare diferite: Toma Arnăuțoiu ca elev eminent la Școala de Ofițeri de Rezervă de Cavalerie „Ferdinand I” din Târgoviște, iar Ion Petrescu la Școala de Ofițeri de Rezervă de Artilerie din Pitești. Ambii au luptat în război, fiind răniți și decorați, apoi Toma Arnăuțoiu, scos din armată în 1947, s-a căsătorit și a devenit student la Facultatea de Drept din București, în timp ce Ion Petrescu a devenit inginer, absolvind Politehnica din Timișoara și căsătorindu-se în 1950.

Reamintim faptul că la 19 martie 2019, în cadrul ciclului de conferințe naționale „Rezistența Armată Anticomunistă din Muscel. Colonelul câmpulungean Gheorghe Arsenescu și oamenii săi. Episodul III: Începutul

sfârșitului. 1949”, organizate în același spațiu generos reprezentat de sala de festivități a Primăriei Municipiului Câmpulung Muscel, participanții au semnat o Moțiune care a fost înaintată oficial Primăriei și Consiliului local.

Moțiuna, semnată, printre alții, de D-nii Octav Bjoza și Sergiu Rizescu, include mai multe doleanțe a căror soluționare în cursul anului 2019 are menirea creșterii prestigiului fostului județ Muscel și actualului județ Argeș la nivel național și internațional. Primele trei au fost: 1) Reamplasarea celor două plăcuțe indicatoare pe strada “Haiducii Muscelului”, dispărute încă din 2013; 2) Acordarea titlului de Cetățean de Onoare al Municipiului Câmpulung Muscel pe anul 2019 Doamnei Elena Ion Arnăuțoiu la aniversarea Centenarului vieții sale (1919-2019); 3) Înființarea în cadrul Muzeului Municipal a unei săli dedicate Rezistenței Armate Anticomuniste din fostul județ Muscel (grupurile conduse de Gheorghe Arsenescu și Toma Arnăuțoiu, foști ofițeri ai Armatei Regale Române); 4) Atribuirea numelui Locotenent-colonelului Gheorghe Arsenescu unei străzi din Municipiu.

Don B. Lowe,
Destiny.
The collected Poems
of Don Lowe, 2019

Shamanism

*Ore de întrebări autodresate.
Iată corespondența cu magma cuvintelor,
cu existența #rezist...cu strada
unde pictorii mor lângă culoare.
Ieri turnai asfalt în gropile patriei,
erai tu și autostrada cu aurołaci.
Amprentai așizele liderilor zonali ca și cum
ai fi avut niște glande pentru (∞)realitate
și, iar și iar, ofertai salariul minim...*

*Destest amatorismul în discurs
și recunosc că vă multiplicați Xxx
dar shamanismul artei
scade,
stinge,
sparge
impostura, acolo unde stadioanele cer circ
iar deținuții cer azil politic exotic.*

*Cetățeanul suferă de automatisme
în țara cu cele mai candidе utopii.
Încă nu avem copia lumii pe stick?
Încă nu am salvat politica într-un folder
criptat?
Pe culoarele morții ai pașaport permanent,
viața însă este ca un Ipod
scos la ofertă:
cu multe aplicații, inutil.*

VICTOR RAVINI

Dacă ciobanul din Miorița a fost sau nu a fost omorât

De unde vine disprețul unora dintre noi față de ciobanul din Miorița? De ce este ponegrit? Filologul austriac Leo Spitzer, profesor universitar în Germania și în USA, teoretician al literaturii și fondatorul stilisticii moderne, a afirmat că Miorița este „una dintre marile opere clasice ale literaturii universale.”¹ Ce au unii împotriva celei mai frumoase poezii create de strămoșii noștri? Miorița nu poate să le placă celor ce o înțeleg pe dos, celor ce nu văd abstracțiunile exprimate prin cuvinte concrete cu sens metaforic și confundă conținutul poetic sublim din versuri, cu relatarea unui fapt divers de la ziar. Cum de au înțeles greșit? Beneficiază de scuza că au citit-o în grabă și au crezut că textul prezintă vreo acțiune din realitatea concretă. Nu au observat că aparenta narațiune descrie o simțire din suflet și ceva ce se petrece numai în imaginația personajului principal. Au clasificat Miorița ca un text epic, narativ, iar nu ca un text liric. Au simplificat definiția pe care o dădeau rapsozii populari – *cântec bătrânesc* – un gen literar extrem de complex, specific literaturii române și au crezut că ar fi o baladă despre un fapt întâmplat. Tot din grabă și cu o superficialitate la fel de scuzabilă, mulți nu au remarcat bogăția de idei frumoase și luminoase din Miorița. Nu au remarcat sensul simbolic, metaforic al cuvintelor și nici măcar nu au observat sensul unei simple conjuncții. Să o luăm pe îndelete, bătrânește.

Adelaïde-Marie-Émilie Filleul, marchiză de Souza-Botelho, contesă de Flahault de la Billarderie, fiica nelegitimă a lui Ludovic XV, a fugit din Franța ca să nu-i taie gâtul ghilotina, ca soțului ei. A ajuns la Londra fără niciun ban și s-a apucat să scrie cărți, ca să aibă din ce trăi. Cărțile ei au avut un succes uriaș, a devenit atât de cunoscută, sub numele Madame de Souza, încât a tras sforile la cel mai înalt nivel diplomatic și a exercitat o putere neoficială asupra mai multor țări, de la Lisabona până la Moscova. Talleyrand, vulpoiul suprem al acelor vremi turburi, a întrebat-o care era optimismul absolut. Această femeie, cu așa inteligență în diplomatie și cu o asemenea capacitate intelectuală, încât cărțile ei se reeditează mereu și se vând bine chiar și azi, a dat vulpoiului un răspuns pe măsura lui: „A își începe testamentul astfel: *Dac-o fi să mor...*” (*Commencer ainsi son testament: Si par hasard je meurs...*).² La fel își începe testamentul ciobanul nostru din Miorița: *Și de-a fi să mor* (versul 49 din varianta lui Alecsandri). *Dacă o fi să mor*, zic toate variantele Mioriței. Cum de nu au observat savanții această conjuncție cheie: *dacă*? Mai sunt și alte cuvinte cheie, care de la înălțimea celor mai înalte vârfuluri intelectuale, au rămas nebăgate în seamă. Probabil că Jules Michelet și mulți alții nu cunoșteau aceste vorbe ale celebrei scriitoare,

când au spus că ciobanul este pesimist. Bonjourişti noştri nu au pus la îndoială discernământul francezului. Prima datorie în cercetarea ştiinţifică este de a pune la îndoială şi a verifica tot ce au stabilit autorităţile ştiinţifice precedente. Iar Jules Michelet nici măcar nu era om de ştiinţă, ci un romantic pesimist, cu o înţelegere strict personală a istoriei ţării sale, dezavuat de toţi istoricii francezi. Ce să înţeleagă el despre ceva din afara Franţei? Cercetarea anterioară a Mioriţei a neglijat conjuncţia condiţională *dacă*, precum şi faptul că ciobanul pune verbele la condiţional şi la conjunctiv, moduri prezumtive în Gramatica Academiei noastre.

Antropologul scoţian Victor Turner³ arată că aspectul modal al verbului este hotărâtor în comunicare. El analizează deosebirea dintre realitatea cotidiană şi viaţa oglindită în teatru sau în ritualuri. Omul în realitatea cotidiană face ceva (*works*), iar în teatru şi ritualuri joacă (*plays*). Acţiunea reală este dirijată de necesitate economică şi raţionalitate, pe când cea teatrală sau rituală e fantezie. Acţiunea adevărată este la modul indicativ. Cea neadevărată e la modul conjunctiv sau optativ şi exprimă sentimente, dorinţe sau temeri, spre deosebire de atitudinile cognitive, care implică o acţiune raţională. Modul conjunctiv, optativ şi condiţional sunt moduri prezumtive, care exprimă o acţiune virtuală şi neîndeplinită. Pornind de la V. Turner, eu clasific 973 de variante ale Mioriţei, după modul verbului referitor la omorul ciobanului:

- rapsodul, mioara, ucigaşii sau ciobanul vorbesc de un omor viitor, iar verbul este la modul prezumtiv – uciderea e părelnică şi nu a avut loc

- ciobanul porunceşte la modul imperativ să fie ucis – omorul nu se efectuează niciodată

- rapsodul vorbeşte de omor la indicativ trecut – faptul e împlinit.

Primele două categorii concordă cu ceea ce spune Dumitru Caracostea⁴, care respinge istoricitatea acţiunii din poezie; cu Victor Kernbach⁵, care se îndoieşte că Mioriţa ar fi o poveste despre un omor îngrozitor; cu Al. Amzulescu⁶, care spune că moartea ciobanului poate fi o moarte rituală simbolică, un rit de iniţiere pentru ciobani şi cu Ion Filipciuc, care afirmă că „Ciobanul din Mioriţa nu este o victimă, ci un ales, un sol, un reprezentant al comunităţii.”⁷

În unele variante mai vechi, bine păstrate, ciobanul cere el însuşi să fie ucis de trei ori: la răsăritul soarelui, la amiază şi la apus.⁸ Numai la teatru sau într-un ritual simbolic poate cineva să fie ucis de trei ori. El mai cere să fie îngropat de trei ori la rând, în diferite locuri şi să nu pună pământ peste el, iar el va cânta din fluier pentru oile sale. Cine a mai pomenit să fie careva îngropat de trei ori la rând în aceeaşi zi? Şi fără să fie acoperit cu pământ? Niciun etnolog n-a mai întâlnit un asemenea obicei. În altă variantă, doi ciobani îl vor omorî *cu securi şi cu topoară şi cu bolovani de moară*. Trei substantive la plural, cel puţin şase obiecte, pentru doi ucigaşi. În alta, îl vor ucide *cu nouă topoare*. De ce aşa multe arme pentru doi ucigaşi? În *Baltagul* lui Sadoveanu era suficient un singur baltag, dar acolo era o ucidere

Maria Tăzloanu, *Nufăr*

adevărată. În Miorița nu poate fi vorba de o ucidere reală, ci de o punere în scenă. Moartea și îngroparea ciobanului sunt scene de teatru popular, un ritual tradițional, cu sensuri simbolice sacre, unde el este regizorul și actorul principal.

Numărul de 9 topoare din Miorița (varianta CXCIII rândul 7, pagina 651 din antologia lui Adrian Fochi,⁹ culeasă în Munții Apuseni) coincide cu numărul de 9 topoare din bronz descoperite lângă Iași de către Cezar Cioran în 2015. Topoarele „acestea erau așezate în cerc, ca niște raze solare, ceea ce sugerează o dispunere cu o semnificație ritualică, masculină” afirmă Senica Țurcanu, arheolog și șefă a Muzeului de istorie a Moldovei.¹⁰

Miorița prezintă un simulacru de ucidere, *mimesis*, ca la teatru sau ca într-un ritual. Aceeași moarte simbolică a eroului principal are loc și în jocul călușarilor, moment eliminat din spectacolele coregrafice de azi, desacralizate. Doar în câteva variante omorul este la indicativ trecut, însă ciobanul e reînviat de mama lui. Asemănarea cu alți eroi mitologici, din alte culturi, este evidentă. Cercetătorii care au făcut comparații cu Călușul sau cu mituri asemănătoare din alte culturi, au fost discreditați fără drept de apel, sancționați chiar și de către Eliade.

Varianta lui Alecsandri, ca și toate variantele din primele două categorii susmenționate, se încheie cu vorbele ciobanului. Așadar, după ce ne-a spus poezia și ne-a lăsat cu gurile căscate, el revine la oile sale și pleacă cu ele la păscut. Este evident că ciobanul din Miorița nu a fost ucis. Toată acțiunea se petrece în imaginația lui. El ne povestește viziunea sa poetică despre o eventualitate – care nu are loc – și ce presupune el că ar putea zice mama lui. George Călinescu¹¹ și încă alții ne-au atras atenția că Miorița nu este o relatare despre o întâmplare concretă, ci e un mit. Însă unii cercetători l-au desconsiderat pe Călinescu și pe ceilalți și au afirmat că poemul descrie o crimă adevărată. Cum a putut să fie înțelegerea celor mai fini intelectuali mai apropiată de crimă, decât de poezie? De la Ovid Densusșianu¹² și până la Mircea Eliade¹³, mulți au confundat frumusețea poetică și sensurile înalte din Miorița, cu un fapt divers de la ziar. Academicianul Romulus Vulcănescu afirmă că „Variantele care se referă la o culpă reală și justă nu comentează moartea ciobanului, ci o consemnează pur și simplu, ca un fapt divers.”¹⁴ El argumentează pe larg că ciobanul e condamnat la moarte pe drept sau pe nedrept, pentru unsprezece crime.¹⁵

În Miorița nu poate fi vorba de o ucidere cu implicații juridice. Cuvântul *lege* apare în sumedenie de variante ale Mioriței din antologia lui Adrian Fochi¹⁶, a lui Virgil Medan¹⁷ sau a lui Cristea Sandu-Timoc¹⁸ și s-a crezut fără temeii că are sens juridic. Celebrități universitare, prea conștiente de superioritatea lor față de restul lumii, nu s-au gândit să caute în orice dicționar român-român și să vadă că *lege* are două sensuri, unul religios – mai vechi și unul juridic – mai nou. În toate textele vechi, de la Coresi până la clasicii noștri, ba chiar și mai recent, în ziarul *Contemporanul* (seria postbelică), *lege* are un sens religios¹⁹. Clasicii zic pravilă în loc de lege cu sens juridic, ba chiar și Mihai Beniuc zice pravilă, când vrea să dea culoare rurală.²⁰ În cultura populară, orală, *lege* este atestat numai cu sens religios și niciodată cu un sens juridic. Deci, cauza și scopul uciderii în Miorița nu pot să fie juridice, ci religioase.

Este de mirare că Mircea Eliade a acceptat întru-totul interpretarea juridică a lui Adrian Fochi și a filozofului marxist-leninist Pavel Apostol (fost Pál Erdős).²¹ Eliade ignoră ce a spus Călinescu și exclude că Miorița ar fi un mit. Nu e nevoie să avem cine știe ce studii superioare ca să vedem singuri că ciobanul din Miorița nu poate fi un personaj concret, ci un personaj literar, exponent al bunătății și perfecțiunii omului în general. El este un erou din mitologia pre-creștină a strămoșilor noștri, ce trece printr-un ritual tradițional, sacru, ezoteric, de inițiere a ciobanilor în tainele psihicului uman și ale universului, așa cum le înțelegeau oamenii pe atunci.

Confundarea mitologiei arhaice cu realitatea de la tribunalele din zilele noastre a fost inițiată de Ovid Densusșianu. Caracostea a arătat greșeala metodologică a acestuia – că Miorița nu poate fi datată pornind de la 37 de sentințe de la tribunal, posterioare publicării ei – dar nu a fost luat în seamă și s-a ajuns astfel la regretabila răstălmăcire a poemului. Erudiți îngropați în

cărți și cu dispreț pentru originea țărănească a culturii noastre strămoșești, au crezut că străbunii noștri erau proști, incapabili de a crea metafore și alegorii poetice. Au citit Miorița cu ochelari opaci, iar tot ce este luminos și înălțător în Miorița au văzut ca întunecos și tragic. În acest fel ni s-a băgat pe gât o înțelegere pe dos a Mioriței, cum că ar fi vorba de o crimă murdară, ciobanul ar fi resemnat, pesimist și un laș, iar ca el ar fi întregul popor român. Concepția că Miorița ar fi dăunătoare individului și națiunii este falsă. Dăunătoare individului și națiunii este interpretarea greșită a Mioriței, din partea unor savanți orbiți de propria lor strălucire. În apărarea lor, pentru că îi stimează și trebuie să îi stimăm, așa zice că nu își dădea seama de aberațiile pe care le-au scris.

Străbunii noștri nu puteau să fie proști sau răuvoitori, ca să creeze și să ne lase moștenire nouă, strănepoții lor, un poem nociv, așa cum au afirmat unii sau alții. Nocive și răuvoitoare sunt teoriile unor celebriități prea mari ca să mai respecte vreun cadru teoretic și vreo metodologie de cercetare adecvată. Singura lor metodologie a fost părerismul, iar cadrul teoretic a fost bunul lor plac. Nu s-au bazat pe nicio lucrare neutră de referință, ci doar și-au atacat rivalii. Au înțeles totul anapoda, în lipsă de orice alte idei. Au pus pe seama ciobanului și a tuturor românilor propriile lor frustrări, spaime, defecte de caracter și deruta lor existențială. Doctrina cu care ne-au mințit încă de pe băncile școlii l-a făcut pe Nichita Stănescu să creadă că Miorița ar fi școala tristeții noastre naționale²². Noi nu avem vreo tristețe națională, oricât de triști am fi unii dintre noi câteodată. Nu Miorița este școala tristeții noastre naționale, ci școala interpretărilor tenebroase, confuze și contradictorii, păguboase, pe care ni le-au injectat unii dintre cei mai străluciți intelectuali. Cercetători, pe care îi respect, au încercat să cenzureze pasaje întregi și ne-au propus să aruncăm la gunoi cele mai frumoase și mai emoționante versuri din Miorița. În ce scop? Ei știau mai bine decât oricine că știința nu dă voie cercetătorilor să modifice textul cercetat. Cam prea mulți au atacat în fel și chip acest poem străbun. Nu putem ști dacă exegezele lor vătămătoare au fost o strategie premeditată sau inconștientă de a pângări cea mai luminoasă creație a folclorului nostru și să înjosească astfel identitatea noastră națională, de care le-o fi fost rușine. În toată bibliografia la Miorița nu am găsit cuvântul țaran. Nu avem de ce să ne fie rușine că ne tragem din țărani sau din ciobani, ci ne putem mândri. Sunt cele mai onorabile meserii, la baza oricărei civilizații. Eliade se codește să folosească cuvântul cioban și zice *păstor*, ceea ce pentru Miorița este inadecvat, deoarece acest cuvânt a pătruns din latină în română cu sensul de conducător religios și abia în vremuri moderne a fost extins de către orășeni la sensul de cioban.

În Miorița nu poate fi vorba de un sacrificiu uman sângeros, ci de un ritual tradițional sub formă teatrală, un obicei ce se repetă an de an. Cele mai vechi și mai bine păstrate variante ale Mioriței sunt colinde. Acestea se cântă în cor în ograda fiecărui gospodar, ca să-i ureze trai bun și belșug în noul an. De la o casă la alta, ciobanul din Miorița primește numele bărbatului care e

nădejdea familiei și care astfel devine personaj în text. Țăranul respectiv primește rolul eroului mitologic, ce se sacrifică ritual și se unește cu natura divinizată, pentru a o reînvinga cu forța sa. El ascultă cu mândrie ceea ce i se cântă lui. Dacă în Miorița ar fi vorba de oucidere adevărată, ce familie i-ar mai fi primit pe colindători să le ureze moartea bărbatului care e capul familiei? Ar fi asmuțit câinii pe ei. Savanții nu au înțeles ceea ce orice țăran analfabet și cu palmele crăpate înțelegea. Vorba veche din bătrâni: „Unde e carte multă, e și prostie multă.”

Savanți, pentru care am tot respectul, au vrut să ne convingă că e vorba de o crimă adevărată. Nu au văzut că poemul prezintă o visare poetică. Au refuzat cu inexplicabilă îndârjire să accepte că totul e simbol, metaforă și alegorie cu multiple înțelesuri abstracte, luminoase și sublime. Mulți savanți l-au ignorat pe Călinescu și au tras concluzii pripite, aberante, jignitoare pentru demnitatea de român. Nu și-or fi dat seama că astfel ei calomniază și insultă propria nație? Pentru apărarea lor, am arătat în alt loc că interpretările lipsite de logică și contradictorii pornesc de la o documentare insuficientă, definiții greșite, evaluări sau clasificări eronate și alte deficiențe metodologice. Nu pot ști din ce cauză, unii savanți, de a căror bună credință nu ne putem îndoi, au încercat să ne îndoctrineze cu interpretări false și otrăvite ale Mioriței. Nu știu nici în ce scop. E inexplicabil.

Mioara îi spune ciobanului să-și cheme *un câine, cel mai bărbătesc și cel mai frățesc*. Deci *cel mai...* dintre mai mulți. Pluralul e clar. Încă de la început ni se spune că el are *câini mai bărbați*, la plural. El însuși spune: *În dosul stâniei, Să-mi aud câinii*. Dacă ar fi fost vorba să cheme câinele pentru ca să îl apere de cei doi ucigași, de ce să-și cheme numai un câine și nu toți câinii? Oricine știe că nici cel mai viteaz câine nu poate face față, când are de luptat cu doi adversari. Înseamnă că nu este vorba să-l apere, ci e vorba de altceva. O mioară năzdrăvană nu poate vorbi despre un câine adevărat. Cine a mai pomenit vreo operă literară în care animale fabuloase vorbesc cu sau despre animale reale? Dialogul ciobanului cu mioara este un monolog interior. Mioara este alter-egoul său. Mioara e o metaforă ce poate simboliza acea parte din sufletul omenesc pe care C. G. Jung o numește Anima, adică partea feminină a sufletului fiecărui om, iar câinele simbolizează Animus, partea masculină.²³

Toată acțiunea din Miorița se petrece în peisajul lăuntric, psihologic al ciobanului și este proiectată asupra peisajului exterior, geografic. Autorii anonimi ai Mioriței amestecă imagini interne și imagini externe, cu aceeași măiestrie derutantă ca și Dante, Petrarca, Omar Khayyam, Baudelaire sau alți scriitori celebri ai literaturii culte, la care farmecul este că autorul reușește să ne vrăjească cu confuzia dintre realitate și fantezie, încât luăm abstracțiunea din poezie drept adevăr concret, în așa fel încât ne trec florii, ne transpunem în situația eroului principal și ne identificăm cu el. Baudelaire ne face să ne transpunem în situația unui albatros cu penele zmulse, iar savanții noștri nu s-au putut transpune în situația personajului principal din

Miorița și I-au înțeles cum I-au înțeles. Au confundat sensul luminos al poemului cu o crimă murdară, iar înălțătoarea lui experiență sufletească cu resemnarea, pesimismul, lașitatea și ce li s-a mai părut lor. Fiecare din noi înțelegem o operă literară după cum ne este predispoziția caracterului și structura din sufletul nostru.

Moartea, îngroparea și nunta cosmică a ciobanului se repetă simbolic, în colinde la început de an, iar în unele variante la Sf. Ilie.²⁴ Ciobanul din Miorița moare simbolic, la fel ca atunci când apostolul Pavel, din Biblie, spune că el moare în fiecare zi, pentru a se uni cu Dumnezeu și recomandă credincioșilor să facă și ei la fel.²⁵ Multe alte personaje celebre din civilizația altor popoare au efectuat experiențe psihologice de extaz poetic sau religios și sunt bine analizate de știința religiei. Alegoria morții și alegoria nunții cosmice sunt două alegorii diferite, nu pot fi termenii unei singure alegorii cum s-a crezut, în baza unei clasificări și a unei definiții greșite. Ambele alegorii sunt bine-cunoscute în istoria literaturii universale și în fenomenologia religiilor. Ciobanul moare simbolic pentru a se uni cu divinitatea adorată, zeitatea feminină din ceruri sau care în alte variante apare pe munte ca o fată împodobită cu simboluri solare ori lunare. Fata ce apare pe munte este apariția (hierofania) unei divinități, iar nu o nimfomană, cum au crezut unii cercetători, cărora li se alătură până chiar și Eliade, care îi citează fără rezerve și fără comentarii²⁶. Este vorba de o hierogamie, adică bine-știuta unire a sufletului omului cu o divinitate, o stare de fericire, cu senzația de nemurire și că timpul s-a oprit în loc – oricât de trecătoare ar fi acea trăire. Ciobanul din Miorița a reușit, cu îndrumarea spirituală a mioarei (alter-egoul său), ceea ce nu a reușit Gilgamesh îndrumat de Utnapishtim și nici Faust al lui Goethe cu ajutorul lui Mefisto (tot un alter-ego, al lui Faust și al lui Goethe). Frumusețea peisajului geografic din Carpați, în care se desfășoară acțiunea din Miorița, simbolizează metaforic frumusețea gândurilor și sentimentelor ciobanului și totodată este o proiecție în exterior a peisajului lăuntric, din sufletul lui. Acest procedeu este frecvent folosit în literatura universală și a fost bine analizat de către psihologul american James Hillman.²⁷ Principalul peisaj mioritic se află mai degrabă în sufletul eroului principal din poezie, iar el, sau autorii anonimi ai poemului, îmbină peisajul geografic și cel sufletesc cu o desăvârșită măiestrie. Tot ce se petrece în jurul ciobanului se petrece de fapt în inima lui și se adresează inimii noastre. Miorița o receptăm în inima noastră. Mai depinde și cum o receptăm în cap. Au străinii capete mai inteligente decât avem noi? Leo Spitzer sau Ernest H. Latham Jr.²⁸ și alți străini – care până la sfârșitul secolului trecut făcuseră 123 de traduceri ale Mioriței în diferite limbi²⁹ – prețuiesc poemul nostru național mai mult decât îl prețuiesc unii dintre savanții noștri. Chiar așa se poate sfida discernământul unor intelectuali străini imparțiali sau al lui George Călinescu, al lui Marin Sorescu și al multor, multor altor români care acordă o înaltă prețuire pentru Miorița, la fel ca pentru *Luceafărul* lui Eminescu?

Am arătat cu multe alte argumente în cartea *Miorița – Izvorul nemuririi*³⁰ că poemul nostru național folosește aceleași procedee de tehnică literară și are același conținut de idei sublime, comparabile cu cele mai valoroase opere din literatura universală. Avem datoria să denunțăm totalitarismul din știință și să repunem Miorița pe piedestalul pe care au pus-o de la început traducătorii străini și de unde câțiva din erudiții noștri au trântit-o în noroiul dâmbovițean al rivalităților universitare, fără să își dea seama că în noroi ne împingeau și pe noi toți, cu strămoși și strănepoți cu tot și cu toată țara, dar în primul rând s-au îmbrâncit pe ei înșiși. Să-i spălăm pe cei care au murdărit Miorița și să repunem valorile la locul lor. Fără valorile noastre naționale, noi ce valoare avem? Valoarea declarată la fisc? Aia azi e, mâine nu mai e, ca și fabricile, pădurile și orice bogăție materială. Dar Miorița este moștenirea noastră nepieritoare și inalienabilă. Miorița e tot ce avem mai scump și nu ne-o poate fura nimeni, nici chiar ai noștri ca brazilii, care prin scrierile lor au încercat să ne facă operație la creieri și să o aruncăm la gunoi. Miorița este conștiința noastră de noi înșine ca națiune și ca indivizi, e mândria noastră de români în lume. Miorița, cu toate cele peste două mii de variante ale ei, a fost, este și va fi izvorul nemuririi limbii române, al culturii românești și al eternității neamului nostru. Cui lăsăm Miorița și cum o lăsăm?

NOTE:

¹ „... eine der großen klassischen Schöpfungen der Weltliteratur ...” (Anneli Ute Gabony, „Miorița”, în *Kindlers Neues Literatur Lexikon*, Chefredaktion Rudolf Radler, Band 19, Kindler Verlag, München, 1992, pp. 120-121).

² André Castelot, *Talleyrand ou le cynisme*, Librairie Académique Perrin, Paris, 1980, p. 41.

³ Victor Turner, *From Ritual to Theatre. The Human Seriousness of Play*, PAJ Publications, A Division of Performing Arts Journal Inc, New York, 1982, pp. 30-39, 115.

⁴ Dumitru Caracostea și Ovidiu Bârlea, *Problemele tipologiei folclorice*, Editura Minerva, București, 1971, pp. 105-106, 124-159; Dumitru Caracostea, *Balada populară română*, Curs universitar, București, 1932/1933, pp. 543, 777.

⁵ Victor Kernbach, *Universul mitic al românilor*, Editura științifică, București, 1994, p. 324.

⁶ Alexandru Amzulescu, *Repere și popasuri în cercetarea poeziei populare*, Editura Minerva, București, 1989, p. 107.

⁷ Ion Filipciuc, „XXIV contrapoziții despre Miorița”, în *Cronica*, Iași, XVIII, nr. 34(917), 1983, p. 5; „Miorița în sistemul colindelor și baladelor”, în *Miorița*, III, nr. 1(5), Câmpulung Moldovenesc, martie 1993, pp. 18-50.

⁸ De exemplu varianta DXXXIV, p. 904 r. 69-78 și DXXXV p. 906 r. 71-80.

⁹ Adrian Fochi, *Miorița*, Editura Academiei Române, București, 1964.

¹⁰ <http://www.cunoastelumea.ro/descoperire-arheologica-de-exceptie-in-iasi-9-topoare-din-bronz-vechi-de-3-500-de-ani-vede>.

¹¹ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1986, pp. 58 -59, (prima ediție 1941).

¹² Ovid Densușianu, *Flori alese din cântecele poporului. Viața păstorească în poezia noastră populară, Folclorul – Cum trebuie înțeles, Graiul din Țara Hațegului*, Editura pentru literatură, București, 1966 (Primele ediții 1915, 1920, 1922-1923).

¹³ Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Gengis-han. Studii comparative despre religiiile și folclorul Daciei și Europei Orientale*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, pp. 223-250.

¹⁴ Romulus Vulcănescu, *Emologie juridică*, Editura Academiei, București, 1970, p. 221.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 222-232.

¹⁶ Adrian Fochi, *op. cit.*

¹⁷ Virgil Medan, *Cântece epice*, Comitetul județean de cultură și educație socialistă, Cluj-Napoca, 1979.

¹⁸ Cristea Sandu-Timoc, *Cântece bătrânești și doine*, Editura pentru literatură, București, 1967.

¹⁹ Lege, în *Dicționarul Limbii Române Literare Contemporane*, vol 2 D-L, Editura Academiei Române, București, 1956.

²⁰ Pravilă, în *Dicționarul Limbii Române*, Editura Academiei.

²¹ Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 240, notele 34 și 35.

²² „Fără Miorița noi n-am fi fost niciodată poeți. Ne-ar fi lipsit această dimensiune fundamentală. Miorița este școala tristeții naționale. Matricea. Matca. Regina.” Nichita Stănescu, *Amintiri din prezent*, Editura Sport-Turism, București, 1985. Selecția textelor și însemnarea finală de Gheorghe Tomozei.

²³ Carl Gustav Jung, *Seelenprobleme der Gegenwart*, Rascher Verlag, Zürich und Leipzig, 1941, pp. 191-202; *idem, Psykologiska typer*, Natur och Kultur, Stockholm, 1993, pp. 195-201.

²⁴ Varianta CDIX p. 799 din antologia lui Fochi.

²⁵ Apostolul Pavel zice: „Eu mor în fiecare zi” (1 Cor. 15:31), „Tot așa și voi înșivă, socotiți-vă morți față de păcat, și vii pentru Dumnezeu” (Rom. 6:11).

²⁶ Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 240, nota 34.

²⁷ James Hillman, *Re-Visioning Psychology*, Harper Perennial, New York, 1997.

²⁸ Ernest H. Latham Jr., *Miorița an icon of Romanian culture*, The Center for Romanian Studies, Iași – Oxford – Portland, 1999.

²⁹ Petru Ursache, „Miorița în transhumanță mondială”, în *Convorbiri literare*, CXXXVI, nr. 1 (85), ianuarie 2003, Iași, pp. 113-114.

³⁰ Victor Ravini, *Miorița – Odödlighetens källa*, Carpati Publishing, Gothenburg, 2012; *Miorița – Izvorul nemuririi*, Carpati Publishing, Gothenburg, 2012; *Miorița – Izvorul nemuririi*, Editura Alcor EDIMPEX, București, 2016, 2017.

Joc liber

*M-am jucat cu un cuvânt!
L-am luat la întâmplare
I-am atribuit o viață
un destin –
L-am repetat mereu
până l-am pierdut.*

Unde s-a dus? La cine?

Încep să-mi imaginez noul stăpân:

*Un jucător sever/ obtuz/
insensibil la începutul lui.*

*ori unul jucăuș/ neînțelept/
sănătos
atent la culori
la forme
la întâmplare
prieten cu soare/ cu lună
cu orice fantomă nebună.*

*Către el vin în cohorte
Toate:
cuvinte bune/ cuvinte rele/
cuvinte plate/ cuvinte șoapte
intră și pleacă
pline și goale*

*Cristalul sună
sticla se sparge
râsul cu plânsul amestecate*

*Ce le pot face?
Doar să mă joc mai departe...*

A fi sau a nu fi... *mioritic!*

Nu știu cine o fi fost insul (aș zice „persoana”, dar nu pot, pentru că *a fi o persoană* presupune virtuți și responsabilități), deci insul care a lansat în premieră virusul resemantizării voit negative, prejudicioase, a termenului „mioritic”. În prezent, care cum se autosuspectează că e deștept de-i crapă țeasta sub presiunea deșteptăciunii și simte nevoia – imperioasă ca o zvârcolire de gaze în abdomen – de a jigni pe cineva, aplică eticheta-stigmat: „ești *mioritic!*” În traducere updatată și politizată: „ești resemnat, fatalist, pământău, retrograd, reacționar, laș, inert, fricos, plângăcios, necivilizat, abulic și de-ai-a, din cauza ta, merge țara prost!” Un fel de nihilism cioranian, deposedat de eleganța și tragismul cugetării filosofice, investit, în schimb, cu vulgaritatea, exhibiționismul și stupidenia răfuielilor de maidan.

De mirare nu mi-e că s-a găsit un „șoim al patriei” sau poate chiar un stol de șoimișori care, postdecembrist, să-și ascută clonțul de tinichea pervertind și deturnând sensul inițial al cuvântului, ci faptul că acela, oricine va fi fost, a contaminat rapid o cohortă de „dăștepți” care a preluat fără discernământ „noua” semnificație și o flutură ca pe o flamură stacojie a victoriei... asupra nu se știe limpede cui, bănuim că asupra propriei ființe, cândva poate oneste.

Odată smintit înțelesul cuvântului, sminteala s-a răspândit ca pecinginea (grozav instrument propaganda!), tulburând și minți despre care crezuse(ră)m că sunt luminate, imune prin cultură la asemenea perversiuni... ideologico-lexicale.

Procedeu are rațiunea lui: ca să poți ataca fără să te demaști ca agresor și pentru ca atacul tău să pară just în ochii lumii, mai întâi îți negativizezi, cât se poate de convingător, ținta.

Totuși, molima i-a prins pe (prea) mulți. Parcă ne-am afla – cu oarecare întârziere – în Oceania orwellianului 1984, confrunțați cu lupta dintre „Vechivorba” și „Nouvorba”, cu diferența că, în acest caz, nu se schimbă un cuvânt vechi cu unul nou (deși se practică și asta, de pildă nu mai suntem „hotărâți”, suntem, prin anglo-contagiune, „determinați”, iar aici gura păcătosului adevăr grăiește, întrucât, dacă *hotărârea* autohtonă venea din interiorul ființei, *determinarea* vine – prin împrumut și prin sens – din afara ei!), ci se operează la nivelul înțelesurilor.

Oare să nu cugeți, în aceste condiții de dublă agresare – în formă și conținut – a cuvintelor, ce mesaj dramatic transmite personajul orwellian când întreabă: „Nu înțelegeți că *singurul scop* al Nouvorbei *este de a limita aria de gândire?!?*” Scopul Nouvorbei, sau, în cazul de față, scopul cârpirii grosolane a Vechivorbei cu un nou și deviant înțeles, scopul burdușirii ei cu altă serie sinonimică decât cea firească și cuvenită, se limpezește pe zi ce trece. Se spune că „dacă un nebun aruncă o piatră în apă, zece înțelepți n-o

pot scoate”. Sigur, înțelepții nu pot scoate piatra, pentru că nebunului i se alipesc tot felul de prezențe stranie care gângăvesc și se bălăcesc în preajma lui mocirlind apele – fie din neștiință, fie din prostie, fie din reavoință, fie din mimetism, fie, adesea, din interes și meschinărie... Așa se face că, dacă în accepțiunea veche, cu peceți culturale și conformă cu mesajul baladei, *a fi mioritic* era de bine, în accepțiunea relativ nouă, nonculturală, captivă în obezi politice, *a fi mioritic...* e de rău. Prima pierde teren, a doua e în hemoragică și, probabil, ireversibilă expansiune.

A devenit *so cool* să fi antimioritic încât mulți nici nu se mai gândesc ce înseamnă asta, doar papagalicesc ce aud frecvent, aruncă vorba și pun *inconștient* eticheta incriminatorie („ești *mioritic*”), probând fără dubiu că Orwell are mare dreptate: li s-a limitat strașnic aria de gândire.

Ce ar fi de reproșat bunăoară „spațiului *mioritic*”? Blaga a decantat „matricea” unui spațiu deopotrivă geografic și spiritual pe care l-a definit prin relație cu o capodoperă folclorică. Nimic peiorativ, nimic degradant sau disprețuitor... Nici în sintagma „ciobănaș *mioritic*” nu sălășluiau jignirea ori acuza. *Mioritic* ... derivat de la „mioară”. Normal, de vreme ce asta îi era îndeletnicirea: să păstorească mioare. Și o făcea, aflăm din baladă (*nota bene*, vorbim de varianta consacrată prin Alecsandri, cea blamată de activiștii antimioritici) cu mai multă pricepere și dăruire decât tovarășii lui. De aceea avea „Oi mai multe/ Măndre și cornute/ Și cai învățați/ Și câni mai bărbați”. Prin urmare, *mioritismul* lui însemna certe calități de păstor. La care se adaugă virtuțile omului: înțelepciunea, calmul, echilibrul, seninătatea (starea *zen*, în Nouvorbă) în fața morții prezumtive („*De-o fi să mor*”), întocmirea firească a testamentului, care nu exclude, cum răstălmăcesc procleții, o eventuală luptă cu agresorii. Nici un vers din baladă nu justifică ideea că ciobănașul mioritic s-ar jelui, că s-ar autocompătimi, că ar fi „victimă de profesie” sau că, laș, inert, blazat, pierdut în contemplație, nu-și va înfrunța dușmanii. Orice comentariu care ignoră (deliberat sau nu) textul baladei este, *ab initio*, nul și neavenit.

Totuși, fenomenul negativizării termenului în discuție este... viral! L-a atins până și pe dl. Pleșu care, presupunând domnia sa că nu știm citi, selectează, recitește și tălmăcește (în *Dilema veche*, nr. 784, 28 feb. – 6 mar. 2019) fragmentele dintr-o scrisoare a regelui Carol I și ne explică: „Buba e, pentru el, *înăuntru* și nu se va vindeca niciodată dacă o vom contempla mioritic, cu compătımirea de sine a victimei de profesie”. Nu cred că regele va fi spus, în 1871, ceva de „contemplare *mioritică*” (s.n.), nici de „compătımire de sine”, nici de „victimă de profesie”, dar... asta e interpretarea actualizantă a scrisorii, interpretare aliniată la direcția momentană în care suflă din toți bojocii lui musonul antimioritic. Din articol aflăm că „regele se plînge unui prieten de «puținul folos» pe care l-a putut aduce «acestei frumoase țări”“, dar și că, spre deosebire de contemporanii noștri, *se plînge* fără să învinovățească (deh, noblețe regală!) „turma”. Mă rog, neavând la-ndemână scrisoarea, ci fragmente citite prin ochii altcuiva,

mă întreb dacă regele chiar „se plânge” sau doar constată obiectiv niște aspecte și împărtășește prietenului o experiență dificilă.

Mi-a fost greu să cred că cineva de calibrul intelectual al d-lui Pleșu poate asocia *mioritismul* cu autocompătirea, cu statutul de „victimă de profesie” și, implicit, cu noile lui sinonime depreciative intrate în vogă propagandistică. Mi-a fost greu să cred că ar fi înregimentat în jocul lingvistic perfid al resemantizării negative, deși, având în vedere că, în urmă cu ceva timp, „Dilema veche” a oploșit o samă de articole antimioritice, poate n-ar mai fi fost cazul să mă mir.

În altă ordine de idei, posibil ca, atunci când te subjugă mental (i-a subjugat pe mulți) o producție pur comercială, de comedie puhavă ca „Las Fierbinți” (suportabilă preț de câteva episoade, dar „tembelizantă” à la *longue*), „aria de gândire” să ți se reducă atât de mult încât să nu mai rămână loc pentru înțelegerea profunzimilor „Mioriței” ori a *atitudinii mioritice* care, ce-i drept, e aparte: se sustrage deopotrivă și șabloanelor de film western cu pistolari justițiar-pe-cont-propriu și aceloră cu stindarde roșii de răzmeriță cominternist-proletară.

Din fericire, am avut parte, înainte de '89, de câțiva (nu toți, dar destui) dascăli autentici, nealiniați robotic la ideologia marxistă, dascăli care, eludând „indicațiile oficiale”, ne-au lămurit, cu argumente valide prezente chiar în textul baladei, că ciobănașul mioritic nu e resemnat, inert ori laș. Interpretarea agreată de *comuniștii declarați*, era tot critică la adresa ciobănașului, dar pot spune *blajin-critică* prin comparație cu vehemența corozivă a acestora (*nedeclarați? travestiți?*) de acum. O fi, această înverșunare antimioritică (post?)comunistă, o excrescență malignă a criticii (realist-socialiste) de odinioară, care, totuși, nu-l negativiza total pe *mioritic*? O fi ajuns tumora în faza de metastază?

Ceva nu-i cușer, din moment ce se aplică și astăzi exact aceeași metodă (moștenire bolșevică) prin care se contorsionează textul literar și se falsifică interpretarea lui, forțându-l să intre perfect într-un tipar propagandistic, politico-ideologic. S-a întâmplat așa cu multe texte literare prin anii '60 -'70. Amintesc doar cazul poemului eminescian „Împărat și proletar” studiat fragmentar, doar *atât cât* și *așa cum* convenea propagandei/ideologiei marxiste.

Pentru unii dintre contemporanii noștri, care urmează neabătut aceeași paradigmă distorsionantă, năzdrăvana oiță „cu lână *plăviță*” (*L'agnelle voyante*, în abordarea lui Mircea Eliade) a devenit „oaia *neagră*” a nației, iar *a fi (un popor) mioritic*, tot în viziunea lor deșănțată, înseamnă o gigantică povară pe capul diriguitorilor preferați care nu sunt, zice-se, decât niște inocenți drăgălași, binevoitori, generoși, dezinteresați și curați ca lacrima... (de crocodil?). Să tot crezi, zău așa!

Postdecembriștii s-au stărnit încă mai abitir rafalele calomnierii ciobănașului și, prin extensie, tuturor „mioriticilor” care ar îndrăzni să-i țină

partea, să-i vadă virtuțile, să se revendice din el sau – Doamne, apără și păzește! – să i se identifice!

În realitate, cine se plânge și se autovictimizează?! Cine asupra cui aruncă vina eșecurilor? Nu doar de trei zile, ci de treizeci de ani încoace, tocmai gura diriguitorilor și/sau aspiranților la funcții înalte nu tace și tocmai *lor* turma (nici cea *mioritică* în sensul inițial, neperversit al cuvântului, nici aceea pe care ei au răscroît-o semantic) nu le place! Or, întrucât *ei* sunt străini de profilul moral al *păstorului mioritic* (harnic, onest, priceput, devotat turmei, înțelept, echilibrat, pașnic, demn, lucid), întrucât *ei* sunt absolut *inapti să păstorească* în așa fel încât să obțină măcar performanțele „vinovatului” baci *mioritic* (sporirea turmei, bunăstarea oilor, câinii de pază „mai bărbați” etc.), tocmai *ei* se autocompătimească și se lamentează ca niște „victime de profesie” cărora le țin de zor isonul lacrimogen colegii de partid(e) și simpatizanții politic (interschimbabili). *Ei*, cei înrudiți ca nărav și apucături cu ciobanii agresori din baladă, au găsit formula abracadabrantă prin care să scape basma-curată, deversând brutal asupra ciobănașului/neamului *mioritic* sumedenie de vinovății și defecte care *nu-l* definesc! Este și asta – deturnarea, siluirea cuvintelor și sensurilor – o cale eficientă, tipică oricărei Oceanii, prin care *ei* manipulează mascându-și neputința notorie de a fi *buni păstori* și își motivează agresivitatea. Neputința *lor* de a fi măcar la înălțimea păstorului/ neamului *mioritic*, căruia îi stâlcesc portretul, pe care îl dușmănesc, îl disprețuiesc, îl acuză virulent de nereușitele lor și îl atacă pătimaș.

Întrebări oarecum... retorice: dacă antimioriticii nutresc atâta dispreț și atâtea resentimente față de *mioritici*, dacă mioriticii sunt o imensă povară, o continuă pacoste și cauza majoră a tuturor eșecurilor pentru ei, de ce le sfârâie lor călcâiele și de ce salivează abundant jinduind năpraznic să conducă (mai exact: să stăpânească) turma? Să vină acest aprig și nedisimulat jind al lor dintr-un soi de masochism? Sau dintr-o angelică mărînimie...? Sau...?!

Mă gândesc să nu mai contemplan *mioritic* panarama (aș zice *panorama*, dar nu pot) politică de la noi. O s-o contemplan *moromețian*, până nu va fi înhățat și Moromete în colimator-malaxorul marxistoid al resemantizării negative. În fond, e și el un ghimpe mioritic, înzestrat cu darul de a vedea și de a înțelege ceea ce alții nu văd și nu înțeleg.

Între 15 februarie – 15 martie 2019 Th. Damian s-a întâlnit în România cu mai multe personalități din lumea literară și academică.

Împreună cu Mihai Costin, Președintele Societății Numismatice Române, la Palatul Parlamentului în București.

Primind medalia „Centenarul Marii Uniri - 2018” din partea Grupării Colecționarilor de medalii și insigne „Mihai Eminescu”, București

La ziua de naștere a Profesorului Alexandru Surdu, Vicepreședintele Academiei Române.

Cu profesorul și eminescologul Nicolae Georgescu

Th. Damian (st.) cu scriitorii
Veronica Balaj și Cornel Ungureanu,
la Timișoara.

Cu poeta Mariana Pândaru la Deva

Cu poeții Lucian
Vasilu și Marcel
Miron la revista
Scriptor la Iași

Duminică 10 martie 2019, la Biserica noastră a avut loc serbarea de Lăsatul Secului și s-a sărbătorit Ziua internațională a femeii.

Moment de bucurie după Sf. Slujbă.

Îndrăgitul interpret de muzică românească
Berti Samovici, alături de muza lui dintotdeauna
și Pr. Th. Damian.

Prof. Mariana Terra vorbește despre
expoziția de artă vestimentară a
artistei Elena Mitru.

Aspect de la expoziție

Pe 17 martie 2019, enoriaşa Bisericii noastre, Dna Lucia Columb, a împlinit minunata vârstă de 100 de ani.

Pr. Th. Damian și Lucia Columb

Sărbătorita împreună cu familia

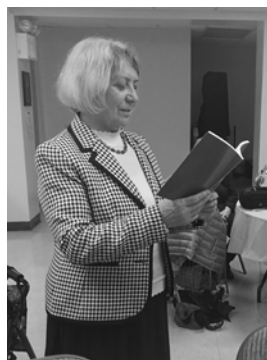
Duminică 31 martie 2019. Cătălin Condurache este felicitat cu ocazia zilei sale de naștere. Totodată a avut loc în sala socială a bisericii întrunirea Cenaclului literar „M. Eminescu”.

Cătălin Condurache alături de Irina Anițului (st.), Viorica Colpacci, Nicole Smith, Nuți Ferrari, Pr. Th. Damian, Anastasia Lungu și Felicia Georgescu.

Pr. Th. Damian citește din
Cocoșul negru de Victor Eftimiu.

Prof. Nicole Smith recită poeme de Nichita Stănescu
(la aniversarea nașterii acestuia).

21 aprilie 2019, Floriile. Aniversarea a 26 de ani de la înființarea parohiei „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York.

Pregătire pentru Sf. Împărțășanie

Solidaritate în rugăciune

Moment de celebrare

Pr. Paroh prezintă raportul anual de activitate.

Dl Vasile Bădăluță primește medalia centenară a Societății “Dorul” din New York.

Sf. Paști, 28 aprilie 2019, la Biserica noastră în New York

La miezul nopții în curtea Bisericii

Moment liturgic

„Să se îndrepteze
rugăciunea mea...”

5 mai 2019, New York

Împreună slujire cu un musafir din țară,
Pr. Nicolae Popescu, inspector
al Episcopiei Buzăului.

12 mai 2019. La Biserica noastră s-a sărbătorit Ziua Independenței de Stat a României, Ziua Monarhiei și Ziua Mamei după tradiția americană.

Prof. univ. Dr. Doru
Tsaganea evocă
evenimentele istorice.

Dna Mimi Zaharia în recital poetic dedicat mamei.

Poeta Valentina
Ciaprazi recită din
creația proprie.

Prof. Mariana Terra,
redactor șef al ziarului
Romanian Journal.

Duminică 19 mai 2019 la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” au fost sărbătorii cei ce poartă numele Sf. Împărați Constatin și Elena. Totodată în cadrul Cenuclului literar „M. Eminescu” au fost lansate patru cărți ale scriitorului Voicu Chioreanu sosit la noi din Maramureș.

„La mulți ani cu sănătate”

Pr. Th. Damian, Justina și Aaron Anițului

În sala socială

Mariana Terra
despre cărțile lui
Voicu Chioreanu

Valentina
Ciaprazi continuă
prezentarea.

Autorul sosit din Maramureș,
Voicu Chioreanu

Nicole Smith
încheie șirul
prezentărilor

Pr. Th. Damian, îndrăgita interpretă a cântecului românesc Valeria Arnăutu,
Vasile Bădăluță (la microfon), Voicu Chioreanu și Dan Pârveu.

Pr. Th. Damian
și Valeria Arnăutu

**Luni, 27 mai, de Memorial Day, în cimitirul Cypress Hills, New York,
la lotul românesc al Societății române creștine “Dorul” (înființată în 1903).**

Pr. Th. Damian oficiind
slujba de parastas...

apoi binecuvântând masa...

și pomenind
pe cei adormiți

Vineri, 31 mai 2019. Cenaclul literar „M. Eminescu” din New York a primit vizita grupului de artiști Inter-Art din Aiud, România. Lansările de carte și programul musical au avut loc în sala socială a Bisericii „Sf. Andrei” din Jamaica, Queens (Paroh P.C. Pr. Ioan Proteasa).

P.C. Pr. Th. Damian
deschide seara literar-artistică.

P.C. Pr. Ioan Proteasa,
gazda evenimentului

Scriitorul Ștefan Balog,
organizatorul și conducătorul
grupului, ascultat de tânăra artistă
Anca Sas.

Scriitorul Ioan Hădărig, cel care a vorbit despre volumele lansate tocmai a prezentat-o pe poeta Patricia Woodrich din New Jersey care citește din poezia sa în engleză, Ioan Hădărig citind în limba română.

Anca Sas despre creația sa literară

Aspect
din sală

Daniel și Dan Avram în
concert extraordinar

Preoții Th. Damian și Ioan Proteasa cu invitații lor.

Pe 2 iunie 2019 s-a sărbătorit la Biserica noastră Ziua Copilului. Prof. Irina Anițului, directoarea Școlii duminicale a organizat un frumos program dedicat momentului.

Pr. Th. Damian alături de Prof. Irina Anițului și Andrei Damian care și-au serbat ziua de naștere.

Cine suflă mai repede!

Irina Anițului conduce recitalul poetic.

Irina Anițului în dialog cu Aaron,
ascultată de Justina (în spate) și Olivia.

Justina la microfon

și Olivia

și Aaron

Elena Știrbei

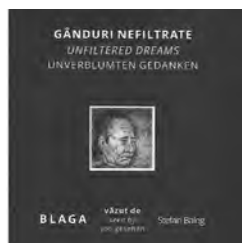
Iolanda Baci

Nicole Smith

Ștefan Balog,
*Încă o zi fără
dimineață*,
Editura Altip,
Alba Iulia, 2017

Ștefan Balog, *Gânduri nefiltrate/ Unfiltered
Dreams/ Unverblümte Gedanken. Blaga
văzut de/ seen by/ gesehen von Ștefan
Balog*, Editura Altip, Alba Iulia, 2016

Ioan Hădărig, *Aripile cerului. Transilvania
poem*, Editura Altip, Alba Iulia, 2015

Patricia Goodrich, *Vânătoare de pietre în
Transilvania*, ExPonto, Constanța, 2017

Anca Sas, *37 de zile*,
ExPonto, Constanța, 2018

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

Daruri regale

*Împăratule divin,
Te încoronez
Cu aurul smereniei mele,
În care recunosc
Că fără Tine,
Rămân grâu necultivat.*

*Ți-aduc tămâia
Rugăciunilor mele
Și smirna sufletului meu,
Omorât de fericirea lumii,
Și reînviat de nașterea Ta.*

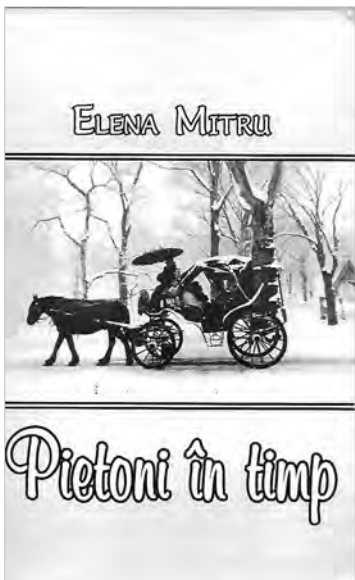
Izvorul tămăduirii

*O, izvor al tămăduirii,
Să bem din puritatea ta.
Când norii fricii întunecă
Sufletele noastre,
Să le speli
Cu apa ta vindecătoare
Ca să vedem lumina întrupată
Pe care ai născut-o.*

*În peisajele schimbătoare
Ale vieții,
Tu, izvor al tămăduirii,
Ne liniștești.*

Carrie Hooper

Elena Mitru, *Pasărea albă*,
RawexComs, București, 2019

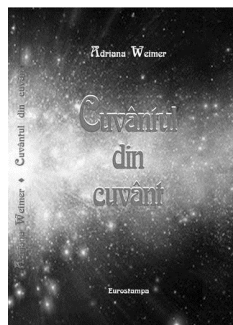
Elena Mitru, *Pietoni în timp*,
RawexComs, București, 2019

FLORIN-CORNELIU POPOVICI

Adriana Weimer, *Cuvântul din cuvânt*. Antologie de poeme

Adriana Weimer este ceea ce se cheamă o sufletistă, o raritate a vremurilor tulburi în care trăim. E un om cu suflet care pune suflet în tot ceea ce face/scrie, din suflet, în imagini, poezie, cuvânt. Probând o sensibilitate în exces, Adriana Weimer ne întâmpină cu dragul de tot ce o înconjoară. Potrivit datelor ultime în materie de „știință” a sufletului, s-a dovedit pe cale experimentală că sufletul, parte din ceea ce suntem, partea noastră de „veșnicie”, cântărește 21 de grame, fiind eliberat din corp la moartea acestuia. Că este așa sau nu, are mai puțină importanță, fiindcă, nu-i așa, autoarea *Cuvântului din cuvânt* ne cotropește sufletește oridecâteori eliberează din prea plinu-i sufletesc.

Adriana Weimer are darul de a capta imagini, fie atunci când mânuiește abil aparatul de fotografiat, penelul sau penița. La ea, triada imagine-sunet-cuvânt reprezintă un tot unitar, de unde și manifestarea sa pluriplană. Prima impresie la lecturarea antologiei de poeme *Cuvântul din cuvânt* (Editura Eurostampa, Timișoara, 2017, 300 pp.) este aceea a ușurinței cu care poeta scrie, lirismul său fiind unul de factură blândă, domoală. Predestinată visării, cu un mesaj profund, emoționant și clar, analogat Luminii și Sensului pe care le caută cu obstinație, artista construiește po(i)etic, de fiecare dată altfel. Poezia Adrianei Weimer celebrează frumosul în stare pură, gemă, frumos generator la rându-i de frumos. Cinci volume de poeme alcătuiesc antologia: *Un cer de cuvinte* (*A Sky of Words*, *Ein Himmel voller Worte*, *Un ciel de paroles*, *Un cielo di parole*), *Drumuri în noi*, *Profund*, *Infinita Iubire* și *Clipa-Infinit*. Dacă primele patru volume menționate, solare, apolinice în structură, sărbătoresc bucuria de a fi, ultimul, *Clipa-Infinit*, ne oferă o viziune selenară asupra vieții. Fără a fi ordonat cronologic, în funcție de anul de apariție, volumele sunt dispuse radial, ilustrare a stării sufletești a poetei, dar și din motive de strategie textuală: coexistența contrariilor, fapt care nu miră pe nimeni, întrucât nu puține sunt reflecțiile filosofice care conferă un plus de valoare cărților. Indiscutabil, la Adriana Weimer, poate mai pregnant ca la oricare alt poet din generația sa, e prezentă fericirea de a immortaliza clipa, fie prin imagine, fie prin cuvânt, existând momente când imaginea și cuvântul se întrepătrund. Poezia Adrianei Weimer se traduce și prin raportare la ludic, jocul cu proporțiile,

perspectivele, dimensiunile, sensurile și semnificațiile fiind o constantă în creația artistei care se hrănește, scrie din lumină, percepută ca o nevoie organică. La fel ca în poemele blagiene, în lirica Adrianei Weimer lumina alternează cu slova, a cărei funcție o preia simbolic.

Există în cele patru volume între care regăsim un „consens” tematic, dese situații când poeta se identifică. Sunt identități de factură lirică, ipostazieri ce transmit emoții ale artistului mistuind în focul creației. În replică, *Clipa-Infinit* estompează dacă nu anulează elanul vital identitar inițial, o posibilă cauză fiind înțelegerea sensurilor profunde ale existenței, teama de Infinit, pe care nu-l poate controla, înțelege, figura, descrie sau stăpâni, Infinitul continuând seria cuvintelor profunde, gen Iubire. Adriana Weimer are știința condensării înțelesurilor majore în cuvinte puține. Îndrăgostită de imagine și de verb, ea scrie o poezie ce stă sub pecetea călătoriei (terestre, scriptice și celeste). Pierderea sa printre aceste repere este totală, abandonul definitiv.

Cuvântul din cuvânt e construit pe principiile încapsulării (vezi tehnica păpușilor Matrioșka), ale iradierii, germinării și al multiplicării polipice. Sunt poeme ale așternerii la drum (simbolistica drumului ocupând un loc privilegiat în economia volumelor), indiferent de experiențele pe care aceasta le presupune. Poeta, *homo viator*, călătorește printre propriile-i poeme, ca într-un univers familiar și familial. Pentru Adriana Weimer importante sunt sălășluirea, locuirea, rostirea-rostuire. Drum-Cuvânt-Lumină presupun aceleași itinerarii-hărți afective: „Poți să te naști,/ înaintea nașterii tale,/ prin ideea de tine/ a părinților;// poți să gândești,/ înaintea gândirii tale,/ prin puterea de inteligență/ a materiei;// dar nu poți privi,/ înaintea privirii în tine,/ prin ochiul străin/ al cuvântului” (*Naștere*). „Maieutica” Adrianei Weimer, arta „moșirii” propriului text poetic are ca obiectiv final celestul, „susul”, spațiu eleat rezervat inițiaților, de unde fascinația zborului și a simbolurilor ascensionale.

La Adriana Weimer poezia e o *Stare de spirit*, *Un semn* al trecerii sale prin viață. Influențată de Nichita, prin „sentimentul de tine” și al celui „exist întru tine” (*Întru tine*), poeta nu se rușinează să-și mărturisească trăirile, sensibilitățile, vulnerabilitățile, nevoia de „celălalt”. Iubirea e cea care conferă Sens, care coagulează „cvartetul” de volume și în care, spre deosebire de *Clipa-Infinit*, nu există sentimentul alienării, dezrădăcinării, împresurării, extincției sau claustrării, al vidului sufletesc, melancoliei, nostos-ului sau spleen-ului. Momentan, poeta trăiește clipa, experimentează din plin, se bucură, trăiește torențial, acumulează, are răbdare, așteaptă, se ucenicește, inspiră, respiră și transpiră poetic: „Aștept în tăcere un semn” (*Un semn*).

În poemele Adrianei Weimer *Conștiința de a fi* (poem cuprins în *Un cer de cuvinte* și reluat apoi în *Clipa-Infinit*) se manifestă pluriplan: „Conștiința de a fi în ființă,/ conștiința de a deveni neființă,/ conștiința întregului, conștiința rotundă,/ conștiința ascunsă, mută și surdă,/ conștiința

de timp, de rău și de bine./ conștiința de noi, de tine și de mine./ În câte feluri se poate rosti/eterna conștiință de a fi!” Ei i se alătură conștiința po(i)etică/lirică (a fi prin intermediul Poeziei, a te manifesta prin ea, datorită ei), dublată de conștiința propriei valori a poetei înseși. Iată un exemplu de bun augur în care luciditatea, rațiunea contrazic visarea. A fi presupune și a fi în cărți (la propriu și la figurat), a avea certitudini, a te baza pe ele. Conștiința e firul călăuzitor al Adrianei-Ariadnă. Scriind, poeta își asumă o responsabilitate existențial-estetică. A fi, însă nu la întâmplare, nu oricum, ci conectat la creație și la lirism. Conștiința de a fi operează la fel ca și în cazul conștientizării propriilor însușiri cu care ești înzestrat (omul cu însușiri), ceea ce te deosebește de cel care nu caută și nu pune preț pe semne, ignorantul, cel care-l respinge cu brutalitate pe „celălalt”, plasându-l, înghiontindu-l în afara „drumului”. Conștiința îi oferă Adrianei Weimer un plus de siguranță și de încredere în sine. Conștiința de a fi poetă se manifestă prin grija cu care își etalează lirismul, apetitul pentru cuvântul frumos, ziditor, înnobilitor, conștiința de a fi în și prin intermediul poeziei.

Versurile Adrianei Weimer au pe alocuri valoarea sofismelor, calitate sapiențială. Scriind, creând, poeta are conștiința de a fi liber, de a te manifesta artistic neîngrădit, de a avea principii estetice solide. Conștiința de a fi o îndeamnă pe poetă la construirea unui solid profil identitar. Conștiința se îmbină armonios la Adriana Weimer cu știința versificației. Conștientizarea lui a fi atrage conștientizarea lui a avea, însă nu în sens material, ci pur spiritual.

Poemele Adrianei Weimer își conțin altruismul, dăruirea acesteia fiind una necondiționată, totală: „Atât de mult aș vrea să vă fiu/ o mare de lumină/ într-un strop de cuvânt/ și o mare de suflet/ într-un strop de lumină;/ // atât de mult aș vrea să vă fiu/ o mare de suflet/ într-un strop de cuvânt/ și un strop de cuvânt/ într-o mare de suflet” (*Să fiu*). *Ars combinatorica* propusă de poetă, în existența căreia se manifestă un du-te-vino sufletesc continuu, aduce cu sine efecte stilistice nebănuite. Interesant că în volumul *Clipa-Infinit*, cel care încheie acolada (nădăduim provizorie), conturează „cvințetul” și la care ne raportăm prin comparație (datorită schimbării dramatice de ton și de optică poetică), se atenuază disponibilitatea poetei de a-și etala sufletul de-a lungul drumului, de a și-l pregăti pentru călătoria viitoare. Ceea ce rămâne totuși e motivul poeziei ca Drum, motivul sufletului călător care tânjește după manifestări de afectivitate.

Adriana Weimer, cea care iubește Iubirea, găsește oportun să se (auto)definăască în poemele sale, prilej de identitate poetică multiplă, dar și de limitare, de conturare a propriului hotar liric: „Eu,/ doar o/ clipă-lumină”. (*Clipa-Lumină*) sau „Dacă pot/ să reasc/ din clipă,/ mă voi numi/ timp” (*Timp*). La fel de bine, poeta manifestă afinități electivă pentru lucrurile efemere, impalpabile, cum ar fi sufletul sau lumina. Nu ezită nici să „repertorieze” clipa: „clipa-amintire”, „clipa-amăgire”, „clipa-poveste”, „clipa-destin”, „clipa-Iubire” (*Clipa*).

Adriana Weimer rostește și rostuiește. Idealul ascensional e cel care-o conduce; propensiunea celestă, dincolo de tăriile cerului dezvăluie curăția sufletească, fiindcă nu se poate face o obsesie pentru înălțimi dacă sufletul îți este greu, întinat, maculat. Sufletul curățit, fără de prihană, e parte din complexul mecanism al zborului.

Adriana Weimer colecționează timp, gânduri, cuvinte, rămășițe de suflet, sensuri, semnificații. Poeziile sale nu sunt altceva decât mărturii-mărturisiri extinse, iar cele cinci volume cuprinse în antologie îndeplinesc funcția de confesional liric, de purgatoriu sufletec. Sufletul și gândul devin „receptacole” poetice, de unde și rolul major al poetului, acela de a trece (a se vedea apetența autoarei pentru simbolurile trecerii-petrecerii) de la fragmentarizare la refacerea Întregului. Pe lângă justificări ale scrisului („Ne așternem pe hârtie./ suflet și gând/ pentru suflet și gând/mărturie” – *Mărturie*), artista face o pledoarie pro domo în favoarea identității „holocaustice”, de tip „ardere de tot”. Prin extensie, creația înseamnă sublimare, dar și rescrierea unui dicton celebru: „Lumânarea care arde sunt eu” (*Ardere-Lumină*).

Adriana Weimer este un poet al Păcii, al Iubirii și al sensurilor ultime. Poezia, combustie internă. Declarațiile sale de iubire („Mai presus de toate/e dragostea ce-ți port” – *Dragostea*) au efect universalizant. La fel ca scrisul, dragostea consumă pe interior, mistuiește, arde, topește granițe, lumi artificial create. Scrisul și dragostea, „ruguri”.

Volumul *Drumuri în noi* duce mai departe simbolistica ce o regăsim în *Un cer de cuvinte*: motivul drumului și al călătoriei (în spații reale sau imaginar-poetice), cerul, lumina, clipa, visul, destinul, timpul, tăcerea, cuvântul, gândul etc. Poemele ce-l compun, cărări de suflet, ce marchează trecerea prin timp, evidențiază un „pelerinaj” – întoarcere de la mine la tine, de la eu la „celălalt”, de la eu la sine. Sunt poeme „cuminiți” ce nu ridică probleme de receptare și de interpretare, ce imaginează o universală apropiere între oameni, ce visează să-i adune pe toți laolaltă. Călătoriile poematice ale Adrianei Weimer au ca destinație finală găsirea Sensului, de unde și motivul scriiturii-călătorie, al poetului-pelerin și „apostol” liric, al poemului-„vehicul”. Uneori, poeta este confruntată cu dilema drumețului aflat la răscruce, de unde și dificultatea alegerii: „Cum trec prin timp/anotimpuri și eu.”; „Încotro?”; „totul e o întâmplare,/până și tu” (*Întâmplare*).

Cel mai adesea, drumul de la eu la sine este cel mai sinuos, mai primejdios, mai greu de trecut și mai plin de capcane și de labirinturi. Poemul-fir al Ariadnei e cel care o ghidează spre neabateri de la Cale. Comparațiile prezente în volum îmbracă uneori forma pragmatismului: „Viața ca un împrumut/ de la plată la avans (*Viața*). Prin urmare, e de dorit să avem grijă ce fel de „credite” facem, pe cât timp, cum, cât și la cine ne „îndatorăm”, cum (ne) „negociem”.

Totul e supus devenirii, principiului heraclitean al curgerii. Cu cât îndepărtarea de momentul zero e mai mare, cu atât crește și riscul aneantizării, al pierderii reperelor existențiale. Avansarea, evoluția-n timp presupune uitare, progresul fiind și o formă de regres. Adriana Weimer, pe lângă căutarea Sensului, caută și „drumul spre timp” (*Drumul spre timp*). Timpul e văzut ca o plantă, motiv pentru care poeta devine colecționară: „[...] eu am presat timpul/între coperți de memorie” (*Coperți de memorie*). Prin extensie, fiecare dintre noi suntem „grădinarul imaginar” (*idem*) ce cultivă timpul în vasta-i diversitate. Totul se petrece în timp, cu timp. Adriana Weimer scrie și se înscrie în timp. Poetul e plămădit din timp, el există de când lumea, descinde din *illo tempore*, n-are vârstă, cu harul poetic se naște: „te-ai obișnuit/ să mă cunoști aceeași:/ fără început, fără sfârșit,/ o frază a cuvântului/ în care tu să poți pune/ toate semnele de punctuație” (*idem*).

Adriana Weimer se învecinează cu clipa, se abandonează ei până la a se metamorfoza în clipă, o celebrează: „Eu,/ doar o clipă-lumină” (*Clipa-Lumină*). În esență, clipa e o fărâmă infimezimală de istorie. La rându-i, istoria, luată pe de-a-ntregul, e o sumă de clipe. Trăirea, curgere, nicio zi nu se aseamănă cu alta. La scriitoare, timpul, clipa devin obsesii poetice. A te sustrage lor produce efect de iluzionare: „Nimic în afară de timp,/dar cât timp în afară de toate!” (*Întregul*).

Criza de timp este resimțită acut de poetă abia în volumul *Clipa-Infinit*, cel care face o notă aparte de cele patru amintite. Până atunci însă, amintirile, raportarea la ele, invocarea lor sunt lăsate pentru o altă „vârstă”. Momentan, e ocupată cu trăitul, cu însuflețirea, cu situarea pe Drum, semn că (încă) e timp pentru toate: „de trăit,/ de iubit,/ de pierdut” (*Ultima clipă*).

Scrisul îi induce Adrianei Weimer starea de bine. O face cu detașare, voluptate, punând la bătaie toate resorturile sufletești: „Bucuria de-a scrie,/ de-a vedea în cuvânt/ și suflet și gând” (*Cuvântul*). Dincolo de „cuvântul-altoi” și de „cuvântul-mister” (*idem*) e o infinitate de trăiri sublimate în poezie. Adriana Weimer scrie fără încrâncenare, fără mânie și prejudecată, cu o seninătate rar întâlnită. Scriitura ce-i poartă amprenta împrumutată din felul ei de-a fi. Dată fiind ireversibilitatea și irepetabilitatea clipei, poeta pledează în favoarea existenței trepidante, a neirosirii, a cuprinderii în efemeritatea clipei a cât mai mult din trăitul autentic. Adriana Weimer, poeta la care renașterea nu se produce din cenușă, ci din timp (*Timp*), ne îndeamnă să ne purtăm omenește, altruist cu clipa: „Să iubim clipele”, „Să iertăm clipele” (*Nerostire*). Triada gânduri-suflet-cuvinte e construită pe principiul interconectivității, al relaționării reciproce. Adriana Weimer adună timp în toate și construiește/versifică având la îndemână cerul. Jucându-se cu spațiile temporale (trecutul, prezentul și viitorul poartă amprenta clipei), poeta transferă ludicul în sfera alterității, rescriind principiul rimbaudian: „Noi - vor fi alții” (*Toate*). Până la a găsi Sensul, poeta e în căutarea unei pedagogii existențiale care să-i „eficientizeze” trăitul: „De-aș putea/ să știu să trăiesc/ clipa-sfârșit,/ clipa-eternă,/ clipa-infinit” (*Să mă am*). Prin scris, poeta caută

să reentre în posesia sinelui, să-și reapartină, să se restaureze, să se autoproiecteze, proces echivalent cu simbolica întoarcere „acasă”.

În *Poezia clipelor*, Adriana Weimer vede și altceva în clipele care trec, nu doar fragmente de timp. Asemenea poeziei, clipa are ritm, cadență, își conține sensurile și semnificațiile. Ieșirea din timp se consumă cu întoarcerea (fetei) spre sine, ca prim pas spre întoarcerea către Dumnezeu, ființa atemporală prin definiție. E o ieșire în doi timpi pe care poeta o face cu seninătate, cu detașare.

Volumul *Profund* se remarcă prin simbolurile de forță pe care le conține, între ele detașându-se Iubirea, sentiment neîntrecut de nimic altceva. Poeta devine astfel „spațiu” de locuit pentru „celălalt” și deopotrivă pentru ploaie. Starea de locuire e sinonimă în acest caz cu starea de înlocuire, eu metamorfozându-se-n tu, parte din efectul modelator al Iubirii, al desființării într-o reînființare generată de aceasta: „ni s-a făcut dor de apropiere/ fără nume” (*Colind de iubire*). Ceea ce o interesează pe Adriana Weimer este trăirea rodnică, zămislițoare de Sens, de unde conștiința responsabilității, a lui a fi în Iubire, poeta fiind datoare să trăiască autentic: „N-aș vrea să plec niciodată/ fără să știu că în mine/ rostul vărsării din mugur în fruct/ e sămânța” (*idem*).

La Adriana Weimer, fiecare clipă își are „identitate în timp” (*E să fie*). Cum între afirmație și negație există un lung șir de posibilități, diversitatea trăitului e evidentă, la fel de bine cum între două onomastici (*nomen=omen*, numele configurează omul) se insinuează imperativul „să fie”, verb existențial. Poeta nu se teme de timp, nu-și alimentează frustrările și nici alienările, „boala” numită timp pare să n-o afecteze, timpul fiind perceput în firescul lui. De aceea, în poeziile Adrianei Weimer nu vom întâlni niciodată lamento-ul, tânguirea sau jelania. În fața timpului, artista se comportă demn, vertical. Cu timpul construiește, relația cu timpul fiind una jovială, caldă, prietenoasă. Nu există din partea poetei revoltă împotriva lui Cronos, ci pur și simplu și-l trăiește: curat, luminos, din dor, străină de orice încrâncenare.

Poezia îi induce Adrianei Weimer o pleiadă de stări sufletești. Între ele, poezia ca „stare primară a jumătății/căutate ori găsite” (*Stare*). Prin Poezie, Adriana se dăruiește dobândind, își trăiește iubirea scriind, e devotată, trup și suflet, versului, dar și „celuilalt”: „Vă am pe voi/ cât aș avea o lume întreagă/ și această singură clipă care sunt/ mă dăruie vouă” (*La infinit*). Iubirea, cuvânt profund, organism „viu”, se construiește, se întreține, se alimentează zilnic, are nevoie de nenumărate dovezi, e un mesaj universal, în absența căruia nimic nu se coagulează, nimic nu durează. Iubirea ce răzbate/dăinuie în timp e rodul timpului artist, al timpului modelator-creator (timpul modelează „lutul” din care suntem plămădiți). Iubirii, Fericirii li se adaugă noțiunea de Dor, imposibil de cuprins în cuvinte: „dorul de tine” (*Dulce povară*); „sentimentul de tine” (*Întru tine*); „Nevoia de tine/ e nevoia drumului/ scăldat de lumină” (*Bucurie*). Există momente când poeta devine

„oximoronică”: „Sunt lumină/ din întunericul tău” (*Iubire*). Poemele incluse în volumul *Profund* sunt veritabile declarații de dragoste, antidot la singurătate. Stropul de iubire, la fel ca și torențele de iubire, are efect benefic, purificator-înălțător, soteriologic asupra „celuilalt”. Nu e o chestiune invazivă, distructiv-bulversantă, de tip potop, ci o revărsare de emoții și sentimente de tip prelingere, duioasă, bucurioasă, calmă. Iubirea, calea către țăriile cerului, e sinonimă cu minunea, iar lumina are aceleași calități reconfortante ca și liniștea. Ambele sunt propice ființării, manifestării plene a eului. Prin iubire, replierea sentimentală e posibilă.

La Adriana Weimer, poetă la care dobândirea stării de înveșnicire se face prin Iubire, iar starea de bine e insuflată de cuvânt, alternează imperativele „să fie” cu „să vă fiu”. E aceeași necondiționare și nerăbdare și dăruire care-i conturează și alimentează starea de Poezie: „Atât de mult aș vrea să vă fiu/ o mare de lumină/ într-un strop de cuvânt/ și o mare de suflet/ într-un strop de lumină” (*Să fiu*). Prin lumină și cuvânt poeta se îmbogățește spiritual. Uneori, poemele artistei au valoare de testament (*Visul meu, Drag copil, Copilul meu*).

Tot de profunzime se leagă relația pe care poeta o are cu propriul copil, cu propriii părinți, alături de care se simte „acasă”.

Volumul *Infinita iubire* operează cu aceleași simboluri de forță cu care ne-a obișnuit poeta: Lumina, Cuvântul, sufletul, ochii, zborul, trupul. Adriana Weimer continuă să fie aceeași prezență tonică, solară, făptură de lumină care germinează poeme-licăriri-pâlpâiri: „Sufletul meu e locuit de lumină” (*Credință*). Între lumină și cuvânt, în accepțiunea blagiană, există o relație de substituție: lumina e purtătoare de cuvânt, precum cuvântul e purtător de lumină. În demersu-i altruist, Adriana Weimer se inspiră din „simplitatea naturii” (*Simplitate*). De la natură învață, natura îi este mentor. Cele mai multe dintre poemele sale funcționează ca *Prezență de spirit*. Nu lipsesc din volum nici cugetările filosofice, de unde și valoarea sapientială: „[...] nu poți privi./înaintea privirii în tine./prin ochiul străin/al cuvântului” (*Ochiul cuvântului*) sau „Înțelepciunea cuvântului/de a nu se lăsa rostit/la întâmplare...” (*Înțelepciunea cuvântului*) sau „Este nevoie/ de înțelepciunea/ vindecării cuvântului/ dinaintea rostirii” (*idem*).

„Respir ploaia”, „respir viața” (*Respirația ploii*). Prin extensie, Adriana Weimer respiră Poezie. Scriind-o, își mărturisește Crezul: „Cred/ într-o lume a cuvântului”; „Cred/ într-o lume a imaginii” (*Arta*).

Față de celelalte volume invocate până acum, *Infinita iubire* aduce ca element de noutate puternica notă de religiozitate. Sunt poeme intens spiritualizate, elogiu adus Ziditorului, Creației, Cuvântului. E o întoarcere simbolică la Matcă, punct terminus al Călătoriei, semn că poeta a găsit Sensul îndelung căutat: „Ziditorul meu de vise” (*Ziditorul meu*); „sfântă Creație” (*Creație*); „o naștere din Cuvânt” (*În Ființă*); „În focul Creației” (*Focul Creației*); „Aură și duh Învierii în noi veșnică” (*Înviere*); „Altar înălțat prin Cuvânt” (*Spre Înalt*).

În fine, volumul care completează antologia, *Clipa-Infinit*, nu urmează cronologia firească a aparițiilor cărților poetei și nici tonul blând pe care acestea îl conțin. Încheietor al „cvințetului”, *Clipa-Infinit* înregistrează o adâncire în filosofie a Adrianei Weimer: „Gândesc/ în timp ce spiritul/ se gândește pe sine/ gândindu-mă” (*Echilibru*). Simbolurilor existente li se mai adaugă unul, identitatea, concept cu geometrie variabilă, ineputabil ca sensuri și semnificații. Tonul grav, rezervat, pe alocuri nostalgic-melancolic, ia locul jovialității și ludicului, se estompează dăruirea necondiționată către „celălalt”, frenezia căutării, semn al unei crize-rupturi-înțelegeri profunde a sensurilor existențiale. Noua ipostaziere a poetei e retragerea în sine. Raportarea la, identificarea cu lumina, cuvântul și sufletul scad în intensitate. În schimb, sporesc îndoiala, dilema, proiecțiile în negativ, întrebările fără răspuns: „Lumea,/ o eroare de calcul,/ o întrebare promisă morții” (*Matematica lumii*); „și nu știu de unde/ acest zbor ucis/ de albastru” (*Strigătul*); „Tu ai ucis zborul/ din spaima instinctuală/ de nimic” (*Cazi în cuvânt*); „[...] plec din numele tău/și numele tău/ rămâne închis în dosare” (*Stare de spirit*). Cuvintele încep să poarte mască, să își ascundă adevărata față, devin „nesincere”, „politropice”, de unde nesiguranța de a decela ce se ascunde cu adevărat în spatele lor, dispăre lumina și transparența din ele. Căderea în cuvânt nu mai este una oximoronică, în sus, ci echivalează cu prăbușirea în hău. Ideea de locuire (cu tot ce presupune ea, confort, siguranță, intimidată, căldură) este înlocuită cu starea de înstrăinare, necunoscută de poetă până acum. Din solar-dionisiacă, poezia devine selenar-apolinică. Ludicul lasă loc sobrietății scriiturii. Disponibilitatea poetei la a se dăruia nu mai e aceeași, „celălalt” nu mai e văzut într-o lumină aurorală, ci în clarobscur. Se schimbă și formele de (auto)identificare, libertatea nu mai e totală, ci una „porționată”. Treptat, se instalează un *Dor de firesc*: „Suntem/ mult prea puțin liberi/ doar uneori eliberați/ de repetabile griji/ -poveri zilnice” (*Mult prea puțin liberi*); „ascunde-mă/ într-un ochi/ să pot lăsa/ urma lacrimii care sunt” (*Urma lacrimii*); „zâmbete condamnate la moarte” (*Doar o umbră*); „Prea multe reguli/ pentru o singură lume./ // Sufocate,/ gândurile își pierd identitatea/ și mor.”; „ne tratăm la ospiciul iluziilor” (*Captivitate*).

În scris nu mai regăsim bucuria inițială a poetei, ci scrisul devine pretext pentru evacuarea neliniștilor acumulate în timp, același timp care, iată, nu mai are răbdare. Înțelegerea sensurilor profunde ale lumii o izolează pe Adriana Weimer de ea. Teama de *Marele Sfârșit*, de *Drumul* ultim, de *Dincolo*, de *Plecare* o determină să se comporte „eminescian: „[...] nu credeam să învăț/ să plec prea curând” (*Plecarea*). Poeta nu mai face risipă de vitalitate, devine rezervată, precaută, uneori ezitantă, elegiac-melancolică: „Cine ești tu?” (*Din viață în moarte cântând*). La fel și poezia, prilej de adâncă reflecție. Expunerea la filosofie o determină pe Adriana Weimer să schimbe registrul poetic: „Mii de vieți/ trăiesc într-o singură viață” (*La infinit*); „Câte vieți locuiesc/ deopotrivă/ în noi” (*Noi înșine*); „Cu

fiecare somn adânc/ cădem într-o moarte” (*Până la capăt*). Simbolistica prezentă în *Clipa-Infinit* vine și ea să confirme: renunțările, neliniștile, umbra, tristețile amare, clipa pierdută, timpul limitat, somnul adânc (cataleptic), eroarea, captivitatea, apăsarea, deșertul, pierderea identității, frica, moartea, durerea, dispariția speranței, tăcerea, uitarea. Combustia internă generatoare de energie și de elan vital se transformă în combustie expiatoare menită să ardă dureri, tristeți și aducerii-aminte. Plonjarea poetei în *Clipa-Infinit* o sperie, întrucât infinitul nu și-l poate imagina, nu-l poate controla, nu i se poate substitui, nu se poate figura și aprop(ri)a poetic. Sufletul aerat, eterat odinioară devine greoi, impenetrabil, capătă consistența bacoviană a plumbului, de unde senzația de capitulare, de depunere a armelor: „în mine o toamnă/ își aprinde cărările,/ plecările” (*Septembrie*); „E-atâta suferință-n lume/ că sufletul n-o mai încape, nici gândul” (*În lume*); „Să cazi învins ca frunzele de-o toamnă,/ dar niciodată să reinții ca ele” (*Din care univers?*); „Am devenit/ ce n-am vrut niciodată:/ minți ascuțite/ și monumente de ură? // Vom deveni/ce doar odată-am fost:/ simboluri în artă/și spirite libere?” (*Vom deveni*).

La început a fost cuvântul. *Cuvântul din cuvânt* al Adrianei Weimer așază la începutul fiecărui cuvânt cea mai frumoasă tăcere: sufletul, bine cuvântat.

TUDOR CICU

Când paradisul coboară pe pământ

Parcă vrând a da vuiet în cetatea Devei, poeta Camelia Ardelean scrie pătimăș, încercând cu pana sub stele poezia, cu plăcerea de a trăi printre întrebări și bucuria pe care ți-o poate da diversitatea genurilor poetice ce o modelează, fără a avea nevoie să capete răspunsuri, fiindcă șansa stă în admirația de a ridica „stânca lui Sisiif” (cuvântul) până la sufletul cititorului. Lumea radicalizată de poetă este o lume înălțată până la condiția misterului și orice poem al ei este o stare a trăirilor, ca semnificație a bucuriei de a versifica în stil clasic, în rondel, sonet, ronset, pantúm, schaltinienă, fabulă, parodie ori haiku, iar realizarea acestei perspective e ținta oricărui contact cu lumea de dincoace ori de dincolo.

În volumul intitulat *La margine de curcubeu* (Editura Armonii Culturale, Adjud, 2018), Camelia Ardelean se arată cititorului ca o poetă a bucuriilor pasagere, rămasă în cheia unui orizont cu suișuri și coborâșuri, dar împăcată cu tristețile zilei care tocmai a trecut prin viața ei. Natura cvasipesimistă a poeziei (din cap. IV – Vers clasic), cu suflu puternic pentru

accentul liric al acesteia, macină ființa poetei capabile de un „optimism” interior ascuns, dar pornit să înfrunte această imagine dezolantă a unei perspective de „anotimpuri în infern”, reinventat în rondeluri, sonete ori ronset (vezi cap. I).

În rondel o regăsim alături de simbolul curcubeului (acea coloană de lumină), unde „îngerii se-nclină”, trăind bucuria unui orizont nou în poezie. Alteori, printre „florile de tei” risipite peste „jurămintele din gară”, caută să ne poarte „în lumea pașilor de lut,/ pe ulițe de timp uitate”, dar pavate cu iluzii. Astfel, Rondelul patimilor noastre ne aduce la picioare „zăpada patimilor”, pentru că, gândind și simțind antropomorfic, natura e de căutat ca antidot al singurății: „Plimbăm cuvinte printre astre,/ De întuneric mai săraci –/ Zăpada patimilor noastre,/ Căzând febril pe-un câmp de maci.// Hoinari prin suflele albastre./ Ai curcubeielor cârmaci,/ În slove-ntinse pe araci./ Unim simțirile, sihastre.// Zăpada patimilor noastre...”.

De departe o poetă feministă de o sensibilitate lirică uneori incandescentă, Camelia Ardelean face parte din categoria poezilor care scriu o poezie anticonvențională și neo-suprarealistă la nivelul imaginarului, punând accente pe reconstituirea pseudo-epică a unor stări intime proiectate într-un tablou cotidian.

În sonete, îi simțim parfumul din „floarea de gutui” (vezi sonetul *Sub scântelirea florii de gutui*), unde iubirile ei sub patimi „zdrobite”, ca un torent în cascadă, au „gustul amăru” al nenorocului: „Și domolind silabe-n călimară,/ Am cutezat, în vise albăstrui,/ Să îmi agăț iubirile în cui,/ Ca pe-o ebôșă palidă, neclară.// Când degustăm himerele în doi,/ Precum o pâine coaptă-ncet pe vatră,/ Sau înotăm prin lanuri de trifoi,/ Sărind pe nenoroc, din piatră-n piatră...”.

Când atacă genul pantúm, povestea ei are tandrețea unei aristocrate hipersensibile în poezie: „Cade iarna peste vie,/ Ca un voal de pânză gri;/ Sub a nopții draperie/ Zboară gânduri în fășii./...// (Din tenebre s-a ivit/ Și în suflet îmi rescrie/ Buzele ce le-am iubit.)/ Cade iarna peste vie...” (*Cade iarna...*).

Ronsetul aduce, în cazul autoarei Camelia Ardelean, un alt simbol al purei mijlociri a elementului natură în universul a tot ce e omenesc. E un fel de a spune că, odată cu revigorarea naturii (pădurea trezită la viață: „Natura, toropită, iarăși cască”), are loc (și) o reintrare umană în scenă, chiar și personalizată, a „amurgului” din jilțul de aur, „cu zarea și poemele în spate”, asemenea unui rege pământean: „Râvnind în taină doruri a-nțelege,/ Din nopți târzii, al verilor confrate/ Își plimbă trena cu seninătate;/ Deasupra unui deal se reculege” (*Coboară-amurgul...*).

Pornind de aici, eroticul e înălțat la rangul idealității. Poeta e pregătită să viseze, în fața acestei lumi misterioase și să devină melancolică dinaintea ei, pendulând între povestea de dragoste dintre „un el și o ea” (sub lună „la debarcader”) și peisajul obișnuit al toamnei ca anotimp: „Pe chipul tău e-o

lume de mister./ Un albatros îți tremură sub gene;/ Când mă cuprinzi cu brațele, alene./ Desprinse din sinapse, toamne pier” (*Pe chipul tău...*).

În fabule (cap. II), aflată mai mereu în mijlocul evenimentelor din lumea celor care nu cuvântă, preferând voluptatea vizuală și senzorialul, autoarea notează și trăiește din plin toate aceste „mici delicii” oferite de personajele sale, la tot pasul. Imagistica discursului său liric (subtil ironic uneori) are, pe alocuri, o cruzime specifică, expresionistă, onirică. Iepurașul și bufnița e povestea unui iepuraș mult prea încrezător (dacă nu credul) în „ajutorul” unei vecine „de scorbură” (bufnița), iar pățania lui devine morala fabulei („Prietenă” îl dirijă/ Direct în cuhnia-i bogată./ Țintind o pungă de salată./ Apoi, grăbită-l devoră). Cu o notă distinctă a concretului, autoarea are umor, frământări de iscoditor al vieții cotidiene și chiar se simte teleportată în lumea necuvântătoarelor. De amintit, aici: Pupăza și vulpea; Libelula și bătlanul; Furnica și cocoșul.

Cu genul haikuului (cap. III), sentimentele poetice sunt exprimate în acea „iluminare instantanee” a unui spațiu metafizic personalizat: „pe fața mamei –/ cărduri de nori cenușii/ așternând culcuș” (*Haiku II*).

Cu Vers(ul) clasic (cap. IV), cititorul este atras într-o călătorie lirică. Savurând sonoritatea și cantabilitatea versurilor, cititorul nu știe ce poate admira mai întâi: sentimentul unei libertăți în a scrie despre tot ce se întâmplă în Edenul de dinaintea păcatului sau e doar participant la dialogul cu natura și omul bântuit de resentimente.

În poemul *Trec nopțile-n convoaie*, o găsim luându-și în pumni destinul sub „fășiile de gânduri împunse de tristețe”. Alteori, doar „cu visele pe umeri” (din pânza înstelată), împletește poeme celui drag (vezi *Ești luna mea*). Forma sa lirică o întâlnim și la poeții contemporani, în poeziile lor de dragoste, poezii formate prin două câte două versuri încrucișate, rimate.

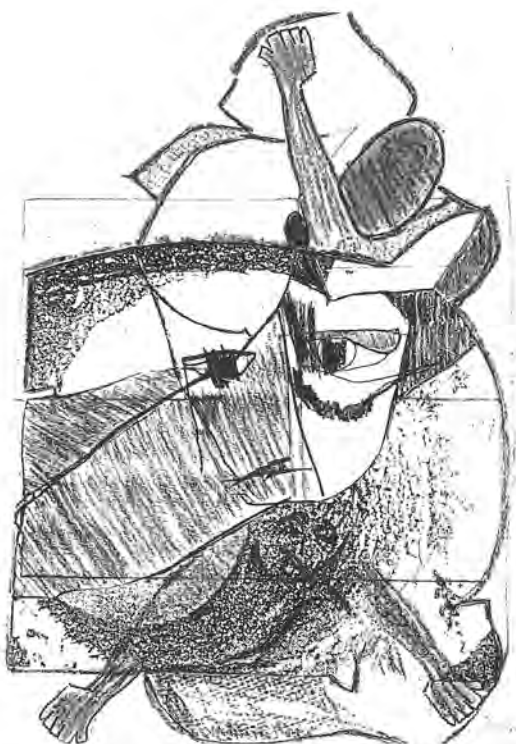
În poemul *De ce să fii o lacrimă...*, ne vorbește voalat despre damnarea poetului într-o lume fără fard, fără speranțe: „De ce să fii o lacrimă ce țipă/ În buzunarul vântului hoinar./ Când pot să prind azurul de-o aripă/ Și să-l dezbrac de crudul avatar?/ De ce să fii o frunză care doare/ În legănarea-i ternă spre pământ./ Când din ferigă pot să țeș culoare/ Și s-o aștern pe mustul din cuvânt?” etc.

Rătăcind în lumea dezamăgirilor, a spaimelor și angoaselor de tot felul, simțim cum excelează în retragere interiorizată printr-o notă dominant pesimistă: „Îmi țin în palme inima, o frunză/ Desprinsă din copacul care sunt./ Pictez pe ea nervuri, ca pe o pânză –/ Simțiri adânci cu freacățul cărunț” (vezi: *Îmi țin în palmă versurile...*), cum, de altfel, în poemul *Dezbrăcați de suflet* deplânge destinul celor îmbrăcați în „cămașa de iluzii roase”.

Dar odată ce se dedică poemelor de iubire, revărsate în mirajul unui univers solar, poeta se simte răsfățată și făcută „regină într-o seară”, acolo unde „tropotesc visările în doi” și paradisul se coboară pe pământ atunci când

„povești din carul nopții toarnă” (ca în poemul *Când povești din carul nopții toarnă*).

Dacă ceva i se poate reproșa autoarei acestui volum, poate e doar pasiunea excesivă pentru o anumită tehnică de construcție a versurilor ce încorporează, uneori, cuvinte atât de ezoterice. Dar, putem noi, oare, a răspunde, privind „prin cioburi de oglindă strivite în pupile”, la întrebarea ce presupune un dans de umbre ce constituie o lume? Cine poate avea toate cheile de la acest anevoios și încâlcit vis al omenirii, fără să le încurce? Fie și numai gândindu-ne la aceasta, câtă fericire există în a visa, ce libertate a rostirii, cât spațiu se poate da poeziei când călătorești, odată cu poezia Cameliei Ardelean! Cititorul chiar va simți fizic prezența poeziei și, o, da, ce să mai spunem de plăcerea lecturii!...

Heinz-Uwe Haus

- ❖ Între 15 februarie – 15 martie 2019 Th. Damian s-a întâlnit la Timișoara cu istoricul și criticul literar Cornel Ungureanu și cu scriitoarea Veronica Balaj, la Deva cu scriitoarea Mariana Pândaru, directorul revistei *Ardealul literar*, la Iași cu scriitorii Cassian Marian Spiridon (președintele filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România), Lucian Vasiliu, directorul revistei *Scriptor* și Marcel Miron, la Brașov cu scriitoarea Mihaela Malea Stroe, la Craiova cu scriitoarea Mihaela Albu, directoarea revistelor *Carmina Balcanica* și *Antilethe*, la Garmisch-Partenkirchen cu scriitorul Doru Eugen Popin, editorul revistei *Alternanțe* din Germania.
- ❖ Duminică 10 martie 2019 la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria a avut loc sărbătorirea Zilei internaționale a femeii și serbarea de Lăsatul secului pentru Postul Mare. În contextul acestor sărbători artista Elena Mitru a organizat o expoziție de artă vestimentară prezentată de Prof. Mariana Terra.
- ❖ Duminică, 17 martie 2019, întrunirea Cenaclului literar „M Eminescu” din New York a avut loc în sala socială a Bisericii. Th. Damian a citit poezie religioasă din creația sa.
- ❖ Duminică 31 martie 2019, în ședința Cenaclului nostru, ținută în sala socială a Bisericii, a avut loc o lectură din piesa *Cocoșul negru*, de Victor Eftimiu și din poezia lui Nichita Stănescu, ocazionată de aniversarea nașterii sale.
- ❖ Duminică 14 aprilie 2019, în ședința Cenaclului nostru literar ținută în sala socială a Bisericii, Prof. Dr. Doru Tsaganea a făcut o prezentare (cu proiecție foto) a călătoriei sale în jurul Capului Horn și în Patagonia. A avut loc totodată și întrunirea Consiliului și Comitetului parohial pentru organizarea Floriilor.
- ❖ Duminică 21 aprilie 2019 la Biserica noastră s-a sărbătorit Intrarea Domnului în Ierusalim (Floriile), prilej cu care Pr. Th. Damian a prezentat raportul său anual de activitate pe plan pastoral, spiritual, administrativ, financiar, și cultural.
- ❖ Duminică 28 aprilie, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” s-a celebrat slujba Învierii Domnului urmată de agapa din sala socială.
- ❖ Duminică 12 mai 2019 la Biserica după Sf. Slujbă, s-a sărbătorit Ziua Independenței de stat a României, Ziua monarhiei și Ziua mamei după tradiția americană. Au evocat evenimentele Pr. Dr. Th. Damian și Prof. Dr. Doru Tsaganea.

- ❖ Duminică 19 mai 20189, în sala socială a Bisericii, în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu” au fost lansate volumele *The History of the World's Religions*, *A Man from Maramureș Travelling the World*, *Romania pe valul destinului și America – o necunoscută*, de Voicu Chioreanu, sosit din Maramureș. Au vorbit Th. Damian, Mariana Terra, Valentina Ciaprazi, Nicole Smith și autorul.
- ❖ Duminică 19 mai 2019, la Biserică după Sf. Slujbă a avut loc o petrecere în cinstea celor ce poartă numele Sf. Împărați Constantin și Elena. A cântat pentru cei prezenți îndrăgita interpretă a cântecului românesc, Valeria Arnăutu.
- ❖ Luni, 27 mai 2019, Pr. Th. Damian a săvârșit slujba de pomenire de Memorial Day, la cimitirul Cypress Hills, la lotul românesc al Societății române creștine „Dorul” (Președinte Ing. Cristian Pascu).
- ❖ Vineri 31 mai 2019 Cenaclul literar „M. Eminescu” a găzduit în sala socială a Bisericii „Sf. Andrei” din Jamaica, Queens (paroh P.C. Pr. Ioan Proteasa) grupul artistic Inter-Art din Aiud, condus de scriitorul Ștefan Balog. În deschiderea evenimentului au vorbit Theodor Damian și Ion Proteasa în calitate de gazde, apoi Ștefan Balog și scriitorul Ioan Hădărig, care a prezentat mai multe volume ale celor prezenți și ale altor scriitori ce au avut volume expuse. Poeta Patricia Goodrich din New Jersey a recitat din poezia sa în limbile română și engleză. De asemenea a recitat din poezia sa Ioan Hădărig și a vorbit despre volumul ei scriitoarea Anca Sas. A urmat un splendid recital muzical susținut de artiștii Daniel și Dan Avram.
- ❖ Duminică 2 iunie 2019 la Biserica noastră s-a sărbătorit Ziua Copilului. Prof. Irina Anișului, directoarea școlii duminicale, a susținut cu copiii și tinerii școlii un frumos program dedicat momentului.

ANUNȚURI

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 2:00 PM. Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18 (stop 14 street), Q102 și Q103.

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar “M. Eminescu”: Vinerea la fiecare două săptămâni. Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Școala de Duminică: În fiecare duminică, după Sf. Slujbă, la Biserică. Pentru detalii sunați la tel. 914-409-3483 (Prof. Irina Anițului) sau 917-892-6013 (Pr. Th. Damian).

Pentru detalii sunați la 718-626-6013

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie

F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie

Iqbak, MD Cardiologie

Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU

Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

**Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:**

X-Ray

EKG

Spirometrie (Evoluari Pulmonare)

Sonografii Abdominale,

de Rinichi si Cardiace

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,

Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,

unde schimbati cu Q 104.